

Ma'rifat

МАЪРИФАТ • ХАЛҚ ЗИЁЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ •

1931 йилдан чиқа бошлаган

2000 йил

9 сентябрь, шанба

Баҳоси сотувда эркин нархда

№ 70(7265)

ЙИГИРМА БИРИНЧИ АСР ТИНЧЛИК АСРИ БЎЛСИН

**7 сентябрь куни Ўзбекистон Республикаси
Президенти Ислон Каримов "БМТнинг мингйил-
лик саммити"да иштирок этиш учун Нью-Йорк
шаҳрига жўнаб кетди**

Нью-Йоркда бошланган "БМТнинг мингйиллик саммити" ушбу нуфузли ташкилотнинг 20-аср сўнггидаги энг йирик анжуманидир. Унда 150дан ортиқ мамлакатнинг давлат ва ҳукумат бошлиқлари иштирок этмоқда. Янги мингйиллик арафасида дунёвий муаммоларни муҳокама этиш учун ўзига хос ва жуда қулай шароит юзага келди. "Мингйиллик саммити"да дунёнинг барча мамлакатлари раҳбарлари иштирок этаётгани эса ушбу шароитдан фойдаланиш учун ноёб имконият яратмоқда. Ўзбекистон Президентини ҳам БМТ Бош қотиби Кофи Аннанинг мазкур анжуманда қатнашиш тўғрисида йўллаган таклифини қабул қилди.

Саммитда кўриладиган масалалар кўлами жуда кенг. Унда қарийб икки юзга яқин масала кўриб чиқилади. Жумладан, мазкур анжуманда 20-асрда қилинган ишлар сарҳисоб қилинади, янги юзйилликнинг дастлабки йилларида амалга оширилиши мўлжалланаётган тадбирларнинг устувор йўналишлари белгиланади.

Айни пайтда сайёрамизда олти миллиард одам истиқомат қилмоқда. Аҳолининг кўпайиши, давлатлар тараққиётининг турлича экани кўплаб муаммоларни юзага келтираётир. Ривожланган ва қолоқ мамлакатлар ўртасидаги фарқнинг катталиги улардаги аҳолининг яшаш тарзи ҳам турлича бўлишига олиб келмоқда. Янги асрда ушбу фарқларни камайтириш ва дунёда қашшоқликни тугатиш масаласи энг долзарб муаммолардан бири бўлиб турибди. Саммитда бу борада ҳам

қилиниши лозим бўлган ишлар хусусида сўз боради. Дунё иқтисодиётида, сиёсатида катта ўрин тутувчи давлатлар сони ортмоқда. Ушбу давлатларнинг обрўси ва салоҳияти уларнинг халқаро ҳамжамият ҳаётига фаол аралашшини талаб этапти. Бу эса БМТда, жумладан, унинг бош органи бўлмиш Хавфсизлик кенгашида таркибий ўзгаришлар қилиш эҳтиёжини туғдираётир.

Президент Ислон Каримов Нью-Йоркка жўнаб кетиш олдидан Тошкент аэропортида журналистларга берган интервьюсида мазкур масалага алоҳида тўхталди.

—БМТнинг таркибий ўзгаришлари масаласида бизда аниқ таклифлар бор, — деди давлатимиз раҳбари. — Авваламбор, Хавфсизлик кенгашининг доимий аъзолари — АҚШ, Россия, Хитой, Буюк Британия ва Франция қаторига Германия ҳамда Япония ҳам қабул қилинса, мақсадга мувофиқ бўлади. Зеро, БМТ янги асрда дунёда тутган мавқеини янада юксалтириш, ўз саъй-ҳаракатларининг самарасини оширишни кўзлаган экан. Хавфсизлик кенгаши сафида иқтисодий жиҳатдан юксак салоҳиятга эга мамлакатлар сони кўпайтириш яхши бўларди. Мазкур ўзгариш жаҳоншумул муаммоларни янада самаралироқ ҳал этишга кўмак беради. Кенгашнинг доимий бўлмаган аъзолари сони ҳам кўпайтириш лозим. Бу эса тараққий топаётган давлатларнинг ўз дардини баланд овозда айтишига имкон яратади.

(Давоми 2-бетда)

"Йил ўқитувчиси — 2000" республика кўрик-танлови совриндори, Қашқадарё вилояти Косон туманидаги 8-мактабнинг она тили ва адабиёти фани ўқитувчиси Озода Дўстмуродова дарсга мудом хуш кайфиятда кириш тарафдоридир. Чунончи, муаллима ўғил-қизларнинг фанларни ўзлаштиришларида юқори кўрсаткичларга эришаётганликлари негизда ана шу каби хислатларнинг бекиёслигини ҳар гал эътироф этади.

Жамоатчи фотомухбиримиз Равиль Альбеков ҳам суратда Озода Дўстмуродованинг навбатдаги машғулотга қувноқ кайфиятда кириб келаётганини акс эттирган.

Қ.МАТҚУРБОНОВ

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони ТЕРРОРЧИ ГУРУХЛАР ТАРКИБИГА АДАШИБ КИРИБ ҚОЛГАН ЎЗБЕКИСТОН ФУҚАРОЛАРИНИ ЖИНОЙИ ЖАВОБГАРЛИКДАН ОЗОД ЭТИШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистонга қўшни бўлган давлатлар ҳудудидаги террорчи гуруҳлар таркибига адашиб кириб қолган, оғир жиноятлар содир этмаган, Ватанига, ота-онаси бағрига қайтиб, тинч ҳаёт кечиришни ният қилган шахсларга яна бир бор имконият бериш, уларнинг беҳуда қурбон бўлишига йўл қўймаслик мақсадида ҳамда гуманистик туйғу ва интилишлардан келиб чиққан ҳолда:

1. Турли хил экстремистик оқимлар таъсирида чет элларга кетиб, террорчи гуруҳларга қўшилиб қолган, қўли қонга ботмаган, ўз қилмишидан надомат чекиб, пушаймон бўлиб бош эгиб келган шахслар жиноий жавобгарликдан озод этилсин.

2. Ушбу Фармон мазкур шахсларнинг Ўзбекистон Республикаси ҳудудида кириши учун ҳуқуқий асос бўлиши белгиланган бўлисин.

3. Ўзбекистон Республикаси Прокуратураси, Ички ишлар вазирлиги, Миллий хавфсизлик хизмати, Мудофаа вазирлиги, Давлат чегараларини ҳимоя қилиш қўмитаси, Давлат божхона

қўмитаси ушбу Фармон талабларидан келиб чиқиб, террорчилик, босқинчилик билан боғлиқ хавф-хатарларнинг олдини олиш, халқимизнинг тинч ҳаётини таъминлаш мақсадида ўз фаолиятини янада кучайтирсин. Ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идоралар, маҳаллий ҳокимликлар, маҳалла фаоллари ҳушёрлик ва огоҳликни ошириш бўйича аҳоли ўртасида тушунтириш ишларини олиб боришга жиддий эътибор қаратсин.

4. Мазкур Фармоннинг ижросини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Миллий хавфсизлик кенгаши қотиби М.Раҳмонқулов ва Президентнинг давлат маслаҳатчиси Ў.Комилов зиммасига юклатилсин.

Ўзбекистон Республикаси
Президенти
И.КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2000 йил 6 сентябрь.

Ҳақиқий
маърифатпарварлар
кимлар?

3-бет

Бобомурод Ҳамдамов
кранчи бўлганми?
деган саволга
жавобни

5-бетдан топасиз

14-бет

ЙИГИРМА БИРИНЧИ АСР ТИНЧЛИК АСРИ БЎЛСИН

(Боши 1-бетда)

Бугун дунёда террор ва экстремизм хавфи ортиб бормоқда. Шу сабабли "мингйиллик саммити"да хавфсизликка асосий эътибор берилиши табиийдир. Президент Иллом Каримов БМТ Бош ассамблеясининг 48- ва 50-сессияларида сўзлаган нутқларида бу муаммога барчанинг диққатини қаратган эди. Мазкур иллатлар нафақат Ўзбекистон ё Марказий Осиё минтақаси, балки бутун дунёга таҳдид солаётди. Бу хавфнинг манбалари ҳозир ҳеч кимга сир эмас. Айнан Афғонистондаги беқарорлик инсоният бошига шундай катта таъсирлар тушишга сабаб бўлаётган омиллардан биридир. Бу давлатда вазият барқарорлаштириш билан нафақат уруш-жанжалу хунрезликлар, балки нарқобизнес ва қурол-яроғ контрабандасига ҳам чек қўйишга йўл очилади.

Иллом Каримов ушбу

муаммога тўхталар экан, дунёдаги етакчи давлатлар Афғонистондаги урушни тўхтатиш борасида сусткашлик қилинаётганини таъкидлади.

— Европада ёки бошқа бирор қитъада можаро пайдо бўлса, катта давлатлар баҳамжиҳат бўлиб дарҳол уни ҳал қилишга киришади, — деди Президент. — Бунинг учун миллиард-миллиардлаб маблағ сарфлайди. Бироқ Афғонистонда 20 йилдан охиқ вақтдан буён давом этаётган урушни бартараф қилишга келганда уларнинг бу фаоллиги сезилмаяпти. Мазкур можаро бошқа давлатларга, жумладан Европа мамлакатларига ҳам таъсир қилиши, кўчиши мумкинлигини улар эътиборга олма-япти.

Куни-кеча матбуотда Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Террорчи гуруҳлар таркибига адашиб кириб қолган Ўзбекистон фуқароларини жиноий жавобгарликдан озод этиш тўғрисида"ги Фармони

эълон қилинди. Ушбу ҳужжатда Ўзбекистонга қўшни давлатлар ҳудудидаги террорчи гуруҳлар таркибида бўлган ҳамюртларимизнинг тинч ва осойишта ҳаётга қайтишига кўмак берадиган инсонпарварлик туйғулари мужассамдир. Журналистларнинг илтимосига кўра, Иллом Каримов мазкур Фармонга ўз муносабатини билдирди.

— Агар инсон бир юртда туғилиб вояга етгач, хорижга кетса ва сўнг қўлида қурол билан ватанига талон-торож қилиш, ўт қўйиш учун қайтса, ота-онаси ҳамда яқинларига зулм ўтказишга уринса, — бу жуда ғайритабиий ҳолдир, — деди давлатимиз раҳбари. — Бундай одамлар, одатда қандайдир салбий унсурларнинг, террорчилик ва экстремистик марказларнинг таъсирига тушиб қолган бўлади. Баъзи кишилар, асосан, ёшлар бировнинг таъсирига осон тушади. Ҳозир айрим қўшни давлатларда ўрнашиб олган қора кучлар

ватани, ота-онаси, қолаверса, ўзи учун хайрли ишлар қилиш умидида юрган ёшлар онгини асоси ёлғондан иборат бўлган экстремизм, ваҳобийлик ва бошқа шу каби турли-туман ғоялар билан заҳарлашга уринмоқда. Бундай қора кучлар ўзларининг ёвуз ниятларини муқаддас динимиз билан ниқоблашга уринаётган бўлсада, аслида унинг замирида мамлакатимиздаги конституциявий тузумни ағдариб, юртимизни ўрта асрларга қайтариш, қандайдир амирлигу халифалик тузиш ётибди. Янада ёмонроғи — наркотик ва қурол-яроғ контрабандаси учун юртимиз орқали ўзларига йўл очиш. Мамлакатимизни, бутун Марказий Осиёни иккинчи Афғонистонга айлантириш. Буни барча билиб қўйиши керак.

Менинг номи зикр этилган Фармонга имзо чекишдан мақсадим, айрим хорижий мамлакатлардаги, хусусан, Афғонистон ва Тожикистондаги террорчи гуруҳлар

сафига билиб-билмай, адашиб кириб қолган ватандошларимизга ўз айбига иқроор бўлиб, юртига қайтиши учун яна бир бор имкон беришдир. Уларнинг бировлар қўлида қўғирчоқ бўлиб қолишини ва аъло-оқибатда ит ўлими топишини истамайман. Аксинча, бундай адашган йигитлар ота-онаси, қариндош-уруғи ва яқинлари барига қайтсин. Бугун Ўзбекистон халқи қандай яшаётган бўлса, шундай ҳаёт кечирсин. Бизнинг кўп миллатли халқимиз янада фаровонроқ яшашни, заминимизда тинчлик ва осойишталик бўлишини хоҳлайди. Барчамизнинг ниятимиз эса эртанги ҳаётимизни бугунгидан кўра фаровонроқ, фарзандларимизнинг келажаги янада порлоқроқ, нуронийларимизнинг тинч ва осойишта умри тагин ҳам мазмунлироқ бўлишини таъминлашдир.

Анвар КАРИМОВ,
ЎзА мухбири

Янги ўқув йилининг дастлабки кунларида Тошкент вилоятининг Қуйи Чирчиқ туманида қишлоқ хўжалиги, Қибрай туманида энергетика йўналишларидаги касб-хунар коллежлари, Ангрен шаҳрида эса янги академик лицей ўз фаолиятини бошлади.

Мамлакатимизда улуг айём шодиёналари давом этаётган ушбу тароватли кунларда мухбирларимиз Қибрай туманида бўлишиб, бу ерда энергетика касб-хунар коллежининг тантанали очилиш маросими ҳамда бу илм маскани имкониятлари ҳақида ҳикоя қилишади.

Қибрай энергетика касб-хунар коллежи бир йил давомида янги талаблар бўйича тўлиқ реконструкция қилинди. Коллежга республика энергетика вазирлиги бош бюртмачи бўлганлиги боис, бу ердаги реконструкция ва қўшимча қурилиш ишларида мазкур вазирлик тасарруфидаги "Ўзбекгидроэнергоқурилиш" трести (бош пудратчи) ҳамда қатор қурилиш ташкилотлари қурувчилари ва ишчилари иштирок этдилар. Коллежининг биринчи, асосий биносида энергетика

лик фани хонасидан ташқари, "Хуқуқ" марказини ташкил этиб, бу ерга таниқли хуқуқшунослар, рухшуносларни таклиф этмоқчимиз. Улар ўқувчиларимизнинг тўғри хуқуқий тарбия олишини таъминлашга яқиндан ёрдам берадилар, деб ўйлайман.

Коллеждаги мавжуд ишлаб чиқариш устакхоналари, спорт мажмуи билан танишамиз.

Ишлаб чиқариш устакхоналарида, айниқса, пайвандлаш устакхонасида вентиляция тармоқларининг ишга туширилиши режалаштирилган. Эътиборли-

бўлиб ўтган тантанали очилиш маросимида билдирилган дил изҳорлари билан танишинг.

Наима Тожибоева, энергетика махсус фани ўқитувчиси:

— Мустақиллигимизнинг шарофати туфайли коллежмиз тўлиқ реконструкция қилиниб, замонавий талаб даражаларига жавоб берадиган асбоб-ускуналар билан жиҳозланди. Кенг ва ёрғу ўқув хоналари фарзандларимизнинг чуқур билим олишларига имкон яратиб бермоқда. Бундай гўзал ва шинам хоналарда ўқитувчилар ҳам илҳом билан дарс берадилар.

Абдурахмон Илломов, назорат ўлчов асбоблари гуруҳи ўқувчиси:

— Тўғри йўлдан олға қараб одимлаётган юртимнинг порлоқ келажаги биз каби ўз касбининг етук мутахассиси бўлиб чиқадиган ёшларни кутаяпти. Катта-катта маблаг

НУРЧИЛАР НУРХОНАСИ

йўналишидаги фанларнинг назарий қисмларини ўтиш учун махсус фанлар хоналари, 240 ўринли мажлис залли, 120 ўринли ошхона ва замонавий спорт зали жойлашдилар. Иккинчи ўқув биносидан эса умумтаълим фанлари бўйича ўқув хоналари, лабораториялар жой олди.

Айнан касб-хунар таълими соҳасида 35 йиллик меҳнат стажига эга бўлган мазкур коллеж директори Музаффар ака Хасанхўжаевнинг таъкидлашича, тўлалигича реконструкция қилинган 100 ўринли ётоқхонанинг биринчи қаватида, ётоқ жойларидан ташқари, кутубхона, ўқув зали, радиомаказ, иккинчи қаватида "Маънавият ва маърифат" маркази, учинчи қаватида эса "Хуқуқ" марказини жойлаштириш кўзланмоқда экан.

— Шахсан ўзим қонун устуворлиги тарафдориман, — дейди Музаффар ака. — Кимки қонунни яхши билса, у ўз бурчини ҳам яхши англайди. Шунинг учун ҳам коллежмизда ижтимоий-хуқуқшунос-

си, махсус меҳнатни муҳофаза қилиш хонаси ҳам ушбу устакхоналар билан ёнма-ён жойлашганлигидир.

Коллеж раҳбарининг сўзларига қараганда, ўқув биносининг биринчи қавати киравериши ҳамда йўлакларидевоқларини "Ўзбекистон буюк келажак сари", иккинчи қавати "Баркамол авлод орзуси", учинчи қавати эса "Буюк аждодларимиз" мавзуларида безатиш мўлжалланмоқда.

Замонавий ўқув биноси, барча қулайликларга эга бўлган ётоқхона, кенг ва ёрғу ошхона, жаҳон талабларига мос келувчи спорт мажмуи — буларнинг барчаси мазкур коллежда мавжуд иссиқлик электр станцияларининг иссиқлик энергетик ускуналари, электр тармоқлари ва жиҳозларидан фойдаланиш, автоматика ва назорат ўлчов асбоблари, пайвандлаш, тикувчилик ишлаб чиқариш каби йўналишлар бўйича таълим-тарбия оладиган ёшларга ҳуқуқимиз томонидан яратилаётган имкониятлардир.

Энди, мазкур коллежда

сарфланиб, оз вақт ичида ишга туширилган ушбу коллеж учун миннатдорчилик билдирамиз. Давлатимизнинг ишончини оқлашга сидқи дилдан ҳаракат қилишга ваъда берамиз.

... Хурлик эпкинлари эсаётган юртимиз келажаги буюк манзиллар, нурли истиқбол сари чорлаётир. Зеро, бугун барча жабҳаларда ривожланишни, юксалишни кўриш мумкин. Чунончи, Ўзбекистонда таълим соҳасида ҳам талайгина ютуқларнинг қўлга киритилиши бизга порлоқ келажак, фаровон ҳаётдан сўзлаётир. Қибрай туманида ўз фаолиятини бошлаган энергетика касб-хунар коллежи ҳам ана шу юксалишга қўйилган нурчиларнинг нурли одимларидир.

**Ирода ҲОЖИҚУЛОВА,
Эркин МИРЗАЯШЕВ,
ЎзДЖТУ халқаро журналистика факультети талабалари**

Навоий вилояти Қизилтепа туманидаги "Ситора" болалар боғчаси тарбиячиси Гуландом Шамсиддинова олиб борадиган бадантарбия машғулотлари кичкинтойларнинг жону дили.

Сураткаш Равиль АЛБЕКОВ

Халқимиз яхшилик қилиб яшарадиган, савоб иш қилиб қувонадиган халқ. Муқаддас Ҳадиси шарифдаги «Ўзингиз яхши кўрган нарсаларни бошқаларга ҳам раво кўринг» деган эзгу даъват минг йиллар давомида маърифатпарвар халқимизнинг ҳаёт йўлидаги бош мақсадлардан бири бўлиб келмоқда, десак асло муболага бўлмас. Негаки, ота-боболаримиз азал-азалдан аҳли оиласига қандай яхшилик тилаган бўлса, кўни-кўшни, эл-юрти учун ҳам шунчалар яхшилик соғинган. Зеро, савоб, саховатпешалик, бир сўз билан айтганда, яхшилик қилиш, фарзандларимизнинг баркамол йигит-қизлар бўлиб етишишига ҳисса қўшиш, эл-юртни обод қилиш, жаҳолатга эмас, маърифатга куч бериш истаги инсоний фазилатларнинг энг улугидир.

Бугун миллат, халқ сифатида мамлакат тинчлиги, ободлиги, келажаги учун бир тан, бир жон бўлиб интиладиган, изланадиган давр келди. Ўзбекистонда «Куч — билим ва тафаккур» деган қутлуг шior йўлчи юлдузимишга айланди. Бугун жаҳон аҳли «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури»ни қабул қилиб, унга мувофиқ улкан ва тарихий ислохотларни амалга ошираётган Ўзбекистонни юксак тараққиёт йўлини танлаб, ота-боболарининг дунёга донғи кетган мактабларини замонавий ҳолда қайта тиклашга интилаётган маърифат ўлкаси сифатида эътироф этмоқда. Бугун мактабни дунё иморатларининг энг кадрлиси деб билиб, унинг чин маъносини янада теранроқ англаб, ҳиммат ва ғайратларимизни сарф этиб, Ватанимизнинг ривож, тараққиёти учун вужудимиз билан интиладиган давр келди.

Президентимизнинг «Туркистон» газетаси муҳбири саволларига берган жавобларидаги ушбу сўзлар сизу-бизни айни ана шу мақсад йўлида биргалашиб ҳаракат қилишга ундаган эзгу чорлов эди: **«...Маърифатпарварлик ғояларини тарбиялаш, мактаб-маориф тармоқларига ҳомийлик, саховатпешалик, савобталаблик каби эзгу хусусиятларни кучайтириш зарур. Асримиз бошларида жадидларнинг ўз ҳисобидан мактаблар, кутубхоналар, кироатхоналар, театрлар, рўзномалар ташкил этганликларини, дарсликлар, қўлланмалар нашр қилганликларини, уларни Туркистон болалигига бепул тарқатганликларини бир эслайлик. Наҳотки бугун юртимизда ана шундай саховат булоқлари қуриб қолган бўлса! Ишончим комилки, бундай фидойи, саҳий инсонлар дийримизда кўплаб топилди».**

Юртбошимизнинг бу даъвати минглаб юртдошларимиз қалбидаги маърифат булоқларининг кўзини очди. Саховатли юртдошларимиз ибрати, ҳиммати миллат қонидаги барҳаёт маърифат булоғи яна қайнаб чиқаётганлигидан далолатдир. Истиклол туфайли, фермер, тадбиркор бўлиб маълум соҳаларда муваффақиятларни кўлга киритаётган юзлаб юртдошларимиз эл-юртнинг чин ватанпарварлари, маърифатпарварларга айландилар. Эътибор беринг, Наманган вилояти Тўрақўрғон туманида фаолият кўрсатаётган «Имкон» фирмаси раҳбари Муҳаммаджон Назаров Найманча қишлоғида 240 ўринли барча қулайликларга эга бўлган мактаб учун янги бинони қуриб фойдаланишга топширди. Фарғона вилояти, Валик кишлоғилик Набижон Махмудов туғилиб ўсган қишлоғида 425 ўқувчига мўлжалланган 2 қаватли замонавий мактаб қуриб берди. Андижон вилояти, Ширмонбулоқ қишлоғида истиқомат қилувчи темир йўл хизматчиси Абдуҷалил Шарипов 240 ўринли мактаб қуриб бериш билан бир қаторда мактаб ҳудудида ярим гектарлик мевали боғ яратиш берди. Қорақалпоғистон Республикаси Нукус тумани-

даги 4-мактабнинг инглиз тили ўқитувчиси Алланиёз Утениёзов ўғли Ажиниёз билан биргаликда ўз маблағи ва меҳнати ҳисобига ўзи туғилиб ўсган Шатлиовул қишлоғида бошланғич мактаб қуриб берди... Бу рўйхатни яна давом эттириш мумкин.

Албатта, бундай маърифатпарвар юртдошларимиз шу улуг мақсад йўлида янада мустаҳкам бирлашсалар, бу ташаббус ва ҳаракат янада кенгрок тус олса, унинг самараси миллат, халқ учун янада каттароқ бўлади. Шу ният билан 1999 йил 18 июнда замонавий билим ва дунёқарашга эга, эркин фикрли, маърифатли ёшларни тарбиялаш ишига кенг жамоатчиликни сафарбар этиш, бу йўналишдаги ишларни тарғиб қилиш, маърифат соҳасидаги муаммоларни ҳал этишга кўмаклашиш, жамиятда фаол маърифатпарварлик ҳаракатини юзага келтириш мақсадида Ўзбекистон «Маърифатпарварлар» жамияти тузилди.

Ўзбекистон «Маърифатпарварлар» жамияти ташаббуси билан жисмоний шахслар ва тадбиркорларни жалб этиб таъмирланаётган мактаблар рўйхатида назар ташлар экансиз, қисқа вақт ичида амалга оширилган ишлардан мамнун бўласиз. Мисол учун, «Аҳмад ота» хусусий фирмаси раҳбари Б.Исмойилов 7 млн. сўм маблағ сарфлаб Жиззах тумани Гандуштош қишлоғидаги авария ҳолатидаги 750 ўринли 1-мактабни туб-

Ташаббус ўлмасин, ташаббус сўнмасин!

зими яроқсиз ҳолга тушган авария ҳолатидаги мактабни бошдан-оёқ тўла таъмирлаб берган экан.

Мактабда амалга оширилган ишлар билан танишиш жараёнида шу нарсалар маълум бўлдики, «Аҳмад ота» хусусий фирмаси раҳбари бу хайрли ишни уч йиллар аввал бошлаган. У саховатпеша инсон «ота» қишлоғидаги бу мактабни обод қилиб, мамлакатимизда олиб борилаётган улкан ишларга оз бўлса-да ўз ҳиссамни қўшаман», дея ният қилган ва шу олижаноб ниятга мувофиқ мактабга ўзининг беғараз ёрдамни кўрсатиб келган. Бу савобли ишларнинг ташаббускориман дея маълумот йўллаган Жиззах вилояти «Марифатпарварлар» жамияти бўлими раиси Ҳамроқул Самадовга сиз шунча ёрдам бераётган тадбиркор Б.Исмойилов билан бирор марта учрашиб шу ишларга даъват қилганмисиз, дея сўраганимизда йўқ, деб жавоб берди?

Ўзбекистон «Маърифатпарварлар» жамияти раиси бизга берган маълумотда жамият ташаббуси билан хусусий тадбиркор А. Ҳазиев Фаллаорол туманидаги 12-мактабни икки миллион сўм маблағ сарфлаб таъмирлаб берди, дейилади. Фаллаорол туманида бўлганимизда эса негадир бизга мактабни таъ-

тарбия олишларига ўз ҳиссамизни қўшиш ниятида шу ишларга қўл урдик, дедилар. «Маърифатпарварлар» жамияти раҳбарлари туғилиб ўсган қишлоғини обод қилиш ниятида олти йилдан буён интилиб, изланиб, қишлоқдошлари дуосини олаётган тадбиркор Мамаюсуф Шодмонов амалга оширган ишларнинг ташаббускори менман дея ҳисобот ёзишга уялишмадимикан?

Республика «Маърифатпарварлар» жамияти ташаббуси билан Тошкент вилоятининг Оҳангарон туманидаги «Авазхон» фермер хўжалиги раиси ҳам ўз маблағи ҳисобидан 100 ўринли бошланғич таълим мактаби қуриб берганлиги айтилган эди. Оҳангаронга қилган сафаримиз давомида Авазхон ака бунёд этган мўъжазгина мактабни ҳам бориб кўрдик, бу хотамтой инсоннинг эзгу ниятларидан бохабар бўлдик. Авазхон ака эл-юртга астойдил хизмат қилишни ният қилган кишилардан экан. Юзлари офтобда қорайган, содда, меҳнаткаш бу инсон янги ўқув йилидан бошлаб ўзи бунёд этган мактаб ўқитувчилари учун маош ажратиш, ўқувчилар учун бир маҳал бепул иссиқ овқат ташкил қилиш, барча дарсликларни ҳам фермер хўжалиги ҳисобидан олиб бериш ниятида. Хўш, «Авазхон» фермер хўжалиги раиси бугун у бошлаган ишларнинг ташаббускори сифатида маълумот йўллаган жамиятнинг вилоят бўлими раҳбарларини танийдимиз? Жамият раҳбарлари ўзи бирор марта шу жойга келганларми? Афсуски, йўқ. Сўхбатлар асносида Авазхон ака ҳам, биз тилга олган бошқа тадбиркор, фермерлар ҳам «Маърифатпарварлар» жамиятига аъзо бўлиб, эзгу ниятли кишилар билан ҳамкор, ҳаммаслак ҳаракат қилишга тайёр эканликларини билдиришди.

Айтиб ўтганимиздек, Ўзбекистон «Маърифатпарварлар» жамияти эзгу бир ниятда ташкил этилган эди. Буни жамиятнинг низомида қайд этилган қуйидаги сўзлардан ҳам билса бўлади:

«... жамиятда фаол маърифатпарварлик ҳаракатини юзага келтириш... кишиларда маърифатчилик туйғуларини ошириш, уларда мактаб, маориф тармоқларига ҳомийлик, саховатпешалик фазилатларини кучайтириш...»

Агар низом билан батафсил танишиб чиқадиган бўлсак, бу жамиятнинг бугунги ҳаёtimиз учун қанчалар зарурлигини англаймиз.

Сафарларимиз давомида шу нарсаларга амин бўлдики, бугун мамлакатимизнинг барча ҳудудларида юзлаб, минглаб тадбиркорлар дилида менадан ҳам бир яхшилик қолса, деган ният барқ урмоқда. Албатта, уларнинг бошини қовуштириш, эзгу ҳаракатларини қўллаб-қувватлаш, энг зарур ишларни биргалашиб қилишга даъват этиб, бутун мамлакат бўйлаб миллат маънавиятининг жамоли бўлган — маърифатпарварлар ҳаракатини юзага келтириш жамиятнинг асосий вазифаси эди. Бизнингча, бу жамият Ўзбекистондаги энг нуфузли, энг кўп сонли жамият бўлиши керак. Афсуски, жамиятнинг улуг мақсадлари ҳозирча уларнинг низомини бе-заб турибди, холос.

Шунга қарамай, Ўзбекистонда маърифатпарварлар ҳаракати мавжуд, ҳа у ҳозирча тарқоқ бўлса-да бор, ушбу ҳаракат истиқлол туфайли юзага келган. Аммо, бу эзгу ҳаракатни шундай олижаноб ишларга бош бўлиши лозим бўлган Ўзбекистон «Маърифатпарварлар» жамияти эмас, оҳангаронлик Авазхон ака, самарқандлик Мамаюсуф ака каби ўнлаб, юзлаб фермерлар, тадбиркорлар, жисмоний шахслар — бир сўз билан айтганда, элим деб, юртим деб ёниб яшаётган кишилар ташкил қилмоқда. Маърифатпарварлар деган эзгу номга ҳам кўпроқ улар муносиб.

Минҳожиддин МИРЗО

(«Халқ сўзи» газетасининг 2000 йил 6 сентябрь сонидан олинди)

ҲАҚИҚИЙ МАЪРИФАТПАРВАРЛАР КИМЛАР?

дан таъмирлаб берган бўлса, Самарқанд вилояти, Булунгур туманида истиқомат қилувчи тадбиркор Мамаюсуф Шодмонов 29-мактабни таъмирлаш ишларига 7,5 млн. сўм маблағ сарфлабди.

Яқинда Фарғона, Самарқанд, Жиззах, Тошкент вилоятларида хизмат сафарига бўлганимизда, жамият ташаббуси-ла амалга оширилган ишлар билан қизикдик. Аммо, дастлаб Фарғона шаҳрига қилган сафаримиз давомидаёқ ғалати бир ҳолни кўриб ҳайратда қолдик. Негаки, маълумотномада жамият ташаббуси билан Фарғона шаҳридаги ўта таъмирталаб ҳолатдаги «Шодлик»-мактаб-боғчани жисмоний шахс А. Саидахмедов 1,5 миллион сўм маблағ сарф қилиб таъмирлаб бергани қайд этилган эди. Аммо қаршимизда янги замонавий мактаб биноси турарди. Мактабнинг ўқув ишлари бўйича директор муовини Гулчехра Ҳайдарованинг айтишича, А. Саидахмедов хусусий тадбиркор эмас, давлат корхонасининг раҳбари бўлиб бу маърифатпарвар инсон ўз ташаббуси билан мактаб учун зарур жиҳозларни сотиб олишга кўмаклашган экан. Энг ажабланирлиси, мактаб-боғча раҳбарияти «Маърифатпарварлар» жамиятининг маҳаллий бўлими бор-йўқлигини ҳам билмайдилар. Назаримизда, «Маърифатпарварлар» жамияти вилоят бўлими раиси мактабни оталиққа олган давлат корхонасининг ёрдамчиси ўз ҳисоботини бе-заб туриши учун жамият саъй-ҳаракатининг натижаси сифатида қайд этиб юборганга ўхшайди.

Жиззах вилоятининг Жиззах туманидаги 1-мактабни кўздан кечирганимизда ҳам Фарғонадаги каби ҳол содир бўлди. «Маърифатпарварлар» жамиятининг Жиззах вилояти бўлими раиси берган маълумотга кўра жамият ташаббуси билан бир қатор ишлар қилинганди. Жумладан, «Аҳмад ота» хусусий фирмаси раҳбари Б. Исмойилов 7 миллион сўм маблағ сарфлаб томларидан чакка ўтиб, шифтлари кўчиб тушган, поллари чириб, эшик-ромлари, иситиш ти-

мирлаб берган кишини хусусий тадбиркор эмас, тумандаги Агробизнес касбхонар коллежининг директори деб таништиришди. Сўхбатлардан шу нарсалар равшан бўлдики, бу ерда бажарилган ишларга ҳам «Маърифатпарварлар» жамиятининг ҳеч қандай алоқаси йўқ экан. Аксинча, туман ҳокимининг ташаббусига жавобан Агробизнес касбхонар коллежи жамоаси бу мактабни ўз оталиғига олиб, ўқув хўжалигида ишлаб топган маблағлари ҳисобига мактабга имкон қадар ёрдам беришга ҳаракат қилишган экан.

Ҳисоботда «Маърифатпарварлар» жамиятининг ташаббуси билан Самарқанд вилоятининг Булунгур туманида хусусий тадбиркор Мамаюсуф Шодмонов 7,5 млн. сўм сарфлаб 29-мактабни таъмирлаб берганлиги ҳам қайд этилган эди. Булунгур туманига қилган сафаримиз давомида шу нарсалар ойдинлашдики, саховатпеша инсон Мамаюсуф Шодмонов эски мактабни таъмирлаб бермаган, аксинча, у ўз маблағи ҳисобига 350 ўринли янги мактаб биносини қуриб берган.

Мамаюсуф Шодмонов ўзи туғилиб ўсган қишлоғида нафақат мактаб, балки шу билан бирга, мўъжазгина чойхона, маънавият-маърифат хонаси, кутубхона, қишлоқ аҳлига хизмат кўрсатадиган савдо шаҳобчаси ҳам бунёд этган.

Мамаюсуф ака дастлаб қаровсиз ётган жойларга 50-60 метр чуқурликдан сув чиқаради. Сўнгра 200 минг туп терак экади. Бугун бу саховатпеша инсон яна мактаб учун спорт майдони, спорт зали қуриб бериш, ўқувчилар учун компьютерлар, кутубхона учун китоблар олиб бериш нияти билан яшамоқда. Тадбиркорнинг мақсади улуг, 5-6 йил ўтиб, қишлоқ болалари янада кўпайиб, эҳтиёж пайдо бўлса, у киши ўз маблағи ҳисобига мактабнинг иккинчи қаватини ҳам қуриб бермоқчи. Биз Мамаюсуф акага «Маърифатпарварлар» жамиятининг бирор аъзоси сизни ушбу ишларга даъват қилганмиди, дея савол берганимизда, у киши биз оиламиз аъзолари билан қишлоғимизни ҳар томонлама обод қилиш, қишлоқ ёшлари таълим-

Ёш авлоднинг ҳарбий ватанпарварлик тарбиясига янги ёндашиш: республика-миз ҳукумати ва шахсан Президентимиз И.Каримовнинг хавфсизликни таъминлаш, мамлакат мудофаа қобилиятини мустаҳкамлаш, Куролли Кучларимизнинг жанговар қобилиятини ошириш, ёшларни Ватан мудофаасига маънавий ва амалий жиҳатдан тайёрлаш ҳақидаги кўрсатмаларига амал қилишни; ҳарбий ватанпарварлик тарбиясига оид миллий қадриятларимизни ҳозирги замон нуқтаи назаридан қайта таҳлил қилишимизни; республика-миз ҳамда жаҳондаги ривожланган мамлакатларнинг бу соҳадаги педагогик тажрибалари, технологияларини ҳолисона ўрганишимиз ва фойдаланишимизни талаб этади.

Президентимиз И.Каримовнинг асарларида, нутқ ва мақолаларида, "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури"да, Ўзбекистон Республикасининг Мудофаа доктринасида ва бошқа

кўшни Афғонистонда, Чеченистонда ва бошқа жойларда уруш кетаяпти, одамлар бир-бирини ўлдираяпти. Бу ҳаётни, болаларимизни, оиламизнинг тинчлигини, Ватанимиз тинчлигини ҳимоя қилишимиз керак", дея қайта-қайта даъват қилмоқда.

Ёшларни давлатимизнинг тинчликсевар ташки сиёсати ва хавфсизликни мустаҳкамлаш соҳасида олиб бораётган ишлари билан, Президентимиз И.Каримовнинг нутқлари, маърузаларида баён этилган мамлакат мудофаа қобилиятини мустаҳкамлаш, хушёрликни оширишга оид қоидалар, ҳулосалар, тамойиллар билан, шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Мудофаа доктринасининг қоидалари билан чуқур таништириш ҳарбий ватанпарварлик тарбиясининг муҳим йўналишидир.

Ҳозирги кунда ўқитувчи, мураббийларимизнинг вазифаси ана шу фикрлар, вазифаларни дарслар ва синфдан ташқари машғулотлар жараёнида кенг тарғиб қилиш, ёшлар онгига сингдиришидир.

ниқтириш ҳарбий ватанпарварлик тарбиясининг энг муҳим йўналиши, таркибий қисмидир. Гоявий-сиёсий жиҳатдан етук, иймон-этиқодли ёшларгина муқаддас Ватанимизни ҳимоя қилишга ва бу йўлда жасорат кўрсатишга қодирдир.

Гоявий жиҳатдан заиф ёшлар ҳар хил зарарли оқимлар, мустақиллигимизни кўра олмайди-ган ганимларимиз, диний экстремистик кучлар таъсирига тушиб қолмоқдалар. Гоявий-сиёсий жиҳатдан заиф, эътиқодсиз бундай ёшлар Ватанга хиёнат қилмайди, деб ҳеч ким кафолат бера олмайди.

Юртбошимиз таъкидлаганларидек, ҳозирги вақтда дунёда икки қарама-қарши кутб барҳам топган бўлса-да, турли хил мақсад-манфаатларни ифода этувчи мафкуралар тортишуви тўхтагани йўқ. Очик айтиш керакки, бу тортишувлардан кўзланган асосий мақсад — инсон, авваламбор, ёшлар қалбини эгаллаш, муайян мамлакат ёки минтақадаги бирор миллат ёки халқнинг онгига, унинг сез-

тарбиялашнинг асосидир.

Маълумки, мафкура ҳар қандай жамият ҳаётида зарур. Мафкура бўлмаса одам, жамият, давлат ўз йўлини йўқотиши муқаррар. Шунинг учун ҳам истиқлолга эришган кунимиздан бошлаб миллий мафкура, миллий гояни яратиш масаласи долзарб бўлиб келмоқда. Юртбошимиз миллий истиқлол мафкурасининг асосий гояларини ҳам таърифлаб берди. Миллий мафкурамизнинг, тарбиявий ишнинг асосий гоялари қилиб имон-этиқод, ватанпарварлик, эркинлик, мустақиллик, демократия, инсонпарварлик, миллий ифтихор, тинчлик учун кураш, байналминаллик ва бошқа гояларни илгари сурмоқда. Бу гоялар бўлажак Ватан ҳимоячиларида шаклланиши зарур бўлган фазилатлардир.

Шу сабабли ҳам ёшларни миллий истиқлол мафкураси гоялари руҳида тарбиялаш, улар қалби, онгида Ўзбекистоннинг буюк келажагига ишонч, эътиқод, озод, муста-

СЕН МЕНГА ДЎСТИНГНИ АЙТ...

Ота-оналар фарзандларининг одобли, ахлоқли бўлиб ўсиб-унишларлари учун ўқитувчиларнинг ёрдамига муҳтождирлар. Муаллим маънавий ота, муаллима эса маънавий она ҳукмидадир. Бу муҳтарам ота-оналар маънавий фарзандлари бўлган ўқувчиларни тарбиялаб, уларнинг ақл, фикр-идроклари уништиришга, одоб-ахлоқларини камолга етказишга гайрат қиладилар, маънавий фарзандларини мукамал бир инсон этиш учун бутун кучларини сарф қиладилар. Лекин камолга етаётган фарзандларнинг оиладаги таълим-тарбияси унинг ҳаётида жуда катта ўрин тутади. Фарзанднинг оиладаги тарбиясига доимий таъсирчан куч — оилавий тартиб, яъни оила аъзоларининг бир-бирларига муносабати, ота-она ва бошқа катта ёшли қариндошларнинг ҳулқ-атвори, маданият ва сиёсий савияси, муомала маданияти, оиланинг даромади, яшаш

Ta'kid

шароити ва шу каби омиллардир. Оила қанчалик тартибли, яхши ҳулқ-атворли, унинг аъзоларининг ўзаро муносабатлари самимий бўлса, оиладаги фарзандларнинг тарбияси ҳам шунчалик самарали бўлади.

Мана шу борада яна бир нарсани эътиборда тутишимиз муҳимдир. Бу камолга етаётган фарзанд ҳаётидаги дўстининг аҳамиятидир.

Фарзанд қанчалик ақли, одобли бўлишидан қатъий назар, унинг ҳаётида ёнидаги дўсти жуда катта рол ўйнайди.

Ҳозирги пайтда камолга етаётган кўпгина ёшларнинг турли хил оқимларга кириб кетишига сабабчилар ҳам кўп ҳолларда сохта «дўстлар» бўлмоқда. Ўзини "дўсти кўрсатиб", турли хил ёлғон-яшиқ, бўлар-бўлмас уйдурмаларни яъни, "Мен сенга динни ўргатаман, исломни ўргатаман" - деб, камолга етаётган ёшларнинг қўлига қурол бериб, Ватанига, ота-онасига тескари қилиб, уни бир ваҳший одам қилиб қўяётган ғаламислар борлигига бугун гувоҳ бўлиб турибмиз. Шунинг учун биз ёшлар бирор-бир ишни қилишимиздан, биров билан дўст тутишимиздан олдин ўйлаб, катталардан маслаҳат олмоғимиз даркордир.

Тўлқин ҚУРБОНОВ,
Ўз ДЖТУ талабаси

ҲАРБИЙ ВАТАНПАРВАРЛИК ТАРБИЯСИ У ҚАНДАЙ БЎЛИШИ КЕРАК?

хужжатларда ҳозирги шароитда мамлакат мудофаа қобилиятини мустаҳкамлаш, ёш авлодни Ватан мудофаасига маънавий, амалий, жисмоний жиҳатдан тайёрлаш, ҳарбий ватанпарварлик руҳида тарбиялашнинг илмий-назарий асослари, қоидалари, вазифалари белгилаб берилди.

"Ўзбекистон уруш, ҳарбий можароларнинг олдини олишга қаратилган ҳар қандай ташаббусни қўллаб-қувватлашга тайёр, — деди И.Каримов. — Атрофимиздаги нотинч дунёда дўстларимиз бор, лекин Ўзбекистонни ўз таъсир доирасига қаратишни хоҳлайдиганлар ҳам йўқ эмас. Бунинг учун улар барча найранглардан, қолаверса, ҳарбий кучдан ҳам фойдаланишлари мумкин. Шу сабабли бизнинг яхши тайёрланган ва қуролланган, истиқлолимиз ва чегараларимизни ҳимоя қилишга қодир армиямиз бўлиши керак..."

Бугунги кунда мамлакатимиз атрофидаги вазият барқарор эмаслиги ҳеч кимга сир эмас.

Ўзбекистон деб аталган жаннатмакон, мустақил юртимизга ғаразли кўзларини тикиб турган кимсалар борлигини ёшларимиз бир дақиқа ҳам унутмасликлари керак.

Динни ниқоб қилиб олган айрим кимсалар, экстремистик кучлар хавфсизлигимизга, мустақиллигимизга таҳдид солмоқда, ҳокимиятни куч, қурол ёрдамида қўлга олишга, исломий давлат тузишга интиломоқдалар. Айниқса, Тошкентдаги 16 февраль воқеалари, Бобкент, Янгиобод, Сурхондарёда бўлаётган воқеалар ҳокимиятни зўравонлик билан, қурол билан ағдаришга, Президентимиз ҳаётига тажовуз қилишга тайёр кучлар борлигини яққол кўрсатди. Президентимиз Ислам Каримов: "Эй одамзод, атрофингга қара, хушёр бўл,

Айниқса, халқимизнинг табиатида мутлақо ёт бўлган сиёсий, диний экстремизм, ақидапарастлик ва бошқа ёвуз оқимларнинг минтақамизга кириб келиши ва тарқалиши тинчлик ва осойишталикка, фарзандларимиз келажагига катта хавф туғдиришини ҳар бир ўқувчи онгига сингдириш лозим. Бу эса ҳарбий ватанпарварлик тарбиясининг энг муҳим йўналишларидан биридир.

Ўқувчи-ёшларни Ватанни ҳимоя қилиш борасида гоявий-сиёсий жиҳатдан тарбиялаш, чи-

ги-тўйғуларига таъсир ўтказиш, уни ўз дунёқарашига бўйсундириш, маънавий жиҳатдан заиф ва тобе қилиш. Фикр қарамлиги, тафаккур қуллиги эса ҳар қандай иқтисодий ёки сиёсий қарамликдан ҳам кўра дахшатлидир.

Хўш, бугунги кунда қайси гоялар бўлажак Ватан ҳимоячиларини тарбиялашда биз учун асосий мезон, йўлчи юлдуз бўлади?

Миллий истиқлол мафкурасининг гоялари ёшларни, бўлажак ватан ҳимоячиларини гоявий

қил Ўзбекистонга садоқат, уни ҳимоя қилиш тўйғусини, ҳар хил зарарли оқимларга нафратни шакллантириш — умумтаълим мактаблари, лицей ва касб-ҳунар коллежлари ўқитувчиларининг муқаддас вазифасидир.

Ҳарбий ватанпарварлик тарбиясини янги талаблар асосида ташкил этишнинг муҳим йўналишларидан бири ёшларда мустақиллиқнинг янги-ча дунёқараши асосларини шакллантиришидир. Ёшларимизда оламга, одамга, халқимизнинг қахрамонона тарихига, маданият-маънавий меросимизга, аъналаримизга, ахлоқ-одобга, аждодларимиз жасоратига, ижтимоий бурчга, жумладан, ҳарбий бурчга янги-ча қарашларни шакллантириш оиланинг, узлуксиз таълим барча бўғинларининг бурчидир.

Шу қисқа давр ичида — кейинги етти-ўн йил давомида замоннинг шиддат билан ўзгариши одамлар тафаккурининг ҳам тез ўзгариб боришига таъсир қилмоқда. Айниқса, ёшларда янги-ча сиёсий қарашларни шакллантириш ҳарбий ватанпарварлик тарбиясининг энг муҳим гоявий асосидир. Негаки, турли тизимдаги давлатлар ўртасидаги тўсиқлар олиб ташланди, улар ўртасида янги-ча ҳамкорлик муносабатлари юзага келди. Ўқувчи-ёшларда ана шу сиёсатга нисбатан янги қарашларни шакллантириш зарур.

Умумтаълим мактабларида, академик лицей ва коллежларда ўқувчи-ёшлар ҳарбий ватанпарварлик тарбиясининг мазмуни, усуллари ва воситаларини такомиллаштириш, қайта қуришнинг йўлларида бири — ҳарбий ватанпарварлик тарбиясининг миллий асосларига, миллий заминига таянишидир.

Тилакберди ПРИМОВ,
Қарши Давлат
университети доценти

Сухбатдошимиз — Ўзбекистон, Туркменистон ва Қорақалпоғистон халқ артисти Бобомурод Ҳамдамов. Б.Ҳамдамов 1940 йили Туркменистоннинг Чоржўй вилоятида туғилган. Қўшиқ-куйга ҳаваси баландлигидан санъат соҳасини танлаган. Чоржўй, Тошховуз, Хоразм вилоятлари филармониясида ҳамда Муҳиддин Қориёқубов номидаги ўзбек Давлат филармониясида фаолият кўрсатган. Олти нафар фарзанднинг отаси. Унинг устозу мураббийлар салоҳияти, фарзанд тарбияси, куй-қўшиқларнинг ўғил-қизлар ҳаётидаги ўрни ва ҳозирги ёшлар ҳақидаги фикрлари эътиборга молик. Устоз санъаткор билан мусохабамиз ҳам шу каби мавзулар хусусида бўлди.

Mehmonxona

— Бобомурод ака! Қайси ёшда бўлмайлик, барибир, бегубор болалик дамларини эсга оламиз. Шу маънода ўзингиз катта бўлган қишлоқ ва унинг одамлари ҳақида нималар дея olasиз?

— Болалик хотираларимни, албатта, эслаб тураман. Бегубор дамларим уруш йилларига тўғри келган. Бу даврларни энг ширин ва ачиқ дамларим деб ҳам эсга оламан. Чунки ўзингиз биласиз, уруш пайти, қаҳатчилик, қишлоқда кўпчилик қийналиб қолишган эди. Аммо шундай бўлишига қарамасдан, юртдошларимда дину диёнат, имон-инсоф жуда кучли эди. Шу қаторда улар бир-бирига меҳрибон, меҳр-оқибатли кишилар эди. Қишлоқдошларимнинг бундай хислатларини ҳали-ҳануз ўзига хос мамнуният билан эслайман. Шу сабаб, уларни тез-тез йўқлаб тураман, дилдан сўхбатлашаман. Ҳамиша туғилиб ўсган масканимни, ҳамюртларимни, ўтиб кетган устозу муаллимларимни соғиниб яшайман.

— Илк бор қалам тутказган муаллимингизни ҳам эслай olasизми?

— Уйимиз мактабнинг олдида бўларди. Шу боис, беш ёшимдан ўз хоҳишимча мактабга қатнай бошлаганман ва синфда энг охириги партада ўтирганман. Жуда кичик ёшда бўлганимданми, ўқитувчилар ҳам менга индашмасди. Шундай қилиб, мактабга бориб келаверганман. Мактаб ёшига етганимдан кейин эса мени Субхонов (у пайтлар муаллимнинг исми айрилмасди) деган киши 1-синфга қабул қилган. У ажойиб устоз эди. Секин гапирар, болаларни уришмас, юмшоқ табиатли муаллим эдилар. Аммо дарс ўтиш услуби жуда зўр бўлганлигидан ўқиш ва ёзишни тез ўзлаштирганмиз. Хуллас, оёғим ерга текканки, мактабга қатнаганман. Илк бор қалам тутказган устозимни ҳам, “катталар” билан ўқитган устозларимни ҳам мамнунлик ҳисси билан ёдга оламан.

— Фарзандлар тарбияси одамзотни ҳамиша ўйга толдириб келади. Демокриманки, ўғил-қизлар тарбиясида Сиз қандай йўл тутасиз ва нималарга амал қиласиз?

— Фарзандларим тарбияси билан кўпроқ онаси шугулланган. Мен кўпинча хизмат сафарида бўлардим. Аммо мен улар учун ҳар жабҳада ўрнатилган ҳаракат қилганман. Худога минг қатла шукрки, олти нафар фарзандимиз бор. Ҳаммаси ўз касб-корига эга. Уларнинг юриш-туришини ҳамиша кузатиб юрарман. Онасининг ҳатто мактабларгача бориб, фарзандларим дарсларини кузатган пайтлари шохиди бўлганман. Хизмат сафаридан келишим биланоқ онасининг “ҳисоботи” тайёр турар эди. Айтардимки: “Онаси, бугун фарзандларим билан бирга дам олай, эртага, албатта, “ҳисобот”ингни кўриб чиқаман”. Очиғи, ўша “ҳисобот”нинг ҳам фарзандларим тарбиясига таъсири бўлган.

Баъзи пайтларда орамиздан кетган ўғлим Меҳриддинни эслагим келаверади. У ўзгача хислатли, санъатга жуда ҳам меҳри баланд, қайноқ қалбли, оловмонанд йигит эди. Шу ўғлим тақдири мени кўп ўйга толдиради...

Ўғилларим олий ўқув юртларида таҳсил олишди, яна яхшигина хунар эгалари ҳам бўлишди. Шунинг хис қиламанки, фарзандларимга меҳнатга, машаққатга чидамлилиқ хислатларини сингдира олдим. Ҳозирги ёшлар орасида сабр-бардошлилик, чидамлилиқ фазилатлари йўқ ҳисоби. Ўғил-қизларимиз энгил ҳаётга ўрганаётганларидан баъзан хавотирга тушаман. Бекорчилик, ишқимаслик ҳар қандай тарбияни ҳам бузиши мумкин.

Ўйлайманки, ёшларимизни бекор

қўймаслигимиз, уларни меҳнатга ўргатишимиз, ўша меҳнат орқали топган нони роҳат эканлигини ўқитишимиз энг яхши тарбиядир. Бу усул ёшларимизнинг ҳар хил ёт оқимларга кириб, қўшилиб кетмаслигининг олдини олади, деб ўйлайман.

— Куй-қўшиқларнинг ўғил-қизлар ҳаётида тутган ўрни ҳақида нималарни айта olasиз?

— Буюк Хофиз Шерозийнинг Ақл-идроку адолат бирла сўз айт доимо,

Барча маъно бўлса жам, сўнг эт баён не муддао, — мисраларида бир олам маъно мужассам. Шу каби қўшиқларнинг аксариятида энг эзгу туйғулар, нафис, бокира ҳислар жамланган бўлади. Шу боис у кишилар қалбини таъсирлантирмасдан қолдирмайди. Куй-қўшиқни ёқтирган ўғил-қизлардан, умуман, санъатни севган инсондан ҳеч қачон ёмонлик чиқмайди. Улар ҳар қандай разолатдан, қабоҳатдан

ни ёқтирганлиги боисиданми, мени кўпроқ тўйларга таклиф қилишарди. Кундузи кранчи бўлиб, кечки пайтлар қишлоқдошларим ҳузурда қўшиқ айтардим. Менинг қўшиқчилик санъатим секин-секин овоза бўла бошлади. 1964 йили Чоржўй филармониясига ишга таклиф қилишди. У ерда бир йил ишладим. Шу йўсинда санъат соҳасига қадам қўя бошладим. 1965 йили ноёб овоз эгаси, устоз Комилжон Отаниёзов Чоржўйга концерт қўйгани келдилар. У киши билан учрашиб, ўзига шогирд қилиб олишларини сўрадим. Овозимни текшириб кўрдилар ва кейинчалик Тошкентга таклиф қилишларини айтдилар. 1966-67 йиллар Тошкентга келиб, Муҳиддин Қориёқубов номидаги филармонияда ижод қилдим. Шу йиллари ҳақиқий санъаткор даражасига етишиш йўлларида изландим. Ниҳоят, санъаткорлик фаолиятимни Туркменистон, Ўзбекистон филармонияларида давом эттирдим. Халқимизнинг:

Бобомурод ҲАМДАМОВ: УСТОЗЛАРИМНИ СОҒИНИБ ЯШАЙМАН

узоқ бўлишларига ҳамда мактабларида “аъло” баҳоларда ўқишларига ва устозларига илиқ муносабатда бўлишларига ишонаман.

— Халқ мақолларидан қайсиларини ҳаётда кўпроқ қўлайсиз?

— Ҳаётда ҳамиша камтарликни, камсуқумликни қадрлаб келаман. Таъмагирлик, ёлғончиликни ёқтирмайман. Ҳақўйлик — олий мақсадим. “Камтарга камол, манманга заво” мақолига амал қиламан: Худонинг хазинаси кенгдур, тила ганжи илоҳийдин,

Магар бир қатраси томса, тўкилган бирла оз бўлмас, — деганларидек, ризқ-насибамни териб юрибман.

Яна давраларда буюк шоиримиз Эркин Воҳидовнинг “Камтарлик ҳақида”ги Гарчи шунча мағрур турса ҳам Пиёлага эгилар чойнак.

Шундай экан, манманлик нечун, Кибру ҳаво нимага керак? Камтарин бўл, ҳатто бир қадам, Ўтма ғурур остонасидан.

Пиёлани инсон шунинг-чун

Ўпар доим пешонасидан, — шеърини бошқаларга эслатиб тураман. Қайси жамоа, қайси хонадонга бормай, ўша ердаги муҳлисларим билан ҳамнафас бўлам. Улар хурсандки, мен хурсандман. Бошқача айтганда, меваали дарахтнинг боши эгик эканки, худди шу каби санъаткорлар ҳам ҳамиша халқнинг хизматида бўлмоғи даркор.

— Санъат соҳасига қандай кириб келгансиз? Баъзилар Сизни “Бобомурод ака олдин бошқа касбда ишлаган экан, лекин санъатга ҳаваси баландлигидан санъаткор бўлган” мазмунига гапиршади. Шу ростми?

— Қишлоқда катта бўлган санъаткорман. Отам жамоа ҳўжалигида ҳисобчи, онам уй бекаси бўлган. Болалигимдан санъатга ҳавасим уйғоқ. Ўзимча ҳинд ашулаларини айтиб юрардим, рубоб чалардим. Амаким мусикачи эдилар. У кишидан озгина мусика сирларини ўрганганман. Энди, касбим тақозосига келсак, Чоржўй уй-жой қурилиш комбинатида кранчи бўлиб ишлаганман. Ҳинд қўшиқларини кранни бошқариб юрган пайтларимда ҳам қуйлаганман. Кўпчилик овозим-

“Бобомурод санъатга ҳаваси баландлигидан санъаткор бўлган” деган фикри тўғри. Ўша ҳавас менинг ҳаётимни, борлигимни қўшиққа айлантирди. Ўша ҳавасини Оллоҳ ўқтирганки, санъаткор бўлиб яшаб келаяпман.

— Таникли санъаткорнинг эътиқод қўйган устози бўлади. Айтинг-чи, ёшлигингизда Сизга кимлар устозлик қилган ва ҳозирги шогирдларингиз ишларидан кўнглингиз тўлаятими?

— Маҳаллаимизда Меҳмон ака деган мусикачи бўларди. Бу мусикачиға ҳавас қилиб юрардим. Боя айтганимдай, амаким Очи ака ҳам мусикадан хабардор киши бўлиб, кўйни шундай яхши чалар эдиларки, унга ҳам ҳавасим чексиз эди. Рубоб чалишни ёшлигимдан ўрганганман. Сўнгра ҳинд ашулаларини хиргойи қилиб юрганман. Ғойибона Раҳ Капур, Мукеш, Муҳаммад Рафиларни устозим деб билардим. Аслида ҳақиқий устозлик номини едирган инсон Комилжон Отаниёзов бўладилар. Бу киши билан илк бор учрашганимда: “Қани, қўшиқ айтиб бер-чи” десалар, очиғи, чўчи-ганман. Чунки ўзбекча қўшиқ айтсам айб топадилар, деб ўйлаганман. Ҳиндча қўшиқ қуйлаб берганман. Шунда у киши: “Ўғлим, ҳиндчани жуда яхши қуйлар экансиз, аммо, аввало, ўзбек қўшиқларини қуйлашни ўрганг” деб насиҳат қилганлар. Шу насиҳатга амал қилиб ўзбекча қўшиқларни тез орада бемалол қуйга солиб, ижро этганман. Комилжон ака эшитиб кўриб, роса хурсанд бўлганлар.

У саҳийқалб киши эди. Ҳар доим ул зотнинг куй-қўшиқларига мурожаат қиламан. Ноёб куй-қўшиқларига эътиқодим жуда баландлигидан уларни қайта-қайта тинглайман. Шогирдларимдан — Қорақалпоғистонда хизмат кўрсатган артистлар Каримбой Раҳмонов, Қодир Жўрақулов, Туркменистонда хизмат кўрсатган артист Имомжон Тўхлиевлардан ниҳоятда кўнглим тўқ, Барибир, уларга “Ўзинг ёнмасанг, ўзгани ёндирилмайсан” деб ўғит беришдан чарчамайман. Умуман, ёниб қўшиқ қуйлашнинг тарафдориман. Қолган шогирдларим ҳам яхши-ю, лекин уларга берадиган маслаҳатларим ҳали кўп. Чунки мен уларга фақат санъат ҳақида эмас, балки ҳаётини сабоқларни ҳам бераман. Шогирдларим

шу каби синовлардан ўтсагина, кўнглим жойига тушади, санъатни эплаб кетишади. Агар шогирдларим машҳур бўлишса-ю одамгарчиликни эплай олишмасачи? Шунинг учун шогирдларимнинг, аввало, одамгарчилиги бўлсин дейман. Чунки яхши фазилатли санъаткорлар халқ орасида тез танилади, фалончининг шогирди дейишади.

— Ҳозир энгил-елпи куй-қўшиқлар кўпайиб кетди. Шунингдек, ёшлар яратётган клипларда жозиба йўқ, дейишади. Бунга қандай қарайсиз?

— Ёшлигимизда телевидение, радиоға қўшиғимизни узатиш оғир эди. Нега деганда, талаб кучли эди. Қўшиқнинг сўзи ва мусикаси учун алоҳида комиссия бўларди. Ҳайъат аъзоларига мусика ёки қўшиқнинг сўзи ёқмади, эфирга берилмасди. Ялинсак ҳам: “Сўзингиз саёз, ёки мусикангиз яхши эмас” дейишарди. У пайтлар фонограммасиз чиқардик: гоҳида бўғилиб, гоҳида дам олиб чиқардик. Ҳозирги ёшлар эса қўшиқларни фонограмма орқали бемалол эфирга бераверишади. Бўғилмайди ҳам, энг ёмони, яхши кўйга саёз қўшиқларни танлайдилар. Уларни бемалол телевидение, радио орқали қуйлаб келишяпти. Албатта, шундай қилингандан кейин энгил-елпи қўшиқлар кўпайиб кетади.

Халқ бундай қўшиқларни қабул қила олмаслиги аниқ. Шу боис, санъат бадиий кенгашлари энгил-елпи қўшиқларга йўл бермаслиги лозим. Сўз маънили бўлса, ашула яхши бўлади. Яхши ашула учун клип ҳам керак эмас. Назаримда, клип кишини чалғитади, толиқтиради. Санъаткор қўшиқ билангина инсоннинг юрагига етиб боради. Тингланадиган қўшиқлар радио орқали ҳам берилаверади. Тингловчи учун жозибали қўшиқ бўлса бас, клип шарт эмас.

— Баъзи машҳур санъаткорлар ҳам эстрада жанрига мурожаат қилишяпти. Бу замон талабимикин ё?..

— Санъаткор мумтоз, лирик усулда ёки эстрада жанрида қўшиқ яратадими, ҳар бири ўз услубида бузилмас бўлди. Машҳур санъаткор учун қайси усулни танлашнинг аҳамияти йўқ. Санъатни олий саодат деб биламан. Мухими, ҳар хил йўналишда қўшиқ ижро эта оламан. Қарияларимизга мумтоз ашулаларим ёқади. Ўрта ёшлилар учун лирик қўшиқлар, ёшларимиз учун эса эстрада қўшиқларни қуйлашга тўғри келади. Эстрада жанрига мурожаат этиш замон талаби, деб ўйлайман. “Садоқат”, “Ўзимнинг номим...” каби эстрада усулида ёзилган қўшиқларимни халқимиз яхши кутиб олди. Эстрада жанрида қуйлаш — сўз яратилишига боглик. Ижод жараёнида шунга эътиборни кўп қаратаман.

— Кўпчилики “Машҳур санъаткорлар қандай куй-қўшиқларни, қайси қўшиқчиларни ёқтиришади” сингари саволлар қизиқтиради? Дейлик, Сиз қандай қўшиқларни берилиб тинглайсиз?

— Эл севган куй-қўшиқларни, қўшиқчиларни мен ҳам севаман. Комилжон Отаниёзов, Ориф Хотамов, Ориф Алимаҳсумов, Муроджон Аҳмедов куй-қўшиқларини берилиб тинглайман, маҳоратларига тан бераман. Уларга Оллоҳ шундай истеъдодни ҳадя этганки, қойил қолмаслигининг илоҳи йўқ. Қўшиқларини тинглаб, сел бўласан, киши.

— Халқимизга яқин келгусида қандай қўшиқларни тортиқ қилишни режалаштираяпсиз?

— Ҳозир мумтоз ашулалар устида кўп ишлаяпман. Яна эстрада жанрида қўшиқ яратиш ниятларим бор. Бутун талантим, ижодимни халқимга бағишлаш мақсадида иزلанаяпман. Хуллас, мумтоз ашулалар, юрт, диёр мадҳини тараннум этувчи қўшиқлар яратишни давом эттирмакчиман.

— Мазмунли суҳбатингиз учун раҳмат!

Орзигул МАТҚУРБОНОВА
суҳбатлашди.

Рейтинг тизимида ўқувчиларнинг барча ўқув-ўзлаштириш фаолияти учта бўлимга ажратилади, назорат қилинади. Масалан, ташкилий бўлимда ўқувчиларнинг машғулотларга тўлиқ қатнашиши, дарсга ўз вақтида келиши, ўқувчининг мактаб уставидаги белгиланган қоидаларни бажариши тушунилади. Бу бўлимда ўқувчига балл берилмайди.

Ўқув бўлимида эса саволларга берилган жавоблар, уйга берилган барча турдаги вазифалар, шу билан бирга ёзма ишларнинг амалий ва ёзма шаклдаги топшириқларнинг бажарилиши, тест натижалари маълум меъёр асосида баҳоланади.

Асосийси, рейтинг тизимида ўқувчининг ижодий фаолияти, мустақил фикрлаши, фаоллик туйғуси ва ташаббускорлигини ошириш учун ижодий бўлим керак. Унда рефератлар ёзиш, мустақил ижодий топшириқлар, умумлаштирувчи амалий иш ва масалалар, фан тўғрақларига фаол қатнашиш, мактаб, туман, вилоят, республика олимпиадаларига қатнашиш каби жиҳатлар акс этиши зарур. Буларга ҳам белгиланган меъёр асосида балл берилди.

Мактабда рейтинг тизимини қўллашда холислик, аниқлик, пухталиқ, ишончлиқ, вариантлиқ, изчиллик, мослик, қизиқтириш, табақалаштириш каби талабларга риоя қилиш керак.

Энг муҳими, мактаб рейтингини ишлаб чиқишда методик ва манتيкий кетма-кетликдан фойдаланиш мақсадга мувофиқдир.

Рейтинг тизимини жорий қилишда унинг мақсади, вазифаси ва талабларига риоя қилиш зарур. Рейтинг ишлаб чиқишда ҳар бир синф дастур талаби ва давлат таълим стандарти талабларини ўз ичига олиши, юқори синф ўқувчилари учун ўқув фанларидан ишлаб чиқилган рейтингларда мазкур фанларнинг дидактик ишларнинг аниқ ҳажми акс этиши керак.

Лицей ва гимназия ўқувчилари учун тузилган рейтинглар бу синфлардаги ўқув фанларининг чуқур ўрганишини эътиборга олиши лозим. Ҳар қандай фан учун тузилган рейтинг эса психологик, педагогик, методик ва ташкилий томондан асосланиши керак. Агар рейтинг тўғри тузилган бўлса, ўқувчи билимини амалий назорат қилишга ёрдам беради. Ҳар бир ўқитувчи ўз фанидан ўқув-ўзлаштириш фаолиятини психологик, педагогик, методик, ташкилий жиҳатдан таҳлил қилиши лозим.

Ўқитувчи маълум синф учун тузган рейтингни тўғрилигини қуйидагича текширади:

—рейтинг кўрсаткичининг максимал ўлчамини тўғри танлаш;

—турли ўқувчи, синф мактабларнинг ўқув ўзлаштиришини таққослаш учун 100 га нисбатан солиштириш мақсадга мувофиқ;

—назорат шакллари бўйича меъёрий балларни педагогик, психологик ва методик томондан тўғри тақсимланиши;

— рейтинг ҳужжатлари юритилишининг қулайлиги;

— барча фанлардан синфларга ДТС асосида тузилган тестларнинг мавжудлиги;

—тузилган рейтинг йўриқномасининг психологик ва педагогик асосланганлиги ҳамда аниқлиги.

Мактабда рейтингни жорий этиш бўйича ҳужжат 3 нусхада тайёрланиб, ХТБ услубиёт маркази томонидан тасдиқланади. 1-нусха услубиёт хонасида, 2-нусха мактаб маъмуриятида, 3-нусха рейтинг ишлаган ўқитувчида қолади.

РЕЙТИНГ ТИЗИМИДА РЕЖАЛАШТИРИШ

Рейтингни самарали ташкил этиш учун ўқитувчи қуйидаги материалларни ишлаб чиқиш тавсия этилади:

— материални назарий текшириш учун барча сўровлар;

—уйда мустақил бажариладиган ижодий топшириқлар тўплаш;

— уй ёзма иши ва синф ёзма ишини бажариш учун мустақил топшириқлар тўплаш;

—тестология принциплари асосида тузилган фан бўйича педагогик тестлар тўплами;

—ижодий реферат ишларини бажариш учун мавзулар тўплами ҳамда қўшимча фойдаланиладиган адабиётлар рўйхати;

—ўқув фаолиятига тааллуқли бўлган стенд, макет, модел, қурилма ва бошқалар;

—фан бўйича тўғрак ишлари учун саволлар, мав-

Yangicha ish usuli

зулар ва топшириқлар тўплами;

—ўқув фанининг услубий хусусиятини ҳисобга олувчи бошқа манбалар.

Мактабда рейтинг тизимини жорий қилиш уч босқичда амалга оширилади.

Чунончи, 1-тайёрланиш босқичида рейтингнинг барча кўргазмалари тайёрланиб, синф хонаси жиҳозланади, ўқув-ижодий топшириқларни бажариш муддатлари белгиланади, давлат таълим стандарти талаблари синф хонасига ёзиб жиҳозланади.

2-таништириш босқичида эса барча ўқувчилар рейтинг талаби, йўриқнома ва жадваллари билан таништирилади. Рейтинг тушунтирилади. Ота-оналарга эса рейтинг тизими моҳияти етказилади ва назорат қилиш вазифаси топширилади.

3-амалда қўллаш босқичида рейтинг тизимини амалда қўллаш учун ўз фани бўйича машғулотлар олиб бориш методикаси ишлаб чиқилади.

Мактабда рейтинг усулини қўллаш методикаси қуйидагилардан иборат:

1. Ўқувчиларнинг билим даражаларини баҳолаш рейтинг тизимида олиб бориладиган синф белгиланади.

2. Ўрганиш учун танланган синфдаги барча фан бўйича рейтинг тузилади. Яхши самара бериши учун синфдаги барча фан рейтингга ўтиши керак.

3. Рейтинг бўйича зарур кўргазмалар (жадвал, меъёрлар, йўриқнома...) тайёрланади.

4. Рейтинг тизими жорий этилиши танланган синф ўқувчилари билан таништириш юзасидан суҳбатлар ўтказилади.

5. Рейтинг тизимини жорий қилиш бўйича зарур ҳужжатлар (синф журнали, кундалиқ, ўқувчининг дафтари ва бошқалар) тайёрлаб қўйилади.

Рейтинг тизимини жорий этиладиган синф натижалари бўйича ўқитувчилар, мактаб психологлари ва ота-оналар томонидан йил давомида кузатиш ишлари олиб борилади. Қисқаси, чорак сўнгида рейтинг тизимини жорий қилиш бўйича якуний натижа чиқарилади, ўзгаришлар, ўқишга муносабат ва бошқалар таҳлил қилинади.

Курбонали Тўлабоев,
Наманган вилояти Чортоқ туманидаги
22-ўрта мактабнинг
олий тоифали ўқитувчиси.

Қўшимча дарс БЕРАСИЗМИ?

Ҳар бир ота-она боласи ўрта мактабни битиргандан сўнг бирор мутахассисликни эгаллашни хоҳлайди. Табиийки, мутахассисликни эгаллашдан аввал у абитуриентлик босқичини ўтайди. Бундай кезде улар репититор, яъни қўшимча дарс берувчи ёлланади.

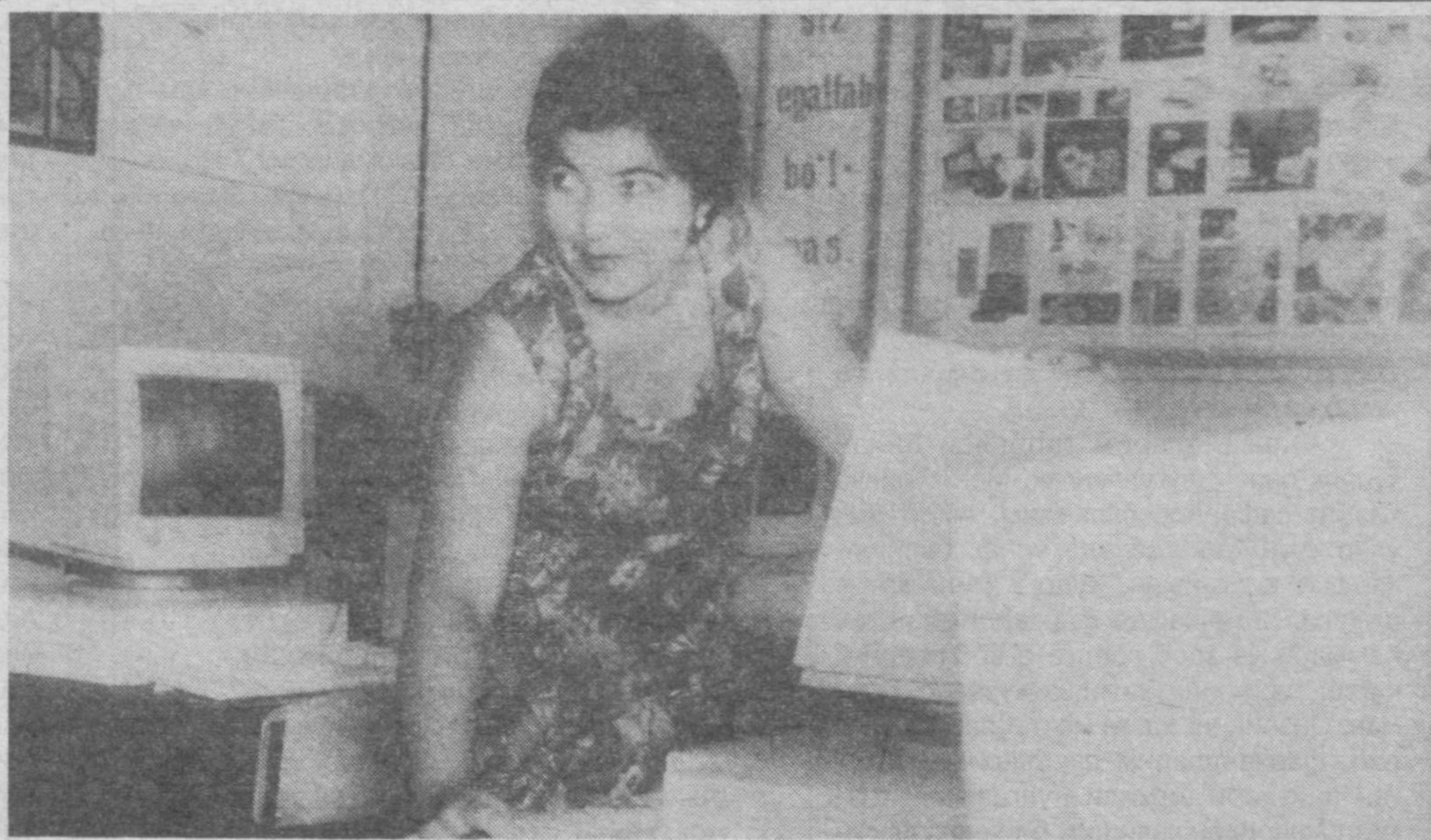
Репититорларнинг аксарияти бу ишни тирикчилик манбаига айлантираётганликлари ҳам факт. Қўшимча дарс берувчиларнинг пул ишлаб топиш тарзлари ҳам хилма-хил. Бир ўқувчининг репититорга бир фан учун ойига 3 минг сўм тўлаганини биламан. Демак, учта фанга 9 минг сўм. Шунда у 10 ой ичида 90 минг сўмни репититорга кўртдек санаб беришга мажбур. Ана шу пулни хурсанд бўлиб олган муаллим ўша абитуриентнинг ўқишга киришига кафолат бера оладими, бу ёғи бизга қоронғу. Агар абитуриент тест синовларидан ўтиб, ўқишга кирса, репититорнинг олган пули ҳалол бўлсин. Аксинча, репититорнинг меҳнати натижасиз кетса, яъни абитуриент "йиқилса", унда худонинг ўзи унга инсоф берсин. Қолаверса, қонунлар орқали бошқариладиган замонавий давлатда

ҳар бир фуқаронинг иш фаолияти белгиланган тартиб қоидаларга асосан ташкил этилиши керак эмасми? Шунга кўра, ота-она ва репититор ўртасида тузилган ёзма шартномадаги сумманинг бир қисми аввал, қолгани эса кейинроқ абитуриент ўқишга киргач берилса, иккала томонда ҳам низо-адovatлар келиб чиқмас, мажозий маънода сиз ҳам, кабоб ҳам куймас эди.

Репититор фақат ахборотномадаги тест саволларига жавоб бермасдан, қуйи синфдан юқори синфгача ўтиладиган дастур асосида ўқитса, ўқувчи саводли, билимли, онгли бўлади. Олий ўқув юртига кирганди ҳам у қийналмасдан ўқийди.

Давлат Тест Маркази мутахассислари қўшимча дарс берувчиларнинг репититорликка лойиқ ёки лойиқ эмаслигини аниқлаб бергандан сўнггина бу ишга киришилса, абитуриентларнинг уларга нисбатан ишончи ва умиди уйғонарди.

Жолғасбой ШОНАЕВ,
Нукус шаҳридаги
34-ўрта мактабнинг
олий тоифали химия,
биология ўқитувчиси,
халқ таълими аълочиси

Мактаблар ҳаётидан

ҒОЛИБЛИКНИ САҚЛАШ ОСОН ЭМАС

Юнусобод туманидаги тарих фанига ихтисослашган 9-мактабда янги ўқув йили қизғин бошланиб кетди. Ўтган ўқув йилида "Йил мактаби" кўрик-танловининг, шунингдек, "Сиз тарихни биласизми?", "Билим — ринг" мусобақаларининг ғолиби бўлган мактаб жамоаси янги 2000-2001 ўқув йилида ҳам юқоридаги ютуқларни оқлаш учун астойдил ҳаракат қилмоқда.

Бундай ютуқларга эришишда мактаб раҳбари Гавҳар Каримова билан бир қаторда, айниқса, ўқитувчилардан Ҳ.Алиева, М.Тўраева, М.Тўхтаева, Б.Насриддинова, Д.Тўлағанова, Д.Алимова, Р.Назирова қабиларнинг ҳам ҳиссалари катта бўлди. Барча синфхоналар, ошхона, спорт майдончаси, тўғрак хоналари қайта таъмирдан чиқарилди. Ўқитувчилар янги ўқув йилини янги дастурлар асосида олиб бормоқдалар. Юқори

синф ўқувчилари ҳам навбатма-навбат амалиёт ўтишиб, ўз ер майдонларида меҳнат қилдилар. Улар ерни ёввойи ўтлардан тозалаб, кўчатларнинг тагини юмшатиб, сув қуйишиб, "Соғлом авлод боғи"ни гуллаб-яшнатишяпти.

Мактаб кутубхонасида ҳам ишлар қизғин. Кутубхоначи Зилола Одинаева ўқитувчи ва ўқувчиларга барча дарслик ва қўлланмаларни ўз вақтида етказиб беришга ҳаракат қилаётир. Қисқаси, мактаб жамоаси мустақиллигимизнинг 9 йиллигини муносиб кутиб олиб, 2000-2001 ўқув йилини ҳам эзгу ниятлар билан бошлади.

Дурдона ҚОДИРОВА

Суратда: иқтисод фани ўқитувчиси
Ирода Бакиева компьютерларни текшириб кўраётир.

Равиль АЛЬБЕКОВ олган сурат.

Кутубхона — нурхона, дейдилар. Одам боласи нурга доимо — кечасию кундузи интилади. Болалар кутубхонасига ўқувчилар келишни канда қилмайдилар.
Суратда: Жума шаҳридаги 55-мактаб-интернат кутубхоначиси Шоира Рахматова болаларга янги китоблар ҳақида сўзлаб бераётир.

Б. РИЗОКУЛОВ олган сурат.

Taqriz

ЭХТИЁЖ БОР ЭДИ

Академик Н.Юсупбеков, профессорлар Х.Нурмухамедов ва П.Исмагуллаевлар томонидан ёзилган "Кимё ва озиқ-овқат саноатларининг жараёнлари, қурилмалари фанидан ҳисоблар ва мисоллар" янги асрда тайёрланадиган бакалаврларга мўлжалланган.

Кўп нусхада нашр қилинган мазкур қўлланма бўлажак кимёгарлар ҳамда озиқ-овқат саноати ходимлари учун гидромеханик жараёнлар, гидравлика асослари, компресорлар, марказдан қочма услубда ишлайдиган ускуналар, вентиляторлар, қорғичлар, иссиқлик ва модда алмашилиш қурилмалари бўйича ҳисобларни ўз ичига олади. Саноатда бундай ускуна ва қурилмаларсиз ишлаб бўлмайди, уларни яхши билмаслик корхоналар ишини орқага суради. Китоб ўзбек тилида бўлиб, бу соҳадаги илк қўлланмадир.

Қўлланма кириш қисми, 11 та боб, адабиётлар рўйхати ва иловадан таркиб топган. Умумий ҳажми 23 босма табоқдан иборат. 10 дан ортиқ йўналишдаги талабалар ундан ўзига керакли маълумотларни олади.

Китобнинг ҳар бир бобида жараёнларни ҳисоблаш учун асосий формула ва тенгламалар, сўнгра кимё ва озиқ-овқат саноатларида қайта ишланадиган хом ашёларнинг физик хоссалари келтирилган. Ундан ташқари, турли саноат шохобчаларидаги мавжуд технологияларга оид масалаларни ечиш намуналари ва назорат мисоллари берилган.

Кўпчилик бобларда жараёнларнинг самарадор қурилмалари ва усуллари биринчи бор келтирилган. Масалан, 4-бобда талаба замонавий иссиқлик алмашилиш юзасини, яъни накатка усулида олинган иссиқлик алмашилиш трубаларидан ясалган қурилмаларни ҳисоблаш усуллари билан танишади.

Ҳар боб охирида, типик назорат топшириқлари бор. Улар 22 та. Масалалар ҳам кундузги, ҳам сиртқи бўлим талабаларига мўлжалланган. Китобда иқтидорли талабалар эҳтиёжи ҳам қондирилган бўлиб, муаллифларнинг тақлифига биноан, 22 та масала иқтидорли, 15 таси кундузги бўлим, 11 таси сиртқи бўлим талабалари ҳукмига ҳавола этилган.

Қўлланмадаги айрим камчиликлар кейинги нашрларда тузатилад. Энг муҳими эса, олимларимиз томонидан тайёрланган ва чоп этилган ушбу ўқув қўлланмаси "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури"ни ҳаётга тадбиқ қилиш бўйича олиб борилаётган ижобий ишларнинг дебочаси бўлиб, техник ва технологик йўналишлар бўйича бакалаврлар тайёрлашда ўз ўрнини эгаллайди.

Қ.АХМЕРОВ,
кимё фанлари доктори, профессор.

МУКОФОТГА — ЗАМОНАВИЙ КОМПЬЮТЕР СИНФИ

Халқ таълими вазирлигида "Халқ таълими муассасаларини янги 2000-2001 ўқув йилига ва куз-қиш мавсумига тайёрлаш бўйича ўтказилган туманлараро танлов натижалари тўғрисида"ги буйруқ имзоланди. Унда айтилишича, жорий йилнинг 8 июлида "Маърифат" газетасида эълон қилинган "Таълим муассасаларини янги 2000-2001 ўқув йилига ҳамда куз-қиш мавсумига тайёрлаш бўйича туманлараро танлов"га Қорақалпоғистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, Тошкент шаҳар ва барча вилоят халқ таълими бошқармалари томонидан тақдим этилган туман халқ таълими бўлимларида танлов шартларининг бажарилиши Халқ таълими вазирлиги марказий аппарати, Республика таълим маркази ва "Таълим—Савдо" Бош бошқармаси масъул ходимларидан иборат эксперт гуруҳи иштирокида жойида ўрганиб чиқилган. Эксперт гуруҳи тақдим этган якуний ҳу-

лосага асосан, танлов натижалари бўйича қуйидаги туман халқ таълими бўлимлари танлов ғолиблари деб топилиб, вазирлик мукофотлари билан тақдирландилар.

Танлов натижаларига кўра, Тошкент шаҳри Юнусобод тумани халқ таълими бўлимига биринчи мукофот — замонавий "Пентиум 300/300" русумли компьютер синфи, Андижон вилояти Марҳамат тумани халқ таълими бўлимига иккинчи мукофот — "РУШ" русумли радиоузел, шунингдек, Самарқанд вилояти Оқдарё тумани ва Сирдарё вилояти Гулистон шаҳар халқ таълими бўлимларига учинчи мукофот — мактаб кутубхоналари учун 150 минг сўмлик (ҳар бирига) бадий адабиётлар топширилади.

Мазкур мукофотларни ўз вақтида топшириш мақсадида вазирликнинг тегишли бошқармаларига топшириқлар берилди. Биз эса барча мукофотланганларни таҳририятимиз номидан муборакбод этамиз.

Tanlov

Ta'lim, fan va ishlab chiqarish

ни сақлашда, улардан фойдаланишда юқори самарали техник воситалар катта аҳамият касб этади. Марказий Осиё иқлим шароитларини ҳисобга олган ҳолда саноат-фуқаро қурилиши ва иншоотлардан фойдаланиш, бозор иқтисодиёти шароитларида йўловчи ва юк ташиш жараёнларини режалаштириш, тақомиллаштириш талаб этилади. Ёқилғи-энергия ресурсларини тежаш ва поезд ишларидаги фойдаланиш харажатларини камайтириш борасидаги илмий-техник тадбирлар, ташиш жараёнида янги иш усулларини жорий этиш ва ҳоказо.

—Бу вазифалар босқичма-босқич амалга оширилаётган

калталиқ қилмайдими?

—Ҳамкорларингиз борми, демокчисиз-да. Бусиз қийин. Россиядаги етакчи олий ўқув юрлари — Москва, Санкт-Петербург университетлари, Новосибирск ва Алмати транспорт академиялари, бошқа илмий-тадқиқот муассасалари билан ўзаро ҳамкорлик ҳақида битимлар тузганмиз. Уларда "Юк ташиш қоидаларини ишлаб чиқиш, локомотив деталлар узелларини ҳисоблаш, соҳа стандартларини ишлаб чиқиш" кўзда тутилади. Ўтган йили институтимизда РФ темир йўл алоқа вазирлиги томонидан маблағ билан таъминланган хўжалик шартномаси асосидаги илмий ишлар бажарилди.

Шартномавий муносабатларни янада чуқурлаштириш мақсадида институтимиз ректори А.Одилхўжаев ҳамда академик А.Глушенколар шу йили Россия, Украина давлатларида бўлиб қайтишди.

—Бошқа хорижий давлатлар билан алоқаларингиз борми?

—Бор. Темир йўл транспортга бағишланган халқаро илмий анжуманларда иштирок этган профессор-ўқитувчиларнинг билим ва малакалари ошяпти. Хусусан ўзим ҳам Кембриж (Англия)да ўтказилган анжуманда иштирок этдим. Доцент М.Мирзаахмедов ўн йилдирки, шартнома асосида Конария (Гвинея) университетиде ишламоқда ва шу йиллар мобайнида "Қурилиш ишлаб чиқариш" фанига тегишли учта ўқув дарслигини француз тилида нашр қилдирди.

Хуллас, илмий тадқиқотларни соҳа ривожини учун қаратиш институтимиз олимларининг диққат марказидадир. Демак, мамлакатимиз темир йўлларидаги хизмат кўрсатиш маданияти борган сари юксалаверади.

—Жавобларингиздан шундай хулосага келдимки, институтингиз олимлари фан билан ҳаётни бир бутун ҳолда тушунишади. Ана шу тушунчанинг қадри яна ҳам ошарсин. Сухбат учун ташаккур.

Х.ТҲЙМАНОВА суҳбатлашди.

Илмнинг чексизлиги ҳақидаги ҳақиқат тан олинган. Зеро, дунёни балоқазолардан ҳам маърифат асрайди. Шиддаткор замон ва турмуш тараққиёти илмфан олдиға янада улкан ва зифаларни қўймоқда.

Тошкент темир йўл муҳандислари институти илмий жамоатчилиги ҳам "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури" талаблари асосида фаннинг ҳаётдаги салмоғини оширишда иштирок этаёпти. Муҳбиримиз илмий ишлар бўйича ректор муовини, техника фанлари доктори, профессор Назрулла Набиев билан ана шу мавзу хусусида суҳбатлашди.

ТЕМИР ЙЎЛ ВА ИЛМ

—Таълим билан фан аслида эгизак тушунча. Билишимизча, институтингиз катта илмий салоҳиятга эга. Ана шу салоҳиятни бошқариш, назорат қилиш нимага асосланади?

—Саволингизни ўқдим. Чиндан ҳам маълум бир жойдаги илмий жамоатчиликнинг изланишлари тартибга солиб турилиши керак. "Ўрта Осиё темир йўл" давлат акционерлик компанияси томонидан ишлаб чиқилган 2010 йилгача мўлжалланган илмий тадқиқот ишлари комплекс дастурига эгамиз. Бу дастурда темир йўл транспортини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари таҳлил қилинган.

—Хўш, бу йўналишлар қандай?

—Локомотивларни таъмирлаш ва улардан фойдаланиш технологияларини, ташкилий тизимларни, конструкцияларни мукамаллаштириш, меҳнат унумдорлигини ошириш, ҳаракатдаги таркиб детал ва узелларни мустаҳкамлаш, уларнинг барқарорлиги ва ишончилигини ошириш асосий йўналишларнинг мазмунини ташкил этади. Сунъий иншоотлар ва йўллар-

бўлса керак.

—Тўғри таъкидладингиз. Мамлакатимиз темир йўллари марказий шаҳарларга қадар қўзилиб кетган. Поездлар кечаю кундуз ҳаракатда. Шунга биноан илмий-тадқиқот ишлари ташқаридан таъминланган ҳолда олиб борилади. 1999 йилдаги илмий тадқиқотлар 62 та йўналишни ўз ичига олган эди. Бу йил ҳам ана шу рақамнинг салмоғи камайгани йўқ. Буюртмачилар томонидан келиб тушган муаммоли ҳолатларни ҳал қилиш учун институт шартнома тузади. Шартнома муддатлари белгиланади.

1998-2000 йилларда биз бир талай вазифаларни илмий жиҳатдан ўргандик. Хусусан, олиб борилган тадқиқотлар натижасида ҳаракатдаги таркиб деталларини қайта тиклаш, айрим узеллар техника ресурсини ошириш, баъзи детал ва усулларни Ўзбекистонда ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш имкони туғилди. Оқибатда катта миқдордаги валюталар тежалди. Чунки шу пайтгача барча йиғиш воситалари МДХ давлатларидан келтирилган эди.

—Олиб борилаётган тадқиқотларнинг кўлами жуда кенгга ўхшайди. Айтинг-чи, бу вазифаларни уддалашга институт олимларининг қўли

Халқ таълими вазирлиги 2000-2001 ўқув йилида умумий ўрта таълим мактабларида фойдаланишга тавсия этиладиган дарсликлар ва ўқув қўлланмалари рўйхати

Бу рўйхат қайта эълон қилинмоқда. Уни халқ таълими мутасаддилари қайтадан кўздан кечириб чиқсалар, фойдадан ҳоли бўлмайди. Мақтаб ўқувчиларини ушбу рўйхатда қайд этилган дарсликлар билан тўлиқ таъминлаш учун ҳамма чораларни кўриб чиқиш зарур бўлади.

Шу қаторда барча педаго-

гик жамоада ўқувчилар, оналар билан шу кундан бошлаб нашр этилаётган дарсликларни зарур миқдорда сотиб олиш юзасидан кенг қўламда тарғибот-ташвиқот ишларини давом эттириш лозим.

Хурматли ота-оналар! Фарзандларингизнинг дарсликлар билан ўз вақтида таъминланишига эътибор қилинг.

Дарсликлар сотиб олишни кейинга қолдирманг!

Мақтаб ўқувчиларига бугун кўрсатган ғамхўрлигингиз эртага ўз ижобий самарасини беражаги шубҳасиз. "Соғлом авлод йили"да ўқувчиларнинг маънавий-маърифий баркамоллигини таъминлашда Сизга қарата қилинган мурожаатларга ижобий муносабатда бўласиз, деб ўйлаймиз.

Азиз ўқувчилар!

Дарсликларингизни авайланг. Ўқув йили тугагач, укаларингиз, мактабдошларингиз ҳам улардан фойдаланишларига кўмакдош бўлишингизга ишонч билдирамиз. Бу билан оилангиз бюджетига ва мустақил республикамиз равнақига ҳисса қўшган бўласиз.

Халқ таълими вазирлиги

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги томонидан умумий ўрта таълим мактаблари учун 2000-2001 ўқув йилида қўллашга тавсия этилган дарслик ва ўқув қўлланмалари рўйхати
1-синф (лотин)

№ Дарслик ва ўқув қўлланмалари номи	Муаллифи	Фойдаланишга тавсия этилган йили
1. Алифбе	О.Шарафутдинов ва б.	1996-2000
2. Она тили	Қ.Абдуллаева ва б.	1996-2000
3. Ёзув дафтари 1	Қ.Абдуллаева ва б.	1996-2000
4. Ёзув дафтари 2	Қ.Абдуллаева ва б.	1996-2000
5. Алифбе	Т.Фафорова ва б.	1996-2000
6. Ёзув дафтари 1	Т.Фафорова ва б.	1996-2000
7. Ёзув дафтари 2	Т.Фафорова ва б.	1996-2000
8. Она тили	Т.Фафорова ва б.	1996-2000
9. Математика	Н.Бикбоева ва б.	1996-2000
10. Математика д-1	Н.Бикбоева ва б.	1996-2000
11. Математика д-2	Н.Бикбоева ва б.	1996-2000
12. Атроф.олам	А.Григорьянц ва б.	1996-2000
13. Хуснихат	М.Фуломов	1997-2000
14. Ўзинг бўя ва бажар	Х.Эгамов	1998-2000
15. Ўзинг қур ва яса	Х.Эгамов	1998-2000
16. Алифбо қўшиқлари	Д.Омонуллоева ва б.	2000
17. Жисмоний тарбия (ўқув қўлланма)	К.Маҳкамжонов ва б.	2000
18. Одобрнома	О.Ҳасанбоева ва б.	2000
19. Математика (синов)	М.Аҳмедов	2000

2-синф (лотин)

1. Ўқиш китоби	Қ.Абдуллаева ва б.	1997, 1998, 1999
2. Она тили	К.Қосимова ва б.	1997, 1998, 1999
3. Математика	Н.Бикбоева ва б.	1999, 2000 қайта ишл.
4. Математика д-1	Н.Бикбоева ва б.	2000
5. Математика д-2	Н.Бикбоева ва б.	2000
6. Атроф.олам	А.Григорьянц ва б.	1997, 2000 қайта ишл.
7. Русский язык	Р.Толипова ва б.	Янги нашр
8. Кузатиш кундалиги	А.Григорьянц ва б.	1997, 2000 қайта ишл.
9. Хуснихат	М.Фуломов	1997, 2000
10. Ўзинг қур ва яса	Х.Эгамов	1997, 1998, 1999, 2000
11. Ўзинг бўя ва бажар	Х.Эгамов	2000
12. Китобим - офтобим	Б.Маъкулова	1997, 2000
13. Жисмоний тарбия (ўқув қўлланма)	К.Маҳкамжонов	янги нашр
14. Одобрнома	О.Ҳасанбоева ва б.	янги нашр
15. Инглиз тили (ихтисос. синфлар учун)	Верещагина	1997

3-синф (лотин)

1. Ўқиш китоби	М.Умарова	1997, 1998, 1999, 2000
2. Она тили	С.Фузаилова ва б.	1997, 1999, 2000
3. Математика	Н.Бикбоева ва б.	1997, 1998, 1999, 2000
4. Табиатшунослик	А.Григорьянц	1997, 1999, 2000
5. Русский язык (Букварь, синов)	Р.Толипова ва б.	янги нашр
6. Хуснихат	М.Фуломов	1997, 1998, 1999, 2000
7. Кундалик кузатиш дафтари	А.Григорьянц	1997, 2000
8. Одобрнома	О.Ҳасанбоева	янги нашр
9. Жисмоний тарбия (ўқув қўлл.)	Ф.Ҳўжаев	янги нашр

4-синф (лотин)

1. Ўқиш китоби	А.Шожалилов ва б.	1998, 1999, 2000
2. Она тили	А.Азизов ва б.	1998, 1999, 2000
3. Табиатшунослик	А.Григорьянц ва б.	1998, 1999, 2000
4. Кузатиш кундалиги	А.Григорьянц	1998, 1999, 2000
5. Математика	Н.Бикбоева ва б.	1998, 1999, 2000 қайта ишланган
6. Рус тили (синов)	Р.Толипова ва б.	янги нашр
7. Жисмоний тарбия (ўқув қўлл.)	Ф.Ҳўжаев	янги нашр
8. Одобрнома	Т.Қурбонов ва б.	янги нашр

5-синф (лотин)

1. Адабиёт	Н.Каримов ва б.	1999, 2000
2. Она тили	М.Асқарова ва б.	1998, 1999
3. Она тили	Х.Неъматов	янги нашр
4. Математика	Ж.Икромов ва б.	1998, 1999, 2000
5. Математикадан мас.тўплами	А.Раҳимқориев ва б.	1998

6. Табиий география (бошл.курси)	П.Мусаев ва б.	янги нашр
7. Инглиз тили	У.Ҳошимов ва б.	янги нашр
8. Олмон тили	З.Шайхутдинова ва б.	янги нашр
9. Олмон тили даф.	З.Шайхутдинова ва б.	янги нашр
10. Русский язык	Р.Толипова ва б.	қайта ишланган 1999, 2000
11. Жаҳон тарихидан ҳикоялар	У.Жўраев ва б.	янги нашр
12. Ватан тарихидан ҳикоялар	Б.Аҳмедов	1998, 1999, 2000
13. Жисмоний тарбия (ўқув қўлл.)	Т.Усмонхўжаев	янги нашр
14. Ватан туйғуси «Шарқ»	У.Маҳкамов ва б.	янги нашр
15. Ботаника (5—6-синфлар)	Ў.Пратов	қайта ишланган
16. Хизмат кўрсатиш меҳнати (қизларга)	Т.Пошшахўжаева ва б.	1998
17. Меҳнат таълимидан амалий машғулот (5—9-синфлар)	Қ.Давлатов	1998-2000

6-синф (лотин)

1. Она тили	Х.Неъматов	янги нашр
2. Она тили	А.Фуломов ва б.	1999, 2000
3. Адабиёт	Қ.Йўлдошев ва б.	1999, 2000
4. Русский язык	Р.Толипова ва б.	1999, 2000
5. Математика	Ж.Икромов ва б.	1999, 2000
6. Физика	Д.Шодиев ва б.	1999, 2000 қайта ишланган
7. Зоология (6—7-синфлар)	О.Мавлонов ва б.	2000 қайта ишланган
8. Материаллар ва океанлар географияси	А.Абулқосимов ва б.	1999, 2000 қайта ишланган
9. Инглиз тили	М.Худойберганов ва б.	1999, 2000
10. Олмон тили (қўлланма)	Т.Очилов	1999, 2000
11. Жаҳон тарихи	А.Кабиров	янги нашр
12. Ўзбекистон тарихи	А.Саъдуллаев ва б.	1999, 2000
13. Хизмат кўрсатиш меҳнати (қизлар учун)	Т.Пошшахўжаева	2000 қайта ишланган
14. Физикадан масалалар тўплами	А.Юсупова ва б.	янги нашр
15. Ботаника	Ў.Пратов ва б.	1999, 2000

7-синф (лотинча)

1. Адабиёт	Қ.Йўлдошев ва б.	янги нашр
2. Она тили	Х.Неъматов ва б.	янги нашр
3. Рус тили	С.Исломбеков ва б.	янги нашр
4. Алгебра	Ш.Алимов ва б.	қайта ишланган
5. Геометрия	Н.Ғайбуллаев ва б.	қайта ишланган
6. Физика(ўқув қўлл.)	Н.Шахмаев, Д.Шодиев ва б.	қайта ишланган
7. Зоология (6—7-синфлар)	О.Мавлонов ва б.	қайта ишланган
8. Инглиз тили	Х.Мусахоннова ва б.	қайта ишланган
9. Туркистон табиий географияси	П.Фуломов ва б.	қайта ишланган
10. Ўзбекистон табиий географияси	О.Мўминов ва б.	қайта ишланган
11. Ўзбекистон тарихи	А.Муҳаммаджонов ва б.	1999-2000
12. Жаҳон тарихи	Т.Салимов ва б.	янги нашр
13. Араб тили (ихтисослашган мактаблар учун)	Р.Мусахўжаев ва б.	1997
14. Маънавият асослари	Т.Қурбонов ва б.	янги нашр
15. Аноганизм кимё	С.Тешабоев ва б.	янги нашр
16. Тасвирий санъат (ўқув қўлл.)	А.Сулаймонова	янги нашр

8-синф

1. Она тили (8-9)	М.Асқарова ва б.	1997, 2000
2. Адабиёт	А.Каттабеков ва б.	1997
3. Рус тили	М.Ботирова	1997
4. Книга для чтения	И.Стыркас	1994
5. Инглиз тили	И.Смирнова ва б.	1996
6. Француз тили	Н.Нешева ва б.	1996
7. Ўзбекистон тарихи	Н.Норкулов ва б.	янги нашр
8. Жаҳон тарихи	Р.Фармонов	янги нашр
9. Давлат ва ҳуқуқ асослари (тавсиянома)	О.Каримова ва б.	2000
10. Инсонийлик ва инсон ҳуқуқлари (услубий қўлланма)	Б.Пўлатова ва б.	1999
11. Иқтисодий билим асослари	Э.Сариқов ва б.	1997

ЯНГИ ДАРСЛИКЛАР БИЛАН ТАНИШИНГ

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигининг
бюджетмасига биноан "Ўқитувчи" ҳамда "Ўзбекистон"
нашриётлари таълим бошқа тилда олиб бориладиган мактаб
ўқувчилари учун куйидаги дарсликларни нашрдан чиқарди:

МАТЕМАТИКА

3

математика дарс-
лиги — 3-синфлар
учун — қирғиз тили-
да;

МАТЕМАТИКА

3

математика дарс-
лиги — 3-синфлар
учун — қозоқ тилида;

МАТЕМАТИКА

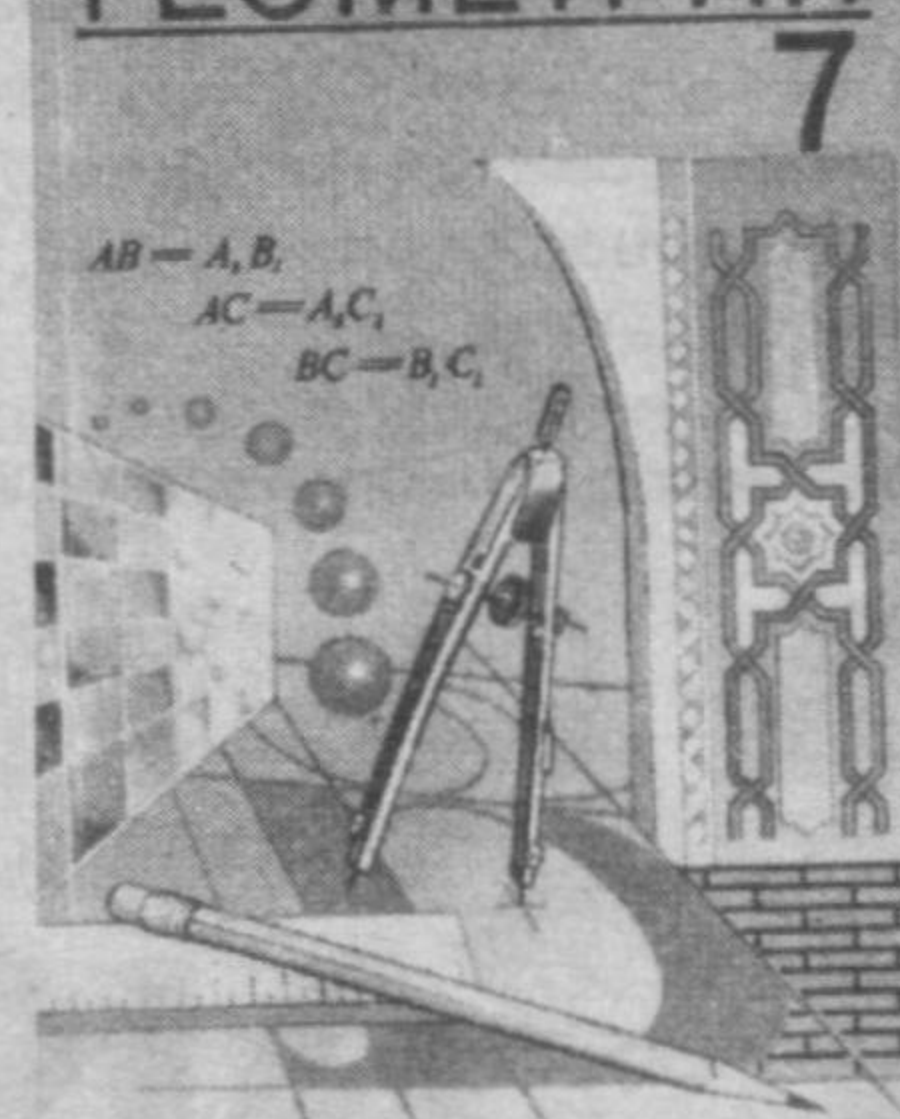
3

математика дарс-
лиги — 3-синфлар
учун — тожик тилида;

ГЕОМЕТРИЯ

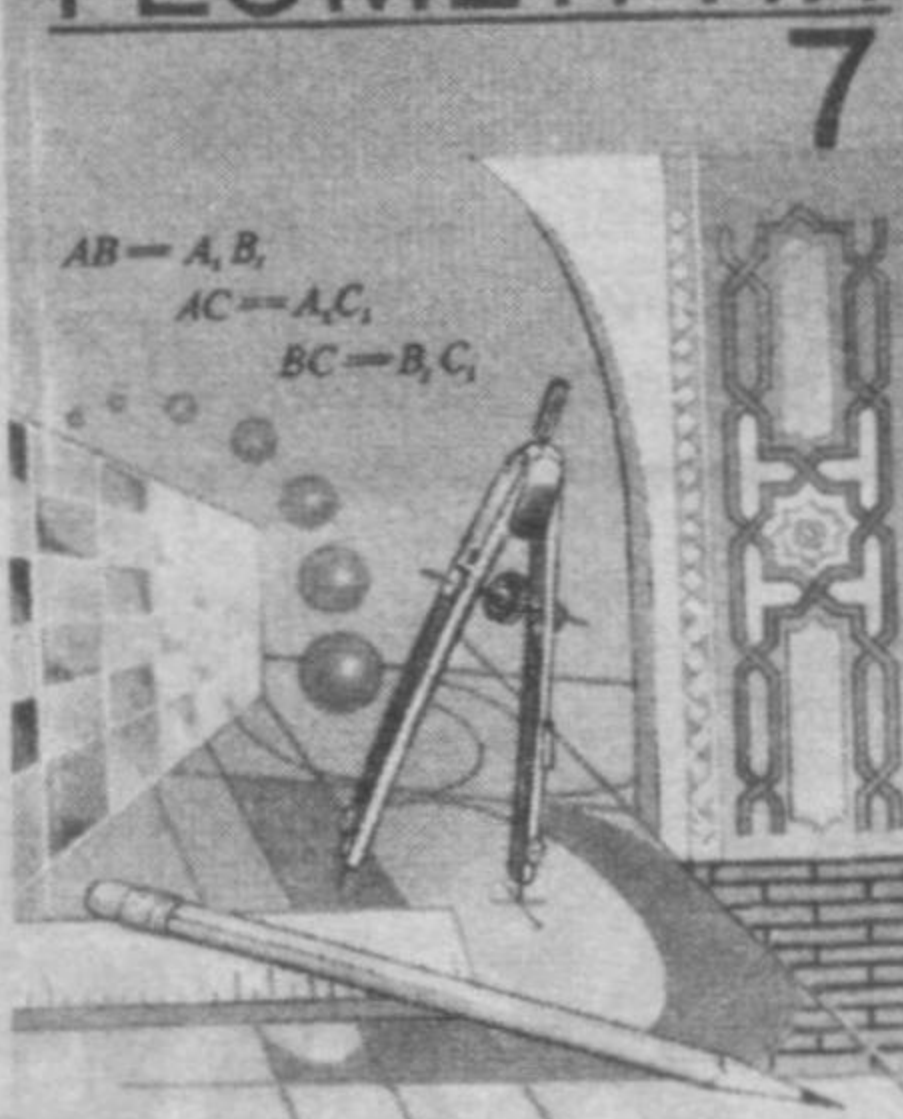
7

геометрия дарсли-
ги — 7-синфлар учун
— қозоқ тилида;

ГЕОМЕТРИЯ

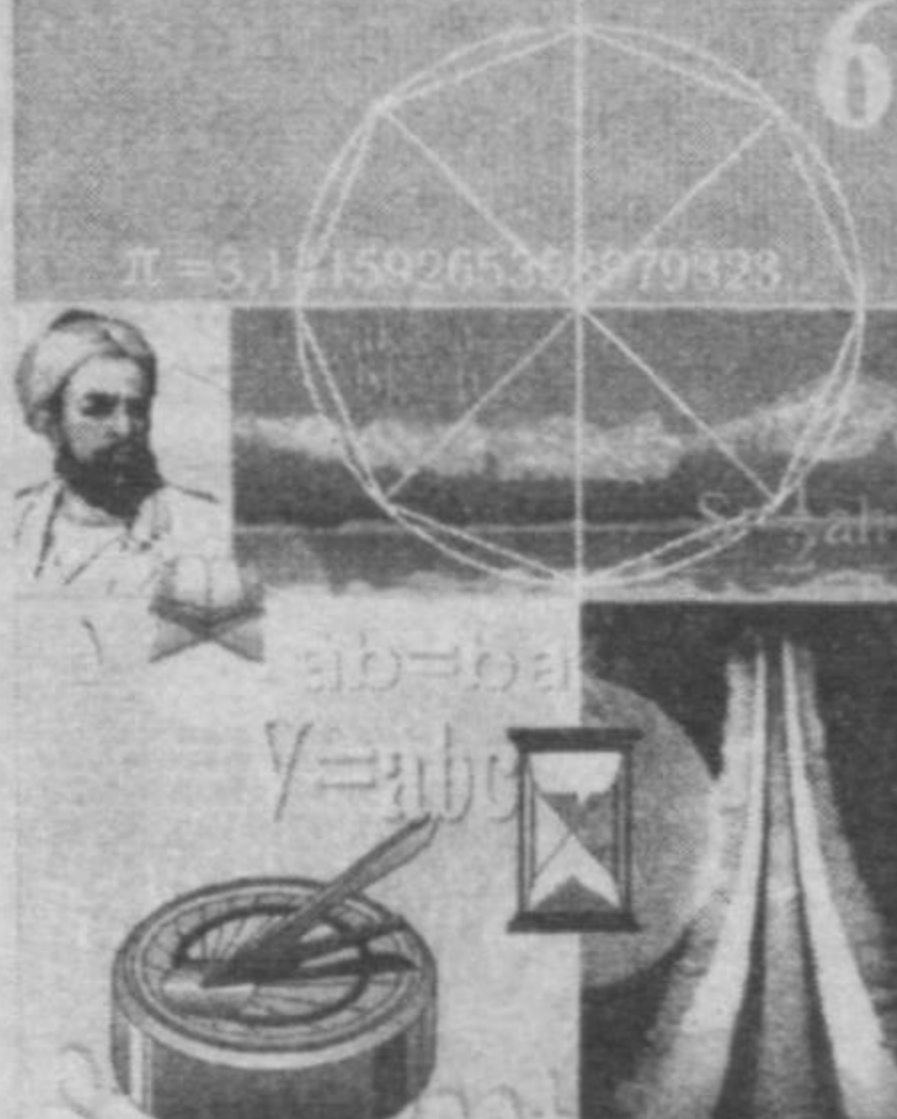
7

геометрия дарслиги
— 7-синфлар учун —
қирғиз тилида;

МАТЕМАТИКА

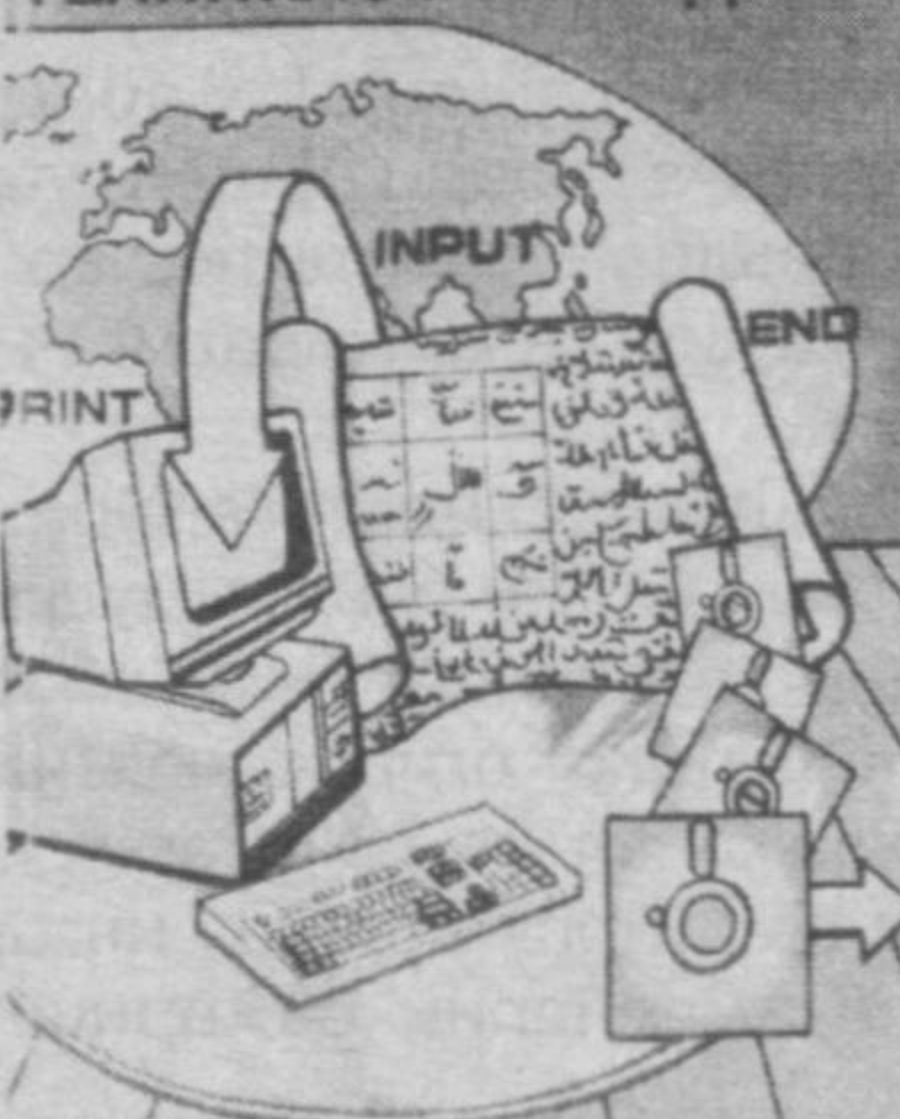
6

математика дар-
слиги — 6-синфлар
учун — тожик тили-
да;

ИНФОРМАТИКА ЖӘНЕ ЕСЕПТЕУ ТЕХНИКАСЫ НЕГІЗДЕРІ

10

информатика ва
хисоблаш техникаси
асослари — 10-син-
флар учун — қозоқ
тилида.

немис тили дарс-
лиги — 5-синфлар
учун;

12Алгебра	Ш.Алимов ва б.	1996
13Геометрия	Н.Гайбуллаев ва б.	1999, 2000
14Информатика ва ҳисоблаш техникаси асослари	А.Абдуқодиров ва б.	1996
15Физика	А.Перишкин ва б.	1997
16Физика	Д.Шодиев ва б.	1998
17Кимё	А.Мамажонов ва б.	1997
18Зоология	О.Мавлонов	1999-2000
19Ўзбекистон иқтисодий географияси	З.Ақромов ва б.	янги нашр
20Ўзбекистон географияси атласи (ўқув қўлланма)	Муаллифлар гуруҳи	1999
21Техникавий графика асослари	А.Умронхўжаев	1996

9-синф

1 Она тили (8-9)	М.Асқарова ва б.	1997, 2000
2 Адабиёт (мажмуа)	Н.Комилов ва б.	1997
3 Адабиёт	Б.Тўхлиев	янги нашр
4 Рус тили	А.Каримова	1997
5 Книга для чтения	Ф.Спектрман ва б.	1997, 1998
6 Инглиз тили	Т.Жалолов ва б.	1997, 1998, 1999
7 Ўзбекистон тарихи	Ж.Раҳимов	1999-2000
8 Жаҳон тарихи	М.Лафасов ва б.	янги нашр
9 Инсон ҳуқуқлари	О.Хусанов ва б.	1997
10Инсонийлик ва инсон ҳуқуқлари (услубий қўлланма)	Б.Пўлатова ва б.	1999
11Иқтисодий билим асослари	Э.Сариқов ва б.	1997
12"Иқтисод ва бизнес" (амалий машғулот)	Ш.Алимов ва б.	1996, 2000
13Алгебра	А.Абдуқодиров	1997
14Информатика		
15Информатика ва ҳисоблаш техникаси асослари бўйича машқлар	А.Абдуқодиров ва б.	1997
16Физика	Д.Шодиев ва б.	1996
17Физика	У.Кикоин	1994
18Анорганик кимё	С.Тешабоева ва б.	янги нашр
19Одам ва унинг саломатлиги	Б.Аминов ва б.	1997
20Диний экстремизм ва фундаментализм тарихи, моҳияти ва бугунги ҳавфи (ўқув қўлл.)	М.Лафасов ва б.	1999
21 Ҳадис илми сабоқлари	А.Мансур ва б.	1999

10-синф

1 Она тили (10—11-синфлар)	Ғ.Абдурахмонов ва б.	1997
2 Адабиёт мажмуа	Б.Қосимов ва б.	1998, 1999
3 Адабиёт	Б.Қосимов ва б.	1999, 2000
4 Рус тили	Р.Толипова ва б.	1995, 2000
5 Кимё	Т.Рудзитис ва б.	қайта ишланган
6 Физика	М.Шахмаев ва б.	1995
7 Физика	Быховцев ва б.	1996, 1998
8 Физикадан масалалар тўплами (9—10-синфлар)	А.Римкевич	1998
9 Алгебра ва бошланғич анализ асослари (10—11-синфлар)		барча нашр йиллари
10Геометрия (7—11-синфлар)	Ш.Алимов ва б.	1996, 1998
11Умумий биология (10—11-синфлар)	А.Погорелов ва б.	1994
12Инглиз тили	Ё.Тўрақулов ва б.	1999, 2000
13Ўзбекистон тарихи	Ж.Жалолов	1998, 1999
14Жаҳон тарихи	Д.Алимова ва б.	янги нашр
15Иқтисодий билим асослари	Г.Хидоятлов	янги нашр
16"Иқтисод ва бизнес" амалий машғулот	Э.Сариқов ва б.	1997
17Амалий география	Э.Сариқов	1997
18Информатика ва ҳисоблаш техникаси асослари (қўлланма)	А.Рафиқов ва б.	янги нашр
19 Чақириқча ёшларни тайёрлаш	А.Абдуқодиров	1997
	Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазирлиги	2000

11-синф

1. Она тили (10—11-синфлар)	Ғ.Абдурахмонов ва б.	1997
2 Адабиёт (мажмуа)	У.Норматов ва б.	1997
3 Адабиёт	У.Норматов ва б.	1997
4 Рус тили	Р.Толипова ва б.	1996, 2000
5 Алгебра	Ш.Алимов ва б.	қайта ишланган
6 Геометрия	А.Погорелов	1998
7 Физика	М.Шахмаев ва б.	1994
8 Астрономия	Б.Воронцов- Вельяминов ва б.	1996, 1997, 1988, 1999
9 Инглиз тили	Ж.Жалолов	1994
10Ўзбекистон тарихи	Н.Жўраев ва б.	янги нашр
11Жаҳон тарихи	Г.Хидоятлов	1998, 2000
12Инсон ва жамият (қўшимча ўқув қўлланмалар)	Симона Роберто, А.Хукумов ва б.	янги нашр
13 Информатика ва ҳисоблаш техникаси асослари		1998, 1999
14 Иқтисодий билим асослари	А.Далиев ва б.	1999
15 "Иқтисод ва бизнес" амалий машғулот	Э.Сариқов ва б.	1997
16 Умумий биология (10—11-синфлар)	Э.Сариқов	1997
17 Кимё	Ё.Тўрақулов ва б.	1999, 2000
18 Чақириқча ёшларни тайёрлаш	А.Муфтахов	2000
19 Физика (11-синф)	Ўзбекистон Рес. Мудофаа вазирлиги Г.Мякишев ва б.	1996

Amaliyotchi fikri

Ўқувчилар кутган дарслик

Мамлакатимизда Давлат таълим стандартларига мос келадиган дарсликлар яратиш соҳасида олиб борилаётган ишлар мактабларимизда синовдан ўтказиб борилаётган. Таърибали ўқитувчилар ҳар бир фан бўйича тайёрланган янги дарсликни ўқувчилар учун мос келадиган томонлари ва нуқсонларини аниқлаб, ўз вақтида таклифларини бериб келишмоқда. Айниқса, амалиётчи муаллимлар О.Мавлонов ва Г.Комилов муаллифлигида яратилган "Зоология" дарслари тўғрисида ижобий фикрлар билдиришди. Камчилик ва нуқсонлар ҳисобга олиниб, тўлдирилган ҳолда нашр қилинган ушбу китоб ўзининг энг яхши томонлари билан ўқувчиларнинг сеvimли кўмакчисига айланимда.

Янгидан яратилган "Зоология" дарслиги, аввало, ўқувчининг мустақил шуғулланиши учун жуда қулай. Материаллар содда ва рағбат тилда баён этилган. Ҳар бир мавзудан кейин берилган саволлар эса ўқитувчиларнинг тестлар тузишида катта ёрдам беради. Бу саволлар ўқувчиларнинг фақат назарий билим олиш билан чегараланиб қолмасдан, атрофни кузатишга, кундалик ҳаётда сон-саноксиз дуч келадиган ҳайвонлар ҳаётига диққат-этибор билан қарашга ўргатади.

Дарсликда саволлардан ташқари уйда бажариш учун берилган топшириқлар содда бўлиш билан биргаликда ўқувчидан кўп вақт ёки асбоб-анжом талаб қилмайди. Куйи синфларда ўрганилган "Табиятшунослик", "Ботаника" каби курсларда олинган билимлар асосида бу топшириқларни мунтазам бажариб боруви ўқувчи дарсликдаги материалларни чуқур ўзлаштириш билан бирга қўшимча тажрибалар ўтказишга ҳам мойил бўлиб қолади.

"Зоология" дарслигига топшириқларнинг киритилиши ундан фойдаланиш ва ўқувчи қизиқишини оширишга яна бир қарра имконият яратиб беради. Берилган 69 та топшириқ содда, шеърли услубда ёзилган. Китоб сўнггида топшириқларнинг жавобларининг берилиши ҳам ўқувчилар учун қулайликлар туғдиради.

Муаллифлар дарсликда мамлакатимизнинг турли ҳудудларида яшовчи ҳайвонларнинг алоҳида хусусиятларини баён қилиш билан биргаликда улар ўртасидаги боғлиқлиқни, ҳайвонот дунёсининг ниҳоятда хилма-хиллигини ўқувчиларга етказишга олаётган мукаммал тарзда баён эта олганлар. Бунда дарсликка киритилган расмлар алоҳида ўрин тутди. Ҳар бир мавзуга доир расмлар аниқ, ўқувчиларга мос тарзда берилган. Айниқса, расмларнинг рангли тарзда берилиши ўқувчилар учун янада қулайлик туғдиради.

Ўқувчилар билимини бошқа фанлар билан боғлашга этибор берилганлиги дарсликнинг яна бир ютуғидир. Бугунги кунда мамлакатимизда "Зоология" фанининг таракқиётига ҳисса қўшиб келадиган олимлар ҳақида тушунчалар бериб бориладиганлиги ҳам алоҳида эътиборга молик. Хуллас, дарслик бугунги кунда мактабларимизга етиб келадиган энг мукаммал китоблардан биридир.

Ш.НУРИЛЛАЕВА,
Фузур туманидаги А.Ҳайдаров номли
лицейнинг биология фани ўқитувчиси

“Авесто”да олам ва одам яратилгандан бери унинг мавжудлиги — яшашининг бош моёси сув манбалари — абадий музлик ва қор билан қопланган осмонлар тоғлар, тубсиз уммонлар, қўллар, дарёлару чашмалар ҳақида ҳам маълумот ва далиллар бисёр. Ахуромаздо етти танг-ридан бири, асотирий алп қизлар тимсоли Ард-виссура Анахитони тўрт оқ от қўшилган фойту-ни билан заминга йўллар экан, унга оламдаги “энг юксак тоғ” — Хукардан оқиб келадиган, минг анҳору минг шаҳобчали “суви энг муқаддас ва энг пок” Дарёи фарохи Карт (Амударё)ни ўз ҳифзига олишни топширади. Чунки бу дарёни “Тангри илики соҳилида бандаларим боғу роғлар барпо этсин, зироат экиб, бепоён бугдойзорлар бунёд этиб, кенг яйловлар вужуд-га келтириб, чорвачиликни ривожлантирсин”, деб яратган. Амударёнинг аксарият қисмларида “Ахурийи сув”, “Пок сув”, “Нек сув”, “Ардивиссу-ра Анахита суви”, “Яхши сув дини билан” синга-ри сўз ва ибораларда тилга олинади, васф эти-лади. Ҳатто “Виспарад”да махсус “Об ниёйш” (“сув таърифи”) бор.

Шу ўринда таъкидлаш керакки, “Авесто”нинг икки жилдди форсий матнида ҳам, инглиз, француз, рус тилларидаги таржималарида ҳам Орол денгизи ва унга қайси дарёлар қуйилиши ҳақида фикр мавжуд эмас. Аммо сосонийлар дав-ри ёдномаси бўлмиш, фанда “Зардўштилар замони матни” деб қабул қилинган “Бундахшин” (“Оламнинг яратилиши”) китобида ўқиймиз: “Аве-сто”да ёзилишича, Хоразм кўли (бу сўз китобда “Хваразм, Хваранус” шаклида келади — Х.Х.) шу минтақадаги энг улкан кўл. Хукар тоғидан бош-ланадиган Дарёи Фархи Карт унга қуйилади”. Агар “Бунахш”ни “Авесто”нинг бизгача етиб келмаган бир бўлагининг эркин баёни эканли-гини ҳисобга олсак, Орол денгизининг илк тав-сифи ҳам шу ёдгорликда берилгани ойдинла-

Suvsiz hayot bo'lmay

довчи бандлар кўп. Жумладан, “Вендидод”да ка-нал, ариқ ва ҳовузларнинг покизалигига алоҳида эътибор бериш қайта-қайта ўқтирилган. Ичимлик суви оқадиган ариқлар, ҳовуз ва қудуқ лабига, соҳилига фақат ихота буталари ўтказиш тавсия этилиб, мевали дарахтлар ўстириш қатъиян ман этилган. Сувга тупириш, ҳас-ҳашак ёки барглари ташлаш қаттиқ қораланган. Ҳовуз ёки қудуққа ифлос нарса тушса, уни тоза сув ёки ёмғир суви билан бир неча бор тўлдириб бўшатиш йўли би-лан қатрон қилиш тавсия қилинган. Ўшандан кей-ингина ичишга ижозат берилган. Сув манбалари лабига ёки атрофида ҳар хил матоларни ювиш, мол боқиш, туя ва отларни боғлаш, таҳорат қилишга рухсат этилмаган. Бирон кишининг но-пок идиш билан ҳовуз, қудуқ ёки ариқдан сув олганига миробнинг назари тушса, у “25 қамчи калтаклаш” билан жазоланган. Сув муқаддас бўлгани учун ундаги жонзотларни, ҳайвонларни ҳорат қилишга асло йўл қўйилмаган. Масалан, денгиз кучугини ўлдиришса шундай қурғоқчилик бўладики, яйловлар тақир чўлга айланади, элдан фаровонлик кетади. Бундай одамга “Вендидод”-да Зардўштининг Тангри билан мулоқоти — са-вол-жавобида 18 қисмдан иборат жарима тайин-ланган. “Эй Ахурамаздо! Денгиз кучугини ўлдир-ганнинг гуноҳи қандай ва у нечук жазога маҳкум?”!

Ахуромаздо жавоб берди:

Уни минг қамчи уриш билан калтаклаш лозим. Оташгоҳ учун ўн минг боғ ўтин ҳозирлаб бериши даркор. Ўн минг зараркунанда илонни ўлдириш билан ўз гуноҳини ювмоғи мумкин”.

Ҳамиша сувни поклаб юрадиган балиқлар, ало-ҳида сув ҳайвонларини тутиш, овлаш ҳам гуноҳи азим ҳисобланган.

Баъзи фарғардларда оташ сув таърифи ёнма-

АЖДОДЛАРИМИЗНИНГ БЕҚИЕС КАШФИЁТЛАРИ

Буюк алломаларимизнинг ҳаётлари ва илмий фаолият-ларини ўрганиш ёшларни ватанпарварлик руҳида тар-биялашда муҳим аҳамият касб этишини инobatга олган ҳолда буюк ватандошлари-мизнинг физика ва астроно-мия фанларига тегишли кашфиётлари, жумладан Бе-руний, ибн Сино, Форобий ва бошқа алломаларнинг “Мас-са ва унинг бирликлари, зич-лиги”, “Зичликни аниқлаш усуллари”, “Иссиқлик ҳодиса-лари ҳақида”, “Электр ҳоди-салари ҳақида”, Табиатда электр ҳодисалари, чақмоқ ва момақалдирик, яшин” каби жуда кўп физик ҳамда астро-номик ҳодисаларга доир иш-лари мустақиллигимиз шаро-фати билан дастурлардан муносиб ўрин ола бошлади. Бироқ ҳозирча аждодлари-мизнинг ана шундай жаҳон-шумул ишларини тўлиқ ўз ичига олган дарслик ва ме-тодик қўлланмаларнинг йўқлиги физика ва астроно-мия ўқи-тув-

O'qituvchiga yordam

чилари олдида бир қанча му-аммолар қўймоқда.

Айни пайтда А.Авлоний номидаги халқ таълими хо-димлари малакасини оши-риш марказий институтининг профессори Тошпўлат Усмо-нов “Абу Райҳон Беруний ва Маъмун академияси” номили-рисолани ёзиб тугатди. Ин-ститутнинг илмий кенгаши, республиканинг бир гуруҳ йи-рик мутахассис олим ва ус-лубшунос ўқитувчилари так-лифи билан бу рисола на-шрга тавсия этилди.

Биз газеталаримиз орқали физика ва астрономия фани ўқитувчиларига ёрдам сифа-тида, Т.Усмоновнинг 7-, 8-, 9-синфлар учун “Физикадан қўлланма” рисоласидан ДТС ҳамда ўқув дастурида кўзда тутилган айрим бобларни ёритиб боришни режалаш-тирганмиз.

Ибн Сино ўзининг физика-га оид китобида “физика” ту-шунчасига таъриф бериб, физиканинг ҳаракатга муно-сабатини қуйидагича таъ-рифлайди: “Материядаги микдор ва сифат ҳолатлари-нинг ҳаракат ва тинчлик би-лан боғлиқлиги физика ва математика фанларига те-гишлидир. Физика табиат ҳақидаги фандир. Табиат ҳақидаги фан эса материя ва ҳаракат билан боғлиқдир”.

Ибн Сино ҳаракат сабаб-ларининг, уч хил турини эс-латиб ўтади.

1. Табиий ҳаракат; жисм-ларнинг ўз табиий ўринлари-га интилишидан, деб изоҳ-лайди. Масалан, қизиган газ-ларнинг юқорига кўтарилиши ёки жисм совуганда зичлиги-нинг ортиши натижасида па-стга томон ҳаракат қилиши табиий ҳаракатдир. Шунинг-дек, аллома табиий ҳаракат-нинг тўғри чизиқли ёки ай-ланма ҳаракат шаклида бўли-ши мумкинлигини ҳам қайд

этади.

2. Мажбурий ҳаракат; жисмларнинг ўз-ўзидан юз берадиган ҳаракати эмас, балки ташқи кучлар таъси-рида вужудга келадиган ҳаракати, деб изоҳлайди. Буни қуйидаги мисол орқ-али осонгина тушуниб олиш мумкин. Ердаги тўп сизнинг тепкингиздан сўнг ҳаракат-ланади. Хўш, сиз бундай ҳаракатга яна қандай мисол-лар келтира оласиз?

3. Акциденцияли (нис-бий) ҳаракат; бир жисмнинг иккинчи бир ҳаракат қилиб турган жисмнинг ичида тур-ган ҳолатидаги ўзига боғлиқ бўлмаган ҳаракатни кўзда тутати. Масалан, кемада ўтирган одамнинг ўзига боғ-лиқ бўлмаган ҳаракати. Буни аниқроқ тушунишин-гиз учун шундай мисол кел-тирамиз.

Фараз қилинг, сиз поезд ичида ҳамроҳингиз билан гаплашиб, тинч ўтирибсиз. Демак, сиз ҳамроҳингизга

ёки вагон ичидаги буюмлар-

га нисбатан тинч ҳолатда-сиз. Физикада бундай ҳолатни нисбий тинчлик дейилади. Аммо сиз поезд-га чиққан бекатингизга нис-батан доимий ҳаракатдасиз. Ибн Сино ана шундай ҳара-катни акциденциялик ҳара-кат, деб изоҳлайди.

Абу Райҳон Беруний ай-ланма ҳаракат қилаётган жисмларда, жисмнинг чи-зиқли тезлиги турли нуқта-ларда (шарсимон жисмлар-нинг турли кенгликлариди) турлича бўлишини алоҳида қайд қилиб ўтади. Жумла-дан, у Ернинг экватор қис-мидаги тезлигининг кутбга яқин жойларидаги нуқта-ларнинг тезликларига нис-батан ортиқ бўлишини ало-ҳида эслатиб, бундай дей-ди: “Айнан бир жисмнинг эк-ватордаги вазни кутбдаги-дан камроқ бўлади. Бунинг боиси шундаки, Ер эквато-рининг ҳаракат тезлиги кут-бга нисбатан ортиқроқдир. Бундан ташқари, сувларнинг юқоридан пастга қараб оқиши, сув заррачаларининг Ер марказига яқинлашуви тўғрисида содир бўлади. Ана шу зикр қилинганларга асосланиб, фалакдаги жис-млар ҳам Ердан узоклиги ва айланма ҳаракати сабабли қушлар каби учиб юриши ҳақиқатга яқинроқдир”.

Демак, Беруний Ернинг экватор қисмидаги жисм-нинг тезлиги кутбдагисидан каттароқ бўлгани ва Ернинг тортилиш майдонидан узок-роқдалиги сабабли, фалак-даги жисмлар ўз оғирлик-ларини йўқотиб, вазнсизлик ҳолатида бўлишини башо-рат қилади.

Бу ҳодисани фазогир-ларнинг фазовий кема ичи-даги ҳолатлари мисолида ҳам кўришимиз мумкин.

(Давоми бор)

ҚАТРАДА ҲАЁТ АКСИ

ёхуд “АВЕСТО”да обиҳаёт талқини

шади. Бундан ташқари, “Вендидод” ҳамда “Яшт-”ларда юзлаб қўллар, сув ҳавзалари, дарёлар ҳақида бир-биридан қизиқарли маълумотлар кел-тирилади: Арак, Вехруд, Диглат, Фрот, Хунирас, Даргам, Зенд, Харо, Херируд, Марвруд, Хитманд, Мехра, Балхруд, Синд, Дашти, Чичист, Салма, Ка-сик сингари дарёлар тавсиф этиларкан, ҳар би-рининг қанча яйловлари қайси шаҳарларни се-роб қилиб, қаерга қуйилиши географик нуқтаи назардан аниқ кўрсатилган. “Зишманд дарёси йўлда Хвенгандар дарёсига қўшилиб, Сўғд томон-ни айланиб, Самарқанд ва Фарғона шаҳарлари марказидан оқиб ўтади. Уни эл орасида Ашард дарёси деб ҳам юритишади”. “У ерда чуқур ариқ-лар, кенг анҳорлар тўлиб-тошиб оқиб, Яшкарт ва Кўрўт дарёларига қўшилиб, Хирот, Марв орқали Хоразм томонларга тез оқиб боради”. “Авесто”-да 17 хил сувнинг таърифи берилган. “Барча сув-лар йиғилишиб, вужуднинг мавжудлигини таъ-минлайди”, дейилади бир ўринда.

Зардўштилар одатига кўра, қиз болалар 15 ёшида, ўғиллар эса 17 ёшида диндорларнинг оқ ҳарирдан тикилган махсус либоси-сидрани, яъни “Сидранўшлик” удумидан ўтганлар. Ана шунда улар якка тангри Ахурамаздо номига қасамёд этишган. “Эй Спитамон Зардўшт. Сув ва оташ ҳузурида қасамёд этган одам ҳаргиз гўстоҳликка йўл қўймадлиги лозим. У қўшниси берган омон-натга асло хиёнат қилмасин!”. Демак, зардўш-тийларда сув оташ сингари ёруғлик, поклик, ҳаёт, ўсиб-униш рамзи бўлган. Куёш, ой, юлдузлар Албрўз тоғи ортидан чиққанидек, барча дарёлар-нинг бош ўзани ҳам Албрўздан бошлангани учун, сувни ой-куёшларга тенглаштириб мадҳ этиш “Авесто”да ҳийла кучли. Осмондан ёмғирга ило-хий суюқлик Хўмини қўшдириб ёғдирадиган фа-ришта Хурдоднинг асосий вазифаси сувни ҳар қандай нопокликдан асраш ва доимий оқиб ту-ришини таъминлашдан иборат бўлган. Шунинг учун ҳам хотларда сувни авайлаб сарфлаш, унинг поклигини асрашга даъват бот-бот учраб тура-ди. “Инсон бутун умри давомида сув, оташ, ер, ҳавони, умуман, дунёдаги жамики яхши нарса-ларни, поклик моюсини бус-бутун ва покиза ас-рашга мажбурдирлар.... Ер, сув, олов, ҳавони эъзозлаш қоидаларини бузган ҳар бир инсон 400 қамчи калтакланиш жазосига маҳкум этилажак”.

Бугина эмас, ёдгорликда сув манбаларини по-киза сақлаш, эҳтиётлаш, муҳофаза қилишга ун-

ён берилган ҳолда уларни эҳтиёт қилишга даъ-ват ҳийла кучли. “Зардўшт сўради:

— Бирон маздопараст сувга ёки оташга бул-ганч нарсани ташласа, ўз гуноҳини ювиб, поклан-са бўладими?”

Ахуромаздо жавоб берди:

— Йўқ, ундай одамнинг гуноҳини ҳеч нарса би-лан пок этиб бўлмайди, у абадул-абад нопок, гу-ноҳдорлигича қолади. Ундай одам дўзахийлардан-дир. У пашша ва чигирткаларга ривож истайди; гиёҳларга қиргин келтирадиган қурғоқчиликка авж тилайди”.

Зардўштилар одатига кўра, ўғри, қароқчи, зи-нокор, жамоат ва давлат мулкига хиёнат қилган-лар, ватанфурушлар ўлим жазосига ҳукм қилин-ган. Ана шундай оғир жиноятчилар то ҳукм ижро этилгунча канал чиқазиш, ариқ қазиш, ҳовуз, қудуқ қовлаш ва кўприк солиш сингари оғир ишларни, савобли амалларни бажаришган мажбур этил-ган.

Маълумки, халқимизда қадимдан сув ҳар хил касалликларни даф этувчи, юртга ободлик, элга фаровонлик бахш этиб, ер юзидан қўланса хид-лар, микробларни кеткизгуччи, рўшнолик рамзи, деб ҳисобланган. Шунинг учун аждодларимиз қур-ғоқчилик пайтларида осмонга илтижо қилиб, ёмғир чақириш маросимларини ўтказишган, қўшиқлар куйлашган. “Авесто”да ана шу анъана-нинг илдизлари кўзга ташланади. “Тоza сувлар, ёмғирлар ёғилган тупроқни яшнатсин, дарахтлар-ни ям-яшил этсин, одамларга тоза соғлиқ, янги куч-қувват бахш этсин!”, “Эй сув! Зудлик билан кел!” Бепоён осмондан булут ҳаволар орасидан минг дона, ўн минг дона ёмғир томчилари бўлиб замин томон ёғилсин!”.

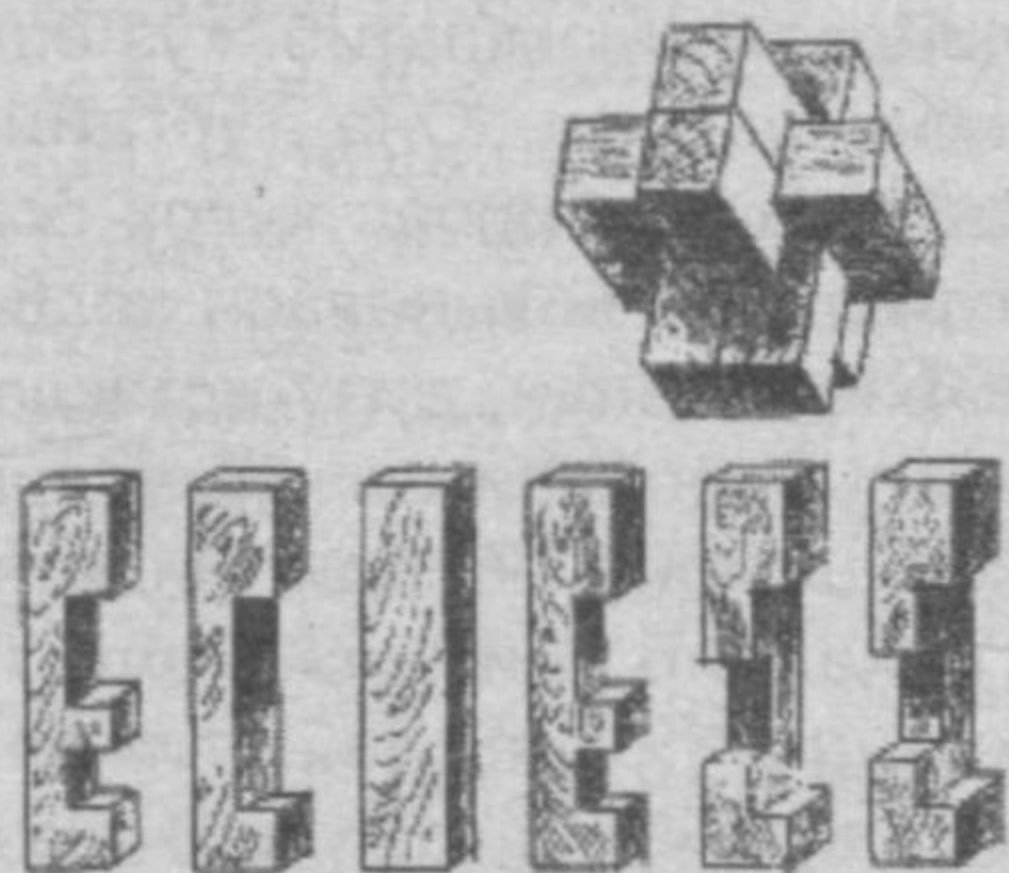
Хулоса қилиб айтганда, “Авесто” да дунё сув манбалари: музликлар, денгиз, қўллар, 2244 та дарё уларнинг минглаб шаҳобчалари, каналлар ҳақида бошқа бирон-бир манбада учрамайдиган далиллар келтирилган, ернинг мелиоратив ҳола-тини сақлаш борасида қимматли фикрлар баён этилган. Айни пайтда ана шу ҳаёт манбаи, ёруғ-лик, поклик тимсолини авайлаб-эъзозлаш ҳам алоҳида таъкидланган. Чунки “тоғ жилғаларидан биттасини қуритган ҳам, бир қатра сувни булға-ган ҳам Тангри қаҳрига учрайди. Улар дўзахий-лар”. Ҳа, халқимиз сув — ёруғлик, деб бекорга айтмаган.

Ҳомиджон ҲОМИДИЙ

"Ma'rifat" ustaxonasi

БОЛАЛАР ЎЙИНЧОҒИНИ
ЯСАГАНДА...САКРАГИЧ
(АКРОБАТ)

Ўйинчоғини яшаш учун картон ёки фанер топинг. Қизикчи одам бош ва гавда қисмини тахминий чизинг. Уни картондан тайёрлаган маъқул. Тайёрланган шаклни қайчида қирқиб, керакли жойига бўёқ беринг. Қўли ва оёғини этик пошнаси билан чизиб қирқинг. Гавдасига нуқта қўйилган оёқ-қўлини ингичка телефон сими ёки ип билан ўрнатиб бирлаштиринг. Қўл қисмидаги 2-нуқтасидан ип ўтқазиб, рейкага ўрнатинг. Рейканинг остки қисми ичидан рейкани михлаб қўйинг. Оёғи гавда пастки нуқтасига, қўли эса юқори нуқтасига тақиб қўйилади.

БОШ ҚОТИРГИЧ
(КУБИК)

Ясамоқчи бўлсангиз, даставвал 6 дона рейка тайёрланг, рейкалар узунлиги 6 см, эни ва қалинлиги 25 мм бўлса, мақсадга мувофиқдир. Рейкаларни чизмалар асосида ўрғаниб, майда тишли арра ёки темир арранинг синган калта бўлакларидан олиб ишга киришинг. Арраланган қисмлари, ўйилдиган бўлакларини ингичка искана ёки ўткирроқ отверка ёрдамида ўйиб ташланг. Чизмадаги шакллари энди бирлаштиринг. Бунинг учун бироз ақлни ишлатишга тўғри келади. Ҳаракат қилсангиз улардан бош қотиргич — кубик ҳосил бўлади.

КИТОБ ҚЎЙГИЧ
(ЛАВХ)

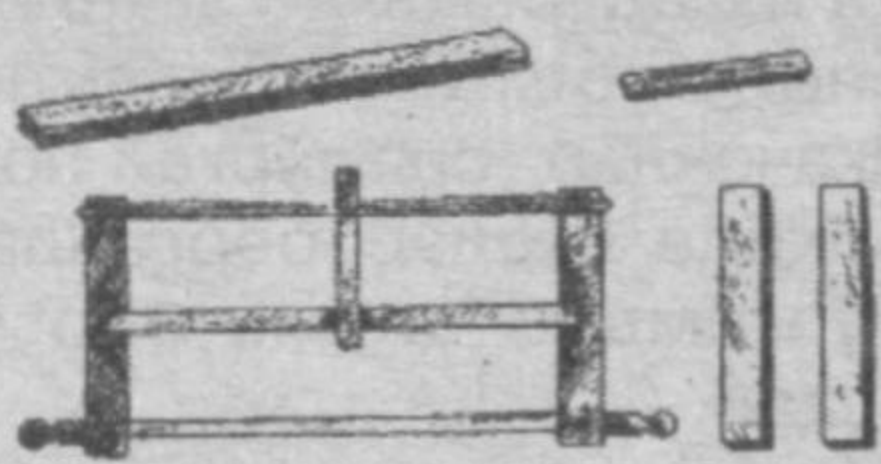
Китоб қўйгич ҳар хил шакл, нафосатли кўринишда бўлиб, китоб мутолаа қилишда фойдалидир. Ўқувчининг кўзи толмайди, қадди букилмайди. Лавҳни икки кўринишда яшаш мумкин:

1. Дарз кетмаган ва чатнамаган оқ қарағай, чинор ёғочидан сабзи тахта ўлчамида тахта олинади. Уни рандалаб, аниқ ўлчамдан чиқарилади. Ўрта қисмидан тенг иккига тақсим қилиб чиқилади. Эни ва кўндалангига 2 см дан чизик белгисини қўйиб, шахмат усулида арралашиб, ўткир стамеска билан бети, остки томони ўйилади. Оралиқларини синган темир арра (полотно) билан арралаб чиқамиз. Ҳар икки бети ўйилиб, арраланган тахтанинг кўндаланг оралиғини майда тишли арра билан ўрта чизик четига арралаб тушгач, оҳиста, аста-секин қимирлатиб, сурсак, икки томонга очилиб, айри шаклга келтирилади. Майда тишли рапшил билан силлиқланади, қумқоғоз билан пардозланиб, нақш чизилиб, бўялади.

2. Фанер, картон ва тахтанинг юқоридаги ўлчамда 2 та бўлагига нақш, бадиий чизмалар чизиб, картон ва қоғозга туширилади. Сўнг қайчида қирқиб олинади. Тайёрланган ҳар икки бўлагини бир-бирининг орасига киритилса, китоб қўйгич (лавҳ) тайёр бўлади.

Картон қоғозга бадиий нақшлар туширилган 5-6 хил расмлардан узунлиги 35 см, эни 21 см ўлчамдаги андоза олинади. Картон қоғозни

бўйига икки буклаб, очик томонини ўнг томонга қаратиб чизилади. Чизма бўйлаб, қайчи билан қирқилади. Ёйилгач, андоза тайёр бўлади. Уни фанерга кўчириб, чизиб лўбзик ёрдамида арралаб, силлиқланиб бир-бирига киритилади. Сўнг нақш чизилади ва бўялади. Ана шундай қилиб, китоб қўйгич тайёрланади.

АРРА ЯСАМОҚЧИ
БЎЛСАНГИЗ...

Оиладаги ҳар бир буюм қадрли. Негаки ундан вақти келиб фойдаланамиз, нијатдаги ишимизни ана шу асбоб ёрдами билан бажарамиз. Бир кўз олдингизга келтиринг: рўзғор асбобларидан бири йўқ. Турган гапки, усиз мўлжалдаги юмуш уддаланмайди. Масалан, арра йўқ. Катта-кичик тахталарни иккига бўлиш керак. Арра яшаш учун зарур нарсалар бор. Вақтни ўтказмай яшашга киришинг. Иккита узунлиги 40 смлик эни унчалик қалин бўлмаган тахтача ажратиб оласиз. Бу тахтача учи бироз арра кириши ва жойлашишига мослаб қирқилади. Тепасидан эса тахталарни бирлаштирувчи ип тортилади. Ип ўртасидан боғланган кичик рейка пастдаги рейкага маҳкамланади. Бу билан тахталар таранглашади. Албатта, арранинг икки томонидан ушлагич қилинади. Ана шу усул билан қўлбола арра тайёрлаш мумкин.

Анвархон АХМАДҚОРИ
ўғли,
олий тоифали
хунар муаллими

Yaxshilar oramizda

... — Кечкурун маҳалламиз болалари кўчани тўлдириб, алламаҳалгача ўйнаб чарчамасди. Мана, орадан ярим асрдан кўпроқ вақт ўтиб ўша тўполончи болалар орасидан ўзимни қидириб топдим. Болаликдан гап очмасангиз ҳали ҳам буни эсламасдим, балки.

Бир кун кун ботар ҳаво айниб, шамол бошланди. Хуллас, ўша кун уй-уйимизга эрта тарқалишдик. Эрталаб уйқудан уйғонганимда ҳамма ёқни қоплашга улгурган қор ҳамон гуппиллаб ёғарди. Бу тонг уйдаги катталарни жуда ташвишли ҳолатда кўрдим. Негаки, бу йил қиш эрта келибди. Лекин мен жуда-жуда хурсанд эдим. Чунки ўқув йили бошланишида отам бозорга етаклаб бориб олиб берган ботинкамни кийиб юрадиган вақт келган эди...

... Биринчи қорғача ялангоёк юрган болалигимнинг бир кунини эслаб 40 йиллик чарчоқларим чиқиб кетди...

Балиқчи туманидаги 7-мактаб раҳбари, тўқсонга кирганлардек мулоҳазакор, қирқ ёшлилар каби шижоаткор муаллим Машрабжон Қосимов би-

ди.

Ушбу ишларнинг самараси ўлароқ, Қосимжон Машрабжон яна қадрдон мактабига раҳбар бўлиб ишга қайтди. Директорлик фаолиятини мактабнинг туман миқёсидаги обрўсини оширишдан бошлади. Жамода таълим-тарбияга ўзгача муносабат шакллана борди. Ҳар қандай ютуқлар рағбатсиз қолмади. Камчиликлар чуқур таҳлилга тортилди. Тез орада мактаб ўқувчилари фан олимпиадаларида, "Кувнок стартлар" ва ҳарбий спорт ўйинларида мунтазам ғолибликка даъвогарлар қаторига қўшилди, вилоятга танилди. Айни пайтда 75 нафар муаллим мингдан зиёд ўқувчилар билан ишлаётган масканда ҳар бир фан бўйича дарсларни мазмунли ташкил этиш имконияти яратилган. Ички имкониятлар ҳисобига замонавий техник воситалар билан жиҳозланган синфхоналар дарсдан кейин ҳам ўқувчилар ихтиёрида.

— Дарсликлар билан таъминлаш муаммосига ҳам ечим топганмиз. Бу борада ота-она-

ЭЛИТА ЭЛ
БЎЛТАН МУАЛЛИМИ

лан бўлган суҳбатни узоқ давом эттириш мумкин эди. Биз эса, у кишининг педагогик фаолиятига тўхталишни, ўқитувчилик касбини эъзозлаб кечирган ҳаётига бир назар ташлашни маъқул топдик.

Қосимжон домла "Шераличек" қишлоғидаги 7-ўрта мактабда илк сабогини олган. Ҳарбий хизматдан сўнг Андижон Давлат педагогика институтининг педагогика ва бошланғич таълим факультетида тахсилни давом эттирди. Иштиёзли диплом қўлига теккан кунданок ўзи ўқиган мактабда ўқитувчилик фаолиятини бошлади. Ёш мутахассисдаги шижоату изланишлар, таълимга ижодий ёндашув туман ХТБ раҳбарларининг эътиборига тушди. Тез орада у халқ таълими бўлимида услубчи, кейинроқ услубхона мудири вазифасида ишлай бошлади. Бу даврда домланинг услубий янгиланишлар сари интилишлари натижасида балиқчилик ўқитувчилар республика миқёсида ҳам кўзга ташлана бошлади. Туман халқ таълими бўлими услубхонасининг иш тажрибаси Андижон ВПХМОИ тавсиясига кўра, вилоят миқёсида оммалаштирил-

ларнинг қайғуришларига ўрин қолмаган, — дейди мактаб раҳбари. — Ота-оналар ўз иш жойларидан дарслик ҳамда ўқув қўлланмалари учун пул ўтказиши мумкин ва бу ҳозирги кунда сотиб олишнинг энг қулай йўли. Кейинги йилларда мактабда қўшимча маблағ ишлаб топиш, ўқитувчиларни меҳнатига қараб рағбатлантириб боришга алоҳида эътибор қаратаёلمиз. Натижада таълимда кечаётган чуқур ислохотлар фаолиятимиз самарасида намоён бўлмоқда...

Ўттиз уч йиллик педагогик фаолиятини қадрдон қишлоқ мактабига бахшида этган Машрабжон Қосимов педагогик жамоада собит, меҳрибон ва оқил раҳбар бўлиш билан бирга оилада муносиб ота, фарзандларига умр ибратини мерос қолдираётган инсон сифатида ҳурмат қозongan. Турмуш ўртоғи — муаллима Ойшахон ая билан биргаликда икки ўғил, икки қизни касбкорли, илми қилиб халққа қўшди. Кўпчилик ҳамқишлоқлари домлани шу қишлоқ маърифати учун туғилган дея эъзозлайдилар.

Ф.КАРИМОВ

ЎҚИТАН МАКТАБИДА
ЎҚИТАЁТТАН ЎҚИТУВЧИ

Халқимизда "Тарбия берган ота-онангга, устозингга балли" деган гап бор. Ота-онасини, устозини, бундай самимий миннатдорчиликка сазовор этган шогирд унинг ишончини оқлаган бўлади. Устоз нафакат билим беради, балки инсонийлик эътиқодини янада мустаҳкамлаб, ростгўйлик, тўғрилик, виждон олдида жавобгарликни тан олиш руҳида тарбиялайди. Ҳар қандай шогирд устозининг олдидаги қарзини фақатгина ўзи устоз даражасига етгандгина уза олиши мумкин.

Ана шундай илму одоби азиз устозлардан бири пойтахтимизнинг Яккасарой туманидаги Ар-Розий номидаги 127-ўрта мактабнинг олий тоифали география ўқитувчиси Раъно Хужахоновадир. У ўзи учун

қадрдон бўлган 127-ўрта мактабни 1967 йилда тугатиб, ёшлар етакчиси вазифаси билан меҳнат фаолиятини бошлайди. Ва шу билан бирга ТошДУ (ҳозирги УзМУ)нинг география факультетининг кечки бўлимида ўқийди. Университет талабаси Р.Хужахоновага зиёли оилада тарбия курганлиги анча мадал бўлди ва у 1973 йилда олий илм даргоҳини муваффақият билан тугатди.

Ўқитувчи бегубор болалик билан ҳаётни тушуна бошлаган усмирлик орасидаги куприк вазифасини бажарувчи шахсдир.

Бу куприкдан эса қанчадан-қанча оғиру енгил юклилар утади. Оғиру енгил юклиларни уз манзилига етказиш эса ўқитувчининг асосий бурчи ҳисобланади. Бунинг учун ундан катта жасорат, фидойилик талаб қили-

Ta'limdagi fidoyilar

нади. Жисмида фидойилик мужассам бўлган бизнинг қаҳрамонимиз ҳам уз ўқувчилари билан туман, шаҳар миқёсида буладиган турли танловларда иштирок этиб, муваффақиятли

уринларни олиб келаётир. Шунингдек, саксонинчи йилларда ўқувчилари билан биргаликда ҳар хил экспонатлар йиғиб, мактабда тарих музейи ташкил қилган эди. Ҳозирда эса унинг ташаббуси билан мактабда "Қушбеги" этнография музейи ташкиллантирилди.

У меҳнат фаолияти давомидаги ҳар бир дарсда "Жаҳонда нима гап?" деган саволни уртага ташлайди ва бу билан ўқувчиларини мустақил фикрлашга ургатади. Яна шунини айтиш жоизки, республика матбуотида турли мақолалари билан чиқиб

турадиган Раъно Хужахонова 1986-89 йилларда узлуксиз равишда мамлакат телевидение-си орқали "Табиатшунослик" дарсини олиб борди. Ва бу меҳнатлари уз қадрини топди — 1993 йилда "Халқ таълими аълочили" ҳамда 1995 йилда "Ўзбекистонда хизмат курсатган ёшлар мураббийси" унвонларини олди.

Юртимизда зиёлилар азалдан халқ эътирофида бўлиб келган. Бу бежиз эмас, албатта. Зеро, зиёли маърифат нурини тарқатувчидир. Халқнинг эртаси эса бу нурсиз ёрқин бўлолмайди. Биз билимдон мураббий Р.Хужахоновага зиё тарқатишдек савобли ишни ҳормай-толмай давом эттираверишини тилаб қоламиз.

Шерали НИШОНОВ

Ижодкор инсон қаерда бўлмасин, изланиш, тадқиқ этиш ва яратиш ташвиши билан юради. Сизга газета-мизда берилган бир қатор ижтимоий мавзулардаги мақолалари билан яхши таниш бўлган, Тошкент педиатрия тиббиёт институтида фаолият кўрсатаётган тиббиёт фанлари доктори Жуманазар Бекназаровнинг ҳаёт тарзи худди шундай. Синчков газеталаримиз Ж.Бекназаровнинг бир неча йиллардан буён газетамизнинг таҳрир хайъати аъзолигидан ҳам хабардор. Мустақиллик байрами муносабати билан Президентимиз Фармонига кўра, Жуманазар ака "Шухрат" медали билан тақдирланди. Биз барча газетхонлар номидан у кишини чин дилдан муборакбод этамиз.

Эътиборингизга ҳавола этилаётган ушбу ҳикоя инсонни нафақат жисман, балки руҳан ўрганаётган инсон меҳнати маҳсулидир.

Ҳозиргина ёғиб ўтган ёмғир поёндоз майсалар, чучмома, откулок, тўятўпон, қоқиғул ва мен ҳали номини билиб улгурмаган ўт-ўланларни чиннидай обдон ювгач, атроф тоза-риб гўзаллашди. Бу гўзалликдан баҳра олган хайратларим қалбимга сизмасдан кўшиқ бўлиб атрофга тарала бошлади... Тўйиб-тўйиб нафас оламан, узоқ-узоқларга завқланиб боқаман. Дилимда жўш урган ҳис-туйғулар ажабтовур тарзда қалбимни ёқимли қитқиллайди. Орзулар қанотида элас-элас кўзга ташланаётган уфқ чизикларидан нарига ўтиб, чексизлик узра уча бошлайман. Астойдил кучоқласам, кучоғимга Ҳисор тоғининг тизмалари йиғилиб келади-дед. Нафас олишидан ҳам кўрққан оҳудек хаёлларим Ҳисор тоғининг қорли чўққилари билан сирлашаётган оппоқ пар булутларга ҳамоҳанг, тоғ этакларида ястаниб ётган ям-яшил арчаларни мулоим ва нозиклик билан силайди.

Узоқ давом этган айрилиқдан сўнг, мени бу ерга етказиб келган истак бир неча йиллар аввалги манзараларни кўз олдимга келтиради. Ҳозиргиси билан солиштираман. Кўп нарсалар ўзгарган. Гўё атроф торайиб қолгандек. Мактабда ўқиган йилларим ёдга тушади. У пайти тушдан кейин ўқирдик. Ҳамма фаслларнинг ўзгача мафтун қиларли гаши ва таровати бор. Бироқ, баҳор ўзгача хислатга эга. Айниқса, устингиздан ёмғир бир савалаб ўтсаю, қоп-қора булут анча нарига ўзи билан сизинг тун хаёлларингизни ҳам олиб кетса, кўнглингиз анча равшан тартади. Осмон гўлбазининг ўнг томонидан бошланган камалак ёйи чап тарафига бориб тиралса-ю, унинг турфа ранглари ўз жилоси билан дилингизни қитқиласа, ана ўшанда ҳақиқий гўзаллиқнинг маъноси намоён бўлади. Шундоққина нишанинг ботиғида тўпланиб қолган ёмғир сувини ётиб ичаётганингизда севинч ва роҳат шиддат билан танангизга отилиб кира бошлайди. Мана шу севинч ва роҳатдан туғилган ширин туйғулар оғушида баҳор гўзаллиқларининг бекиёс тўлқини ичра суза бошлаганингизда осмон фалакнинг бир четиди тўғай сайрай бошларди. Ва биз болалар сайраши билан ақлимизни танг қилган тўғайни кўриш учун осмонга тикилардик. Бирпасда "Хув ана! Ана, кўрдингми?!" деган ғала-говурлар атрофга тарала бошларди. Осмоннинг соф тиник, ҳаворанг тубида сайраётган тўғай шунчалик баландда эдики, ҳатто уни кўрсатиш учун қалпоғимизни чап кўлимиз билан ушлаб, бошимизни қийшайтириб, ўнг кўлимиз билан имкони борица юқорига интилиб, тўғайга ўқталган кўрсаткич бармоғимиз билан

биргаликда чап томонимизга сал қийшайиб, ўнг оёғимизни ҳам тиззадан букиб кўтарардик. Шунда ҳам кўплар, кўрмадик, дейишарди.

Тўғай эса бизнинг ғала-говурларимизга, бахсларимизга эътибор ҳам қилмасдан жойида нуқта янглиғ қимирламасдан сайрайверарди. Нега тўғай бошқа қушларга ўхшаб ерда сайрамайди, шунчалик осмон тубига чиқиб сайраш шартмикан, деган саволларга жавоб топа олмадан, аламимизни тўғай сайрашини охиригача эшитишдан, баҳор гўзаллиқларидан баҳраманд бўлишдан олардик...

... Хаёллар оғушида маст туйғуларим тўсатдан мени тарк этди! Осмонда сайрай бошлаган

тўхтатадигандек туюлди менга.. Дилга ўхшаши йўқ ором бераётган, инжа ҳисларни кўзгатиб завқ бағишлаётган сайрашнинг тинишини асло хоҳламасдим. Юрагимнинг нафис туйғуларини янада баланд мавзелар узра ҳаволатиб, қизғалдоқ гулидек титраётган севинч ҳисларининг танимни тарк этишидан кўрқаётган ҳам эдим.

Шу пайти онамнинг:

**Осмондаги бўз тўғай,
Бўзламасанг не бўлғай...**

деб, ўзига-ўзи секингина, аммо майин ва ҳазин товуш билан узоқ йиллар аввал хиргойи қилгани қулоқларим тагида оҳиста эшитилгандай бўлди. Ҳозир эса сайраётган тўғайнинг овози ҳеч бўзлашга ўхшамаётган, балки мусаффо ҳаво, тоза ер, тиниқ муҳит, атроф гўзаллигига мос равишда ўзига ром этаётганга иқроор қалбим шу жарангдор овознинг бандисига айланиб қолаётганини сезаётган эдим. Содда ва мураккаб ҳаётда тўғайнинг сайрашини эшитиб яшаш нақадар завқли эканлигини англаганим сари, онамнинг аллақачонлар она тўғай нола-си ҳақида сўзлаб берганлари кўз ўнгимдан бирма-бир ўта бошлади...

...Ҳисор тоғининг шундоққина этагида, унинг чўққиларидан қўл чўзса етадиган қишлоқда Ой-

ёлворама оё сенга,
Доим тўлин оё бўлгин,
Боламнинг омонлигин,
Хабарин бериб тургин.

**Ойдек омонлигимни,
Ойга боқиб билсайди,
Дардим айтинг алламдек,
Болалигин кўмсайди!**

Кўз ёшларини тўкиб, қалбида йиғилиб қолган барча аламини, орзуларини, истак ва тилагини тўкиб, айтаётган мангу ва ҳазин кўшиғи қишлоқ бўйлаб таралар, аммо қишлоқ аҳли ҳам изтироб, ғам-андуҳлар уммонига ирода кучи билан ўзини фарқ бўлишидан сақлаб қолаётган онага ёрдам беришдан ўзларини ожиз сезардилар. Улар онадаги кўчининг меҳр тўғайли эканлигини билишарди. Бироқ, бу меҳрдан ҳам кучлироқ ва она қалбига таскин берадиган бирон-бир чорани топа олмадилар. Айтилаётган кўшиқнинг юракларнинг тубига ураётган тўлқинлари кучига чидай олмаётган баъзилари хўнг-хўнг йиғласалар, баъзи бирлари эса онанинг дилига қандай қилиб ва қай тарзда малҳам бўлиш умидида хаёллар дарёсига фарқ бўлганларича кўшиқча монанд бошларини тебратишиб, ҳар замонда оҳ тортиб кўярдилар. Ўзгалари эса кўшиқни куйлаётган ҳазин ва мунгли товушини эшитмаслик учун уй-

**Суянайин ўзингга!
Менга яхши хабар бер,
Қалбим интиқ сўзингга!**

...Кўнлар шу зайлда ўтаверди. Онанинг қалбида уфураётган дард-ларни, оҳларни супанинг шундоққина ўнг ёнида ўсаётган жинжак пояси тагига ин қурган тўғай эшитар, эшитган сари унинг танаси титрарди. Ҳар куни эшитилаётган она кўшиғининг нола-си тўғайнинг мурғак қалбини ларзага соларди. Оналик меҳри билан тўши остига олган тухумларини бағрининг тафти билан илтифат қилган кезлари онанинг нолалари она тўғай қалбидан ўтиб, тухумлар ичида энди-гина жон энаётган жўжаларнинг ҳам танасига ёғ сингари сингиб борарди.

На бирон-бир инсондан, на бир қуш жонивордан, на бир ўту ўландан хабар эшитмаётган она ҳеч курса дардимни тушунадиган бир зот олдимга келсаю унга дилимни бўшатиб, бироз бўлсада ўзимга ором берсам қанийди, деб, ўйлаётган ҳам эдики, ҳалиги тўғай шундоққина қўл етар жойдан сал нарида, гумай бўйи баландликда туриб сайрай бошлади. Унинг сайраши худди она ноласини эслатар, айниқса сайраш бандининг охирида чўзиб-чўзиб товушини ҳазин оҳангда чиқариши она оҳига ўхшарди. Бу эса Ойхон момонинг дийдасини юмшатиб, кўз ёшларини оқизди. Она тўғайнинг сайрашига бирпас қулоқ солиб турди ва унинг нола-си қалбини ларзага солди, орзу-истаклари, хоҳиш-иродаси ва туйғуларини қориштириб юборди. Энди тафти қайтиб, қизара бошлаган қуёшга жонсарақ тикилиб, тўғайга жўровоз бўлиб, она ҳам ўз кўшиғини бошлади:

**Ёнимдаги бўз тўғай,
Бўзламасанг не бўлғай,
Сен бўзласанг осмонда,
Юрагим ғамга тўлғай.**

**Сенда йўқдир бу ният —
Дарду аламни кўзғай.
Не ажабки сайрашинг,
Дилни фироққа бурғай.**

**Дилни фироққа буриб,
Ҳижронни ёдга солғай.
Ҳам аламлар кўзғалиб,
Армонлар дилда қолғай.**

**Нола менгзар сайрашинг,
Дилим кўргонин бузғай.
Нолаларим атрофга,
Кумдай сочилиб тўзғай.**

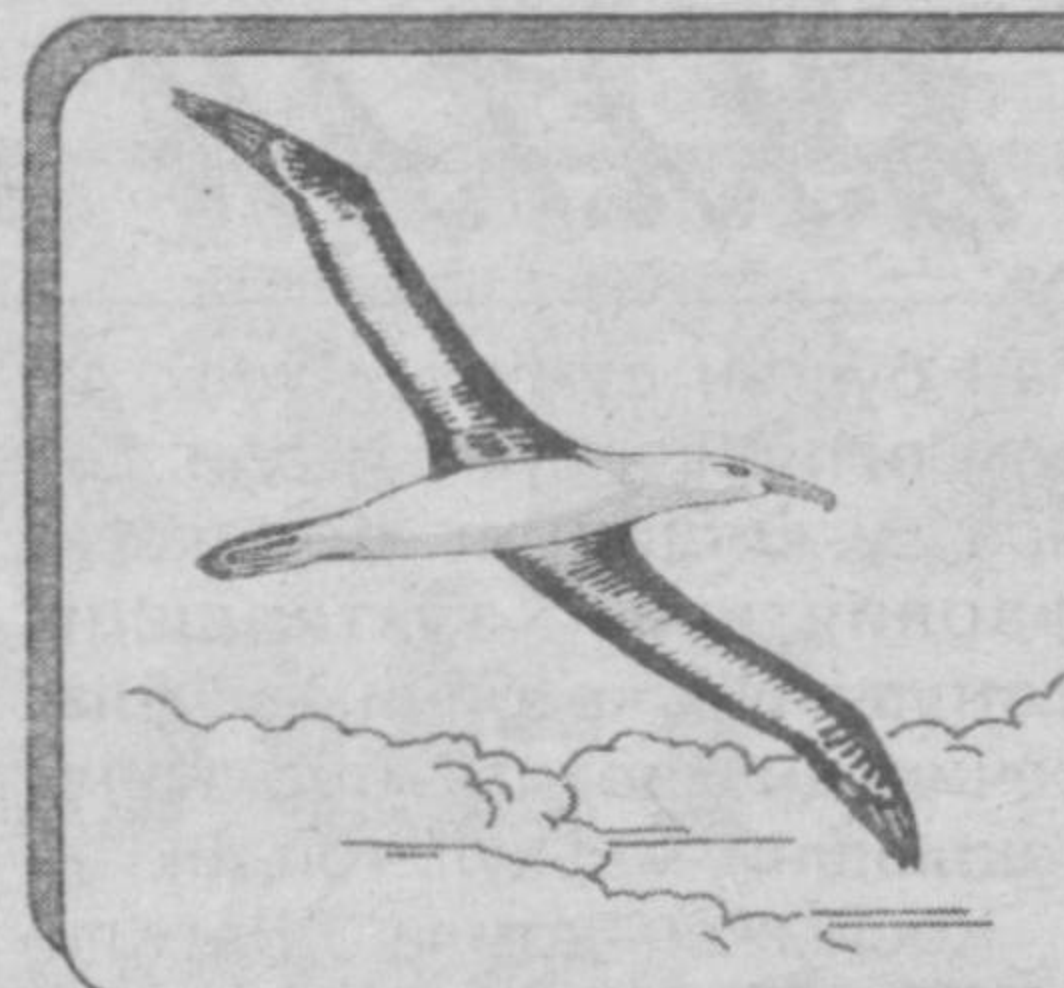
**Ноламдан тошлар синиб,
Умидим сувга сўнғай.
Сен эслатма ҳижронни,
Эсламаганим ўнғай.**

**Сен сайрагин бўзламай,
Ёнимдаги бўзтўғай,
Дардим олсанг бир нафас,
Орзум қалбимда турғай.**

**Сен баландда беҳабар,
Ситам умидим юлғай,
Кўнгилгинам чўктириб,
Орзу гулларим сўлғай.**

**Дардим олгин бир келиб,
Қўлимга қўн, бўзтўғай.
Сенга дардларим айтиб,
Қалбим шодликка чулғай.**

**Ёнимдаги бўзтўғай,
Бўзламасанг не бўлғай.
Бўзламасанг осмонда,
Кўнглим хотиржам турғай.
Она бу кўшиқни айтаётган маҳали кўз ўнгидан қоронғулик оstonасига бош қўйгани ўтди...**

Жуманазар БЕКНАЗАР

ОСМОНДАГИ БЎЗ ТЎҒАЙ

ҲИКОЯ

тўғайнинг мафтункор ва жарангдор овози қулоғимга эшитилиши билан қалбимнинг тўридан отилиб чиқай-чиқай деб турган хайрат сезгиларин мағлуб этиб, чилпарчин қилиб ташлади. Бутун жисмим қулоққа айланиб, ҳис-туйғуларим, хаёлларим қушинг сеҳрли ва сирли товушига таслим бўла бошлади. Тўғай худди мен унинг сайрашини эшитиш учун атай келганимни билгандек, ўзгача товуш билан хо-ниш қиларди. Сайрашнинг ҳам нола, ҳам ўкинч, ҳам мунис, ҳам кувонч аралаш оҳанглари қалбим ҳужайраларининг энг чуқур қатигача сингиб борарди. Каррак, жинжак, ҳазарисматлар орасида бедана менгзар юриш ва бошидаги кичкина тожи билан инсон ақлини танг қилувчи бу кичкина қушчанинг кучли ва жарангдор овози ўзининг дилёқар шираси билан менинг бутун борлигимни чулғаб олаётган ва бутунлай ром этаётган эди.

Осмонга қарадим. Аммо сайраётган тўғайни кўра олмадим. Бутун жисмимни кўзга айлантириб, шундай қаттиқ тикилдимки, тезда кўзларимнинг толиқиб, ёшланаётганини сездим. Шу зўриқишда кўзларимни яна бироз ушлаб турсам, улар қинидан чиқиб кетиш даражасига боришини англаб етганимда, осмон тубидаги тўғайга кўзим тушди. У кичик нуқта бўлиб, жойидан ҳеч қимир этмасдан, атрофга ўзининг мафтункор меҳригиде сайрашини таратар, у гўё шу сайраши билан баҳор гўзаллигини қойил қилмоқчидай, балки баҳс бойлашарди. Тош устига ўнг тўғини қўйиб, узоқларга тикилган кийик мисол жойимда тик қотиб қолдим. Агар жойимдан сал қимирласам, ёки чуқурроқ нафас олсам, тўғай ўз навосини

хон момо яшарди. Ойхон момо ҳар куни қуёшдан олдин уйғониб, пахсали девор ва томи қамиш билан ёпилган уйининг шундоққина деразаси олдида супадада ўтирганича кун ботар тарафга кўз ташлар, мана шу кўз ташлашидан пайдо бўлаётган катта умидга жавоб ололмасдан изтироблар уммонида сузарди. Ўзича атрофда ўсаётган майсалар, ўт-ўланлар, қушчалар билан сўзлашар, ҳаётнинг энг бахтли кунларини кўз олдида келтириб, шу севимли ва бахтиёр онларининг атиги мингдан бири ҳам ҳозирда, шундоққина кўз ўнгидида қайтадан содир бўлишини хоҳлаб, истаб, орзу қиларди. Аммо орзу-ниятлари фақат хаёлида қотиб қолаётганлиги, сўнгра аста-секинлик билан хотирасидан ҳам ўчиб бораётганлиги, худодан ўзига қанчалик сабр-тоқат тиласа ҳам дилга суянчиқ бўлаётган шу хислатнинг кундан-кун тугаб бораётганлиги қалбидида бор аламини кўзғаб, дардлари оҳ бўлиб атрофга тараларди:

**Дардларимнинг сасидан,
Тоғлар чўқар кўзғалиб.
Айтаверсам дардларимни,
Тошлар йиғлаб дод солиб.
Тоғлар чўқманг кўзғалиб,
Аввал тингланг сўзимни,
Айрилиқнинг оҳлари,
Тун қилди кундузимни.
Тошлар йиғлаб додламанг,
Тингланг мени оҳиста.
Мени соғинч ҳислари,
Қилди телба, ҳам хаста.
Дардим танамга сизмай,
Отай, дейман оламга,
Отилган шу дардларим,
Етиб борсин боламга.**

**Болам тинглаб дардимни,
Дардлигини билмасин,
Гумон ичра тўлғониб,
Юрак бағрин тилмасин.**

ларига қамалиб олардилар.

Истак ва умид илинжида ёнаётган онанинг безовта қалби гоҳ сўниб, гоҳ юксалиб бораётган ишончли йўқотмасликка қасам ичар, худди мана шу қасам кучи ҳаёт ипларини таранг тортиб турарди. Атрофдаги қушлар, жониворлар, қишлоқдошлари, ҳам-соиялари ҳам англаб етолмаган она қалбининг сирини тушуна олмадилар. Улар учун тушунарсиз она қалбининг сабр-тоқати энг кичик заррачаларидан тортиб, то фалақдан айри тушмас нурли юлдузларгача бари, барчасини тебратиб турар, бу эса ишонч алаңгасини сўндирмай сақлашга ёрдам бераётган эди. Ишонч ўти сал пасайган пайтлари она яна ўз кўшиғини бошлар эди:

**Хаёлим босган тоғлар,
Нега мудраб ётасиз?
Ҳар замонда тўлғониб,
Тошлар юмалатасиз.**

**Тоғлар тоши энибди,
Менга бундан не фойда?
Бағрим каби синибди,
Айтинг, ўғлим у қайда?!**

**Шамол бермас хабарин,
Фақатгина инграйди.
Кечалари тушимда,
Овозлари янграйди.**

**Хабар бер деб сўрасам,
Мўлтирайди юлдузлар,
Ойдан хабар келар деб,
Кўр бўлди бу мўрт кўзлар.**

**Дардим тўфон бўлди ҳам,
Ҳеч ким хабар бермайди,
Аямасдан ғамларин,
Қиличини сермайди.**

Оллох, ўзинг мадад бер,

...Ўшанда икки бор тўлғоқ кучидан ҳолсизланиб, юлдуз тўла осмон чирпирак бўлиб айланган, кўзининг олдида тиниқ бир нур учиб ўтганди. У шу нур кетидан талпиндию, боши айланиб, кўз олди қоронғилашиб, бир тим қора остонага бош қўйди. Бўйни зирқираб оғриётгани, юраги тобора беҳол бўлаётганини сезиб, аста бошини кўтарган эди, кенг ялангликка чиқиб қолди. Атрофга разм солди. Узоқда ястаниб ётган залворли тоғлар билан ўзи ўртасида қандайдир парда бордек туюлди. Бу пардани яхшироқ кўриш учун кўзларини қўллари билан ишқалади. Ана шунда у, хайрият ўзига келди, яна юзига сув сепинглар, деган гапларни узуқ-юлуқ эшитди. Эшитдию, ҳолсизликдан бири-бирига талпинган киприклар, толиққан қовоқларини базўр кўтарди. Зимистондан ёруғликка айланган бўшлиқдан таралаётган, аммо секин эшитилаётган енгил шовқин, дўмбира торлари жарангига айланаётганини сездию, "оҳ, дўмбирам, яна жарангла! Тинма асло!" дея хаёлидан ўтказиб, кўзларини базўр очди. Туринг, Ойхон опа! Суюнчи беринг, ўғил! Ўзиям нақ ўн кунлик бўлди, деган гапларни эшитдию, юраги "шўв" этиб кетди, кўнгли беҳузур бўлиб, дилидан ўтган гаплар шу бўлди: "Эвоҳ! Меҳр сутини бера олмабман-да?! Ўғиз сутидан бебаҳра қолган ўғлим-а! Нима қилай..." Она яна хушидан кетганди ўшанда...

Онанинг қалбини тобора каттикроқ кемираётган армон юрагини гижимлаётган маҳали, унинг дилидан «оҳ» бўлиб чиқаётган нола тўхташи билан шу нолаларнинг асирига айланган тўғай онанинг қўлига келиб қўнди. Ҳеч ҳадиқ сезмаётган мунчоқ кўзлари билан онага тикилди. Бу ҳолдан Ойхон момо аввал шошиб қолди, кейин қўлга тўғайнинг учиб-қўнишида бир сеҳр борлигини сезган она унинг кўзлари тубига тикилди. Тикилдию, «оҳ!» деб юборди. Она тўғайнинг кўзлари тубида "ўғлингиз тирик!" деган маънони ўқиди. Ўқидию, шошиб-пишиб гапира бошлади: "Тирикми?! Бир кучоғимга олсам армоним йўқ эди. Буни ўғлимга айт! Оҳ! ...". Ойхон момо яна бир нималар демоқчи эди, аммо онанинг иккинчи марта "Оҳ!" деганидан чўчиган тўғай она қўлидан пириллаб осмонга кўтарилди. Тўғайнинг орқасидан бор кучи билан талпинган она юраги бу зўриқишга дош бера олмаддан, ўнг ёнбошига беозоргина йиқилди.

Онанинг қўлидан учган тўғай, "Буни унга айт!" деган сўзларини онанинг ўғлига айтмоқчи бўлиб, у эшитсин учун кучи етгунича, имкони тугагунча осмон тубига кўтарилди ва боласидан хабар кутаётган онанинг нола сўзларини бор овози билан такрорлаб сайрай бошлади...

...Онамнинг айтган мўъжаз достони бутун манзараси билан кўз олдимдан бирма-бир ўтиб, тамом бўлган ҳам эдики, осмондаги тўғай ҳам сайрашини бас қилди. Мен энди ўзимга ўзим қўшиқ айта бошладим:

**Осмондаги бўз тўғай,
Бўзламасанг не бўлғай?
Сен сайрасанг осмонда
Она руҳи шод бўлғай!**

Жуманазар БЕКНАЗАР

ЧАҚМОҚТОШДАГИ МИЯ

1925 йили анатом Н.Григорович Москва яқинидаги Одинцово темир йўл бекати олдида лой ичидан шакли ва катталиги бўйича инсон миясидан ҳеч ҳам фарқ қилмайдиган сарғиш-жигарранг чакмоқ тош топади. Унда узунасига ётган эгатча билан ажралган икки яримшар, мияча ва бошқа моддалар борлиги аниқланади. Албатта, тошга айланган мия сиртида худди одамникидай бурмалар мавжуд эди. 1926 йили уни чет эллик мутахассисларга кўрсатишади. Ажнабий олимлар қотишма инсон миясидир, деган хулосага келишди. Ушбу мия муз қатламларида ётган. Сўнг навбатдаги музлик уни шимолдан Москва яқинига олиб ўтган. Академик Павлов ушбу ғаройиб топилма тошқўмир даврига тегишли деб тахмин қилган эди.

ЕР ҚАРИДАГИ ТАРАҚҚИЁТ

1972 йили Габон Республикасидаги уран рудасининг ниҳоятда бой кони жойлашган Окло қишлоғида жуда катта чуқурликда ядроли реактор топилади! Унда жойлашган уран рудаси ҳозирги замонав атом станцияларида ишлатилаётганидан кимёвий таркиби билан ҳеч ҳам фарқ қилмас экан. Бу ҳам ҳолва. Маълум бўлишича, ушбу реактор 2 миллиард йил аввал ишга тушган экан!

БЕҲУДА УРИНИШ

1988 йили Япониянинг "Киодо Цусин" агентлиги сирли сувости топилмаси ҳақида хабар берди. Галапагос ороллари яқинида сув саёзроқ жойда ғаввослар баландлиги тахминан 4 метрлик ғаройиб устунларни кўрадилар.

Ушбу топилмалар хира шишага ўхшаш моддадан иборат бўлиб, турли туман ранглар билан бўялганди. Тадқиқотчилар олмос

ва корунд ёрдамида устунларнинг сиртидан "кесиб" олмоқчи ва бу иш фойда бермагач, унинг бўлагини портлатиб қўлга киритмоқчи ҳам бўлишди. Топилмани ўрганиш бўйича олиб борилган барча саъй-ҳаракатлар зое кетди.

ИЗСИЗ КЕТМАГАН

Маълумки, кончилар тоғ қаърида тез-тез тошда қолган қадимги дарахт баргу шохларининг изларига дуч келишади. Лекин яқинда луганлик маъдан изловчилар жуда ҳам ажойиб нарсанинг шохиди бўлишди: 900 метрдан ортиқ чуқурликда улар...инсон оёғининг тошда қолган изини учратишади.

30-йиллар охирида АҚШ коллежларидан бирининг геология кафедраси бошлиғи доктор Бурроу ҳам одам изини топади. Излар бундан 250 млн. йил илгариги(!) даврга тўғри келиши аниқланади. Улар ҳар томонлама ўрганилиб, текширилиб чиқилади ва барча мутахассислар бир хил хулосага келишади: оёқ изи одамсимон мавжудотга тегишли бўлган!

НАПОЛЕОН ТАҚДИРИНИ БАШОРАТ ҚИЛГАН АЁЛ

1772 йил 5 майда Париждан унча узоқ бўлмаган Алансон шаҳрида антиқа қиз туғилади. Уни кўрган доя ғоят ажабланиданми ёки кўрқувданми каттиқ қичқириб, чўқинишга тушади, чунки бола ўттиз иккита тиши ва қоп-қора узун сочлари билан дунёга келганди. Унинг отаси, газлама билан савдо-сотик қилувчи йирик бой, кўп йиллардан бери тирноққа зор эдики, қизини "ҳатто шохи бўлса ҳам, оёқлари ўрнига туёқлар ўсиб чиқса ҳам" севишга тайёр эди, лекин унинг учун жамоатчилик фикри катта аҳамиятга эга эди. Алал-оқибат Мария Анна Аделаида Ленорманни монастирга, роҳиб-аёллар қарамогига топширишади.

Қизалоқ болагидан кишилар эътиборига туша бошлади. Олти ёшида у нозирага яқин кунларда монастир хўжайинлигидан кетишини башорат қилади. Бу гапни эшитгач, нозира саросимага тушиб қолади ва қизалокдан ким унинг ўрнига кўз олайтираётганлигини сўрайди. Кичик Мария уни тинчлантиради: Нозира яқин келажакда роҳибалик қийимини келинлик либосига алмаштириб, бадавлат кишига турмушга чиқшини айтади. Бир ой ўтмай, шундай бўлади ҳам. Мана шу кароматидан сўнг қизалоққа ҳурмат ва озгина қўрқув билан қарай бошлашди. Унинг ғаройиб қобилияти ҳақидаги хабар жуда тез тарқалди ва кичик башоратчи хузурига, ҳатто Парижнинг энг кўзга кўринган кишилари ҳам кела бошладилар. Қиз вояга етгани сари унинг

ташқи қусурлари кўрина бошлади: бир елкаси иккинчисидан паст, оёқлари жудаям озгин ва қийиқ, кўзлари эса озгина чақчайган эди. Турмушга чиқшдан умиди бўлмаган қизнинг олдида фақатгина ягона йўл, яъни роҳибалик йўли турганди гўё. Отасининг ўлимидан сўнг оиласи унинг монастирда истиқомат қилаётганлиги учун ҳақ тўлашдан бош тортади ва Мария Анна Аделаида Парижга кўчиб кетади.

У ерда собиқ нозира ёрдами билан Мария ўзининг хусусий каромат салоҳини очади. Ленорман қарта, илми нужум, буюмлар, хушбўй ҳидлар ва гуллар ёрдамида барча хоҳловчилар тақдирини башорат қиларди. Салоннинг обрўси ошиб боргани сари унга машхур одамлар ҳам дарёдай оқиб кела бошладилар. 1793 йили таниқли кароматчини Робеспьер, Марат ва Сен-Жюст зиёрат қилишади. Уларнинг учаласига ҳам Мария дахшатли, ғайритабиий ўлимни башорат қилади. Марат унинг сўзларига парво ҳам қилмайди. Шунда Мария унга яқинлашиб: "Менинг кўзларимга диққат билан қара", дея пичирлайди. Марат унинг сўзларига итоат этади ва бир зум ўтмай дахшат ила орқага тисарилади. Ҳамроҳларининг сўров-қистовларига у шундай жавоб беради: "Мен ҳам-мангиздан олдин ўламан, мен бу ялмоғизнинг кўзларида дарё-дарё қонни кўрдим". Тарихдан маълумки, Марат Шарлотта Корде томонидан ярадор этилиб ўлади, қолган иккиси эса ундан бир йилдан сўнг қатл

этиладилар.

Кунлардан бир кун салонга икки аёл ташриф буюради. Улардан бири — Тереза Тальен қандай одамга турмушга чиқшини билмоқчи бўлади. Ленорман унга княз аёли унвони соҳибаси бўлишини ва жўшқин севгини башорат қилади. "Бу кампир мени тўй режаларига ортиги билан берилиб кетганимдан фойдаланиб, тузоғига илтирмоқчи, шекилли. Ҳаммаси бекор гап", деди келганидан пушаймон бўлган Тереза. Унинг дугонаси Жозефина Богарне эса, шу заҳотиёқ бурилиб кетаётганида, ортидан башоратчининг: "Тўхтанг, хоним, маълум вақт ўтгач, Франция тақдири сизнинг қўлингизда бўлади", деган бақирини эшитилади. Мариянинг бу сўзлари Жозефинани жудаям қизиқтириб қўяди ва у башоратчидан тақдир кароматини сўрайди. Кароматгўй қарталари икки фарзандли бева Жозефина тез орада бир кишини учратишини ва уни чин кўнгилдан севиб қолишини ҳамда ўша инсон уни жуда ҳам машхур этишини, сўнг эса хиёнат қилишини башорат қилади. Жозефина кароматчининг шивирлашларини шубҳа билан эшитиб турарди. Буни сезган Мария унинг қўлини олиб, жимжилоғига тилла игнани санчиб олади ва Жозефинага қараб: "Ҳозир сен илгари ҳеч ким кўрмаган ҳодисанинг шохиди бўласан. Бунинг ҳақи сифатида сен келажакда мени ўз қарамогингга олишинг шарт бўлади", дейди.

(Давоми бор)

Дунёда ҳар йили 11 миллион нафар атрофидаги бола даволаш мумкин бўлган касалликлар оқибатида оламдан кўз юмади.

АҚШда лазерли қурол синовлари муваффақиятли ўтди. Ушбу қурол синовлар давомида "Катюша" типидagi қурилмадан бир вақтда отилган икки тўғри уриб туширди. Ушбу лойиҳа Исроил ҳукумати билан биргаликда амалга оширилмоқда. Бу ҳақда АҚШ армияси вакили хабар қилди.

Хитойдаги Хэйлендзян вилояти билан Россия ўртасидаги ташқи савдо алоқалари деярли 80 фоизга ўсди. Шуни ҳам таъкидлаб ўтиш жоизки, дастлабки 7 ой мобайнида айланма маблағ миқдори 760 млн. долларни ташкил этганди.

ЕР ЮЗИДА

Саддам Хусайн лимфосаркома касаллиги билан оғриб, ҳозирда кимётерапия курсини ўтаяпти, деб хабар қилади Франс Пресс агентлиги. Хусайн узоқ вақт даволашишга унамаган, лекин бўгинларининг шамоллаши, нафас олишнинг қийинлашуви, кўз кўришининг хиралашуви ва хотирасининг сусайиши уни шунга мажбур этди. Касалликнинг зўрайиши сабабли Ироқ лидери оила мажлиси чақириб, унга бирон-бир кори-ҳол бўлиб қолса, ўрнига кичик ўғли Кусай Хусайн келишини айтди.

Афғонистонда яшириниб юрган 1-рақамли террорчи Усама бин Ладен дунё мусулмонларини яҳудий халқига қарши "муқаддас уруш"га чақирди. У ўзининг қабих даъватини Покистоннинг Пешавор шаҳрида ўтган «Жамияти талаба» фундаменталистик гуруҳи съезди қатнашчиларига йўллаган.

"Толибон" ҳаракатининг қуролланган жангарилари Аҳмадшоҳ Масъуд бошлиқ Шимолий иттифок қуролли кучлари мудофаасидаги Тоҳар вилоятининг Толикон шаҳрига ҳужум бошлади. Ушбу шаҳар Афғонистон билан Тожикистон чегараси яқинида жойлашган.

Австралияда Сидней олимпиадасида қатнашувчи спортчилар орасида допинг ва бошқа таъқиқланган моддалар истеъмолига мойилликни текширувчи энг замонавий асбоб-ускуналар тайёрлаб қўйилди.

Жамшид САЪДИНОВ, хориж матбуоти хабарлари асосида тайёрлади.

ГУЛА ЭНГ ЯХШИ ТУХФАМИ?

Дунёда гулларни суймаган, тухфа тарзида олганда қувонмаган аёл йўқ десак, муболага бўлмайди. Бироқ...

Фарзандлари навбатдаги Оналар байрамида Биргитта Люнтерни табриклагани келишаркан, унга гул тақдим этишмайди, деб ёзади "Лиза" журнали. Акс ҳолда, 58 ёшли аёлнинг касали қўзғаб қолиши, боши оғриб, кўзлари қизариб ёшланиши, йўтали тутиши мумкин. Ўз хасталиги сабабини Биргитта яхши билади. У 15 йил давомида гул сотувчи бўлиб ишлаб, гулдасталар тузаш билан машғул бўлганди. Энди эса у ишонч билан шундай дейди:

—Мени гуллар энгиб қўйишди. Оналар байрамида атиргуллар, лолалар, чиннигулларга талаб кучаяди. Мутахассисларнинг фикрига кўра, айнан ушбу гулларнинг инсон учун хавфи кўп экан. Нилуфаргул ва умуман Колумбия, Эквадор каби мамлакатлардан олиб

келинган гуллар ҳам шу жумлага кириди. У ерда гулларга турли ҳимоя воситалари пуркаш одатга айланган.

Олмония экологлари мамлакат расталарида сотилаётган атиргулларни текшириб, уларнинг барида ўлим хавфини туғдирувчи кимё воситалари мавжудлигини аниқлаганлар. Мутахассислар таъкидига кўра, оғу нафас йўллари орқали организмга тушиб, бўғинлар ва асаб тизими фаолиятини бузади. Гул дўконларининг ўнлаб сотувчилари текширилганда маълум бўлган натижалар кишини ўйлантириб қўйди. Бундай гуллар аста-секинлик ва сездирмаган ҳолда таъсир қилади. Бир кун келиб, ёш, гўзал аёл буткул "тўкилиб" тушади. Германияда гул сотувчиси касбини инсон ҳаёти учун хавф туғдирувчи касблар қаторига қўшади.

Бугунги кунда жабрланганлардан бир нечтаси ўзларини касбий касаллик қурбонлари деб ҳисоблашмоқда. Шунга айтишади-да, ҳар яхшининг бир ёмони бор деб.

Mish-mishmi-yo...

СИХДАГИ
ПОМИДОРЛАР

Пишиқчилик мавсуми ҳам ўтмоқда. Эрта-индин барча маҳсулотлар камёб-лашиб кетади. Бу дамлар ганимат, деган сўзлар айнан шу кунлар учун айтилгандай гўё.

Бугун ажойиб таом тавсия қилмоқчимиз. Бу ўзбек пазандачилигида бир оз нотабиий туюлиши мумкин. Лекин таом учун керак бўладиган барча масаллиқлар серкўёш диёри-мизда пишиб етилади.

Бу таомни 4 кишилик қилиб пиширмоқчи бўлсангиз, 500 гр кичик-кичик ҳажмдаги помидор, 4 дона пиёз, 100 гр олхўри(данак-сиз), бир бош саримсоқпиёз, 4 ош қошиғида ўсимлик ёғи, туз, мурч, 2 ош қошиқ майдаланган петрушка, 200 гр сузма, 1 боғ кўкпиёз керак бўлади.

Помидор, олхўри ва пиёзни ювгандан сўнг, пиёз-

ни тўрт бўлакка бўлиб, ушбу масаллиқлар бир-бир сихга ўтказилади. Сўнгра саримсоқпиёзни тозалаб, майда тўғралади. Тўғралган саримсоқпиёзга туз, 2 ош қошиқ ёғ, майдаланган петрушка, мурч солиб аралаштирилади. Аралашмани сихдаги помидор, пиёз, олхўрига суртиб чиқилади ва сихни махсус тайёрланган кўрага қўйилади. Бу таом ҳам худди кабоб каби пиширилади.

Сихдаги масаллиқлар пишгунча, сузмани озгина сут ва ўсимлик ёғи қўшиб аралаштирилади. Унга кўкпиёз ва таъбга қараб туз солиниб яна аралаштирилади.

Тайёр бўлган сихдаги помидорларни тарелкага қўйиб, ёнига сузмали салат ҳам солинади.

Бу таом сизга маъқул бўлади, деган умиддамиз.

Oshxona

МИНЕРАЛ СУВ ҚЎРҚУВНИ
ЙЎҚОТАДИ

Айрим хорижий мутахассислар қўрқувни йўқотишнинг ўзига хос усулини қўллашни маслаҳат беришмоқда. Қўрқмаслик учун оддийгина минерал сувни ичиш кифоя дейишмоқда улар. Албатта, қўрқувга қарши бўлган воситалар кўп. Лекин минерал сувнинг спорт каби ҳам

соғлиққа, ҳам қўрқмасликка фойдаси кўпроқ.

Минерал сувдаги магний ва кальций тузларининг борлиги қўрқувни енгади, деган хулосага олиб келади. Бизда эса, сувни секин-аста ичиш билан қўрқувни йўқотиш усули кўпроқ қўлланилади.

Уйку соғлиқ учун жуда муҳим. Шунингдек, у биринчи даражали косметик восита ҳамдир. Уйку вақтида организм дам олади, юрак уриши секинлашади, қон босими тушади. Аммо хужайраларимиз фаол ҳаракатда бўлади. Улар шикастланган тери катаклари-ни янгилаш ва қайта тиклаш билан банд бўлади. Мана шу жараённинг меъёрида давом этиши учун терида намлик ва ёғ микдори етарли бўлиши керак. Бунда ётоқхонангиз ҳароратига ҳам эътибор беришингиз лозим. Кўзда тутил-

ган ҳарорат ва тоза ҳаво ҳам косметик жараёнлар вақтида албатта бўлиши керак.

Уйкудан аввал юз терисини тозалаш зарур. Юзингизнинг терисига қараб сут, турли ниқоб ёки гелни танлаб олганингиз маъқул. Бу воситалар нафақат юз терисини тозалайди, балки ўлган терини ҳам тириктиради.

Кечкурунги юз парвариши вақтида юзингиз терисининг ёғли, қуруқ бўлишига катта

аҳамият беришингиз керак. Агар юз териси ёғли бўлса, кундузги пардозингизни артиганингиздан сўнг, совун билан

Ziynat

илиқ сувда ювинг. Совун, албатта, айнан ёғли тери учун мўлжалланган бўлиши шарт. Шундан сўнг юздаги ҳар хил из ва тешикчаларни йўқотиш учун гиёҳлардан тайёрланган

суяқликда намлаб, артинг. Бундай юзга крем сурмаса ҳам бўлади.

Агар юзингиз териси қуруқ бўлса, ёғли крем суртиб қўйинг. Тез сингадиган кремларни эрталаб ҳам, кечкурун ҳам суришни маслаҳат берамиз.

Меъёрмада юзга кечкурун оз микдорда озиқлантирувчи крем суриш кифоя қилади.

Агар доим кам ухласангиз ва юзингиз кам уйқуликдан

БОДРИНГ ШАРБАТИ КЎЗГА
НУР БЕРАДИ

Яримта бодрингни арчиб, қирғичдан чиқарилади ва музлатгичга қўйилади. Икки қават докани совуқ сувда ҳўллаб, яхшилаб суви сиқилгач, совуқ бодринг суви шу докага қўйилади. Икки бўлакка бўлинган дока кўзга қўйилади. Бу муикки мартадан такрор-

Maslahat

Бодринг шарбати олижани бир кунда лаб туриш керак. Бодринг шарбати фақатгина кўзга фойдали эмас, балки у кўз атрофидаги терини ҳам озиқлантиради. Терининг нафис ва гўзал бўлишига ёрдам беради. Агар бодринг суви лимон шарбати ёки бирор хил озиқлантирувчи крем билан бирга ишлатилса, унинг нафи кўпроқ бўлади.

ФОЙДАЛИ
МАСЛАХАТЛАР

Картошкани қирғичдан ўтказинг ва ундан чиққан суяқликни қайноқ сувга аралаштиринг. Шойи газламани ушбу аралашмага уч соат давомида ивйтиб қўйиб, сўнгра чайиб ташласангиз, шойи асл ҳолига қайтади.

Чойшаб, ич кийим, ёстиқ жилдларининг ранги очилсин десангиз, крахмалга туз қўшинг.

Сиёҳ доғини йўқотиш учун суяқлантирилган новшатил спирти ва ичимлик содаси (1,5 қошиғи 1 стакан сувга) ишлатса ҳам бўлади.

Пахмоқ сочиқ ва халатлар юмшоқ бўлиши учун уларни шўр сувда қайнатиш ва ювиш лозим. Шўр сув ишлатмаган пайтингизда эса, ювиб бўлгандан сўнг уларни бироз илиқ сувга солиб қўйинг, қуригандан сўнг дазмолланг.

Олмани арчиб ва кесганингизда қорайиб қолмасин десангиз, уни бир неча дақиқа озгина сирка солинган сувга солиб қўйинг.

Қошиқ ва вилкаларни тозалаш ва уларга ялтироқлик бериш учун картошка ва пиёздан фойдаланиш керак. Тозалаш керак бўлган қошиқ ва вилкани яримта картошка ва пиёзга артиб олиш мумкин.

ТУНГИ ВАҚТДА

саргайиб, заъфарон тус олган бўлса, махсус тайёрланган лифтинг-кремлардан фойдаланинг.

Тез таъсир қилувчи, хужайраларни қайта тикловчи кремлар юзингизга тиниқлик беради. Бундай кремларни ҳафтада бир марта ишлатиш керак.

Кремни албатта уқалаш йўналишида суринг, ортиқчасини салфетка билан артиб ташланг. Бу муолажа, юзнинг тери катакларидаги моддалар алмашинуви жараёнларини мўътадиллаштиради.

“ЮНУСОБОД” – ДУНЁ НИГОҲИДА

Бугун пойтахтимиздаги “Юнусобод” спорт мажмуида теннис бўйича Президент кубоги мусобақалари бошланди. Теннис ишқибозлари диққатига “Президент кубоги – 2000” турнирининг Дастурини ҳавола этамиз.

ШАНБА,

9 сентябрь

9.00 — Саралаш мусобақалари.

12.00 — “Оилавий байрам”.

20.00 — Жеребьевка. “Интерконтиненталь” меҳмонхонасида матбуот анжумани.

ЯКШАНБА,

10 сентябрь

11.00 — Саралаш мусобақалари.

12.00 — “Оилавий байрам”.

ДУШАНБА,

11 сентябрь

15.00 — Очик кортларда матчлар.

19.00 — Очилиш маросими ва биринчи беллашув.

СЕШАНБА,

12 сентябрь

9.00 — “АТП — Тур Болалари куни”.

15.00 — Очик кортлардаги мусобақаларнинг бошланиши.

ЧОРШАНБА,

13 сентябрь

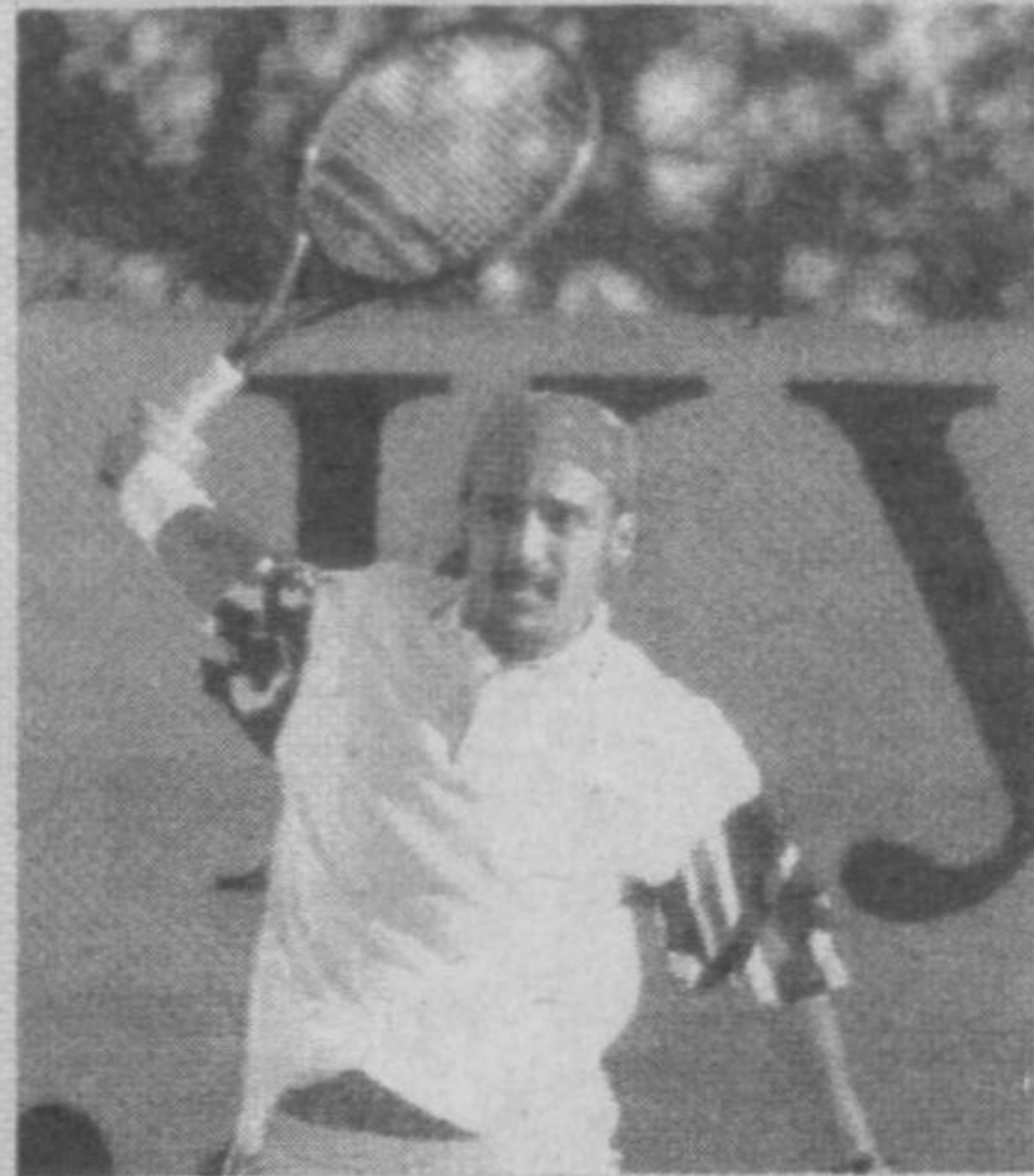
9.00 — Болалар куни

1994 йил

Чак АДАМС
(АҚШ)

1995 йил

Карим АЛАМИЙ
(Марокаш)

1996 йил

Феликс МАНТИЙЯ
(Испания)

Етти йилдирки, энг улуғ, энг азиз байрамимиз тарафига юртимизда “Президент кубоги” асосий халқаро теннис мусобақалари ўтказилиб келинмоқда. Ўзбекистон кортлари жаҳон теннис таснифида юқори мавқега эга бўлган “юлдуз”ларнинг янада ёрқинроқ порлаши ушунгача катта имкониятлар осмонига айланиб бораётганини кўп бор эътироф этилган. АНЕР – Шонг сериясига кўрувчи ушбу пуффузли турнир ўтган йили хорижий мутахассислар томонидан энг юқори даражада танитилган мусобақа” сифатида тан олинди.

“Юнусобод” спорт мажмуида еттинчи бор ўтказилаётган халқаро теннис турнирида Е.Кафельников, С.Нюли, М.Сафин, А.Швек ва украинлик биринчи рақамли теннисчи А.Медведевларнинг иштироки еттинчи беллашувлар ҳар қаторидан ҳам қизиқроқ, кейинидан даража беради. Иштирокчиларнинг аксарияти Ўзбекистон Президентини кубогини кўра кўришни энг асосий орзуси эканлигини билдирганлар.

Ўзбекистонда ривож топаётган катта теннис миллионлаб ишқибозлар орттириш билан бир қаторда чинакам иқтидор соҳибларини ҳам кашф этиб келаётир. Ўзбек турнирида янгалган, теннисчиларларидан мардондор юксалаётган О.Оғородов, Ирода Шўлаганова каби ракета усталари халқимиз фахрига айланиб бормоқда. Зеро, юлиблар ҳамини издошларига эга бўлиб келган. Катта теннисда ҳам ана шу ибора келажакда амалий ижобатини намоён этажакдир.

Барча ташриф буюрувчилар — теннисчилару мухлисларга олам-олам ҳақсонли наҳза-ларни ҳадя этишни турнир ҳар қандай кайфиятдаги кишини ҳам ўзига ром эта олади, шубҳасиз. Бу ерда асосий беллашувлардан ташқари турли-туман қўғиллолар томошалар, ажойиб хизматлар, лоторей ўйинлари ва ки-лик доирада мусобақалар муштазам йўлга қўйилган. Хуллас, етти ёшдан етмиш ёшга бўлганларнинг барчаси “Юнусобод”да ўзларини ўзига оламда ҳис этишлари мумкин.

1997-1998 йиллар

Тим ХЕНМАН
(Буюк Британия)

1999 йил

Николас КИФЕР
(Германия)

2000 йил

???

“ЮНУСОБОД” – ДУНЁ НИГОҲИДА

— Принс/Бенеттон.

15.00 — Очик кортларда мусобақаларнинг бошланиши.

16.00 — Марказий кортда матч.

ПАЙШАНБА,

14 сентябрь

15.00 — Очик кортлардаги мусобақаларнинг бошланиши.

16.00 — Марказий кортда матч.

ЖУМА,

15 сентябрь

9.00 — Теннис ишқибозлари ва мухлислари ўртасида кувноқ турнир.

16.00 — Якка биринчилиكنинг чорак финал ўйинлари.

ШАНБА,

16 сентябрь

8.30 — ВИП ТУРНИР
16.00 — Якка биринчилик — ярим финал беллашувлари.

ЯКШАНБА,

17 сентябрь

18.00 — Якка биринчилик — Финал.
“Президент кубоги — 2000” турнирининг ёпилиш маросими.
(Жуфтликлар ўртасидаги финал учрашувининг аниқ вақти кейинроқ эълон қилинади).

Ўтаётган ҳафтада Ўзбек миллий курашининг халқаро спорт тури сифатида тан олинганлигининг икки йиллиги кенг нишонланди. Ана шундай фарахбахш кунларда Тошкентдаги Халқаро кураш ассоциацияси штаб-квартирасига Англиядан ажойиб хабар келиб тушди. Британияда яқинда ташкил этилган кураш ассоциацияси Халқаро кураш ассоциациясининг икки йиллиги му-

КУРАШСАНГ, ЎЗБЕКЧА КУРАШ

носабати билан шу йил 1 октябрда барча ёшдаги эркеклар ва хотин-қизлар ўртасида кураш бўйича очик турнир ўтказишга қарор қилибди. Турнир Лондон яқинидаги Бедфорд шаҳрида Халқаро кураш ассоциациясининг фахрий президенти — Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов шарафига ўтказили-

ши кўзда тутилган ва инглизлар томонидан турнир юртбошимиз номи билан аталди.

Инсоният тарихидаги энг кўҳна спорт, якка кураш турларидан бўлган ўзбек кураши ўзида мужассам этган барча ижобий қирралари билан бугун яна дунёни мафтун этмоқда. Курашимизнинг порлоқ даври айнан истиқлол

йилларида бошланди. Тўй-томошаю сайлардагина кўнгилочар ўйин сифатида қаралган кураш эндиликда жаҳон спортга безак бўлишга даъвогар спорт турига айланаётти. Ўтган қисқа вақт мобайнида ўзбекистонлик мутахассислар ёрдами билан Осиё, Африка, Европа, Америка ва Океания қитъалари кураш федерациялари, 31 та

мамлакатда миллий кураш ассоциациялари тузилди. Бутунжаҳон курашни ривожлантириш фонди тузилди. Икки бор Ўзбек кураши бўйича Жаҳон чемпионати ўтказилди. Хуллас, курашни кўрган, курашиб кўрган одам миллатидан, ирқидан ва бошқа хусусиятларидан қатъи назар, курашсанг, ўзбекча кураш дея баралла айтмоқда.

ҚИШЛОҚ

Ko'ngil bitiklari

Қишлоқ. Порлар тепасида Ой,
Порлаб турар бир қишлоқ чирой.
Ойнинг ойдин қўшиқларини
Куйлаб ётар шарқираган сой.
Шовулларкан тераклар, толлар,
Қишлоқ мадҳин қўшиққа солар.
Туни бўйи уйғоқ юлдузлар
Тонгга бориб донг қотиб қолар...
Хўроларнинг қичқирғидан
Чўчиб тушар тонг қизи бирдан.
Қишлоқ кўзи қамашиб кетар —
Тоғдан тушиб келувчи Нурдан!..
Олқор ДАМИН

ДЎМБИРАНИНГ
СОҒИНЧИ

Яхшиларни излайман,
Бахшилардан сўзлайман,
Дўмбираман бўзлайман,
Достонимни соғиндим,
Бўстонимни соғиндим.

Меҳр билан қараган,
Қўш торимни силаган,
Достонга куй тилаган,
Пўлканимни соғиндим,
Улканимни соғиндим.
Қулоғимни бураган,
Ҳар кунимга яраган,
Булбул бўлиб сайраган,
Эргашимни соғиндим,
Эндошимни соғиндим.
Мени қўлдан қўймаган,
Достон айтиб тўймаган,
Ҳақсизликни сўймаган,
Нурмонимни соғиндим,
Хур-оримни соғиндим.
Солижонни қўйлатган,
Мени мудом тўйлатган,
Алпомишни сўйлатган,
Юрт-элимни соғиндим,
Соф тилимни соғиндим.

Солижон ХУДОЁРОВ,
ўқитувчи

ЖАННАТМАКОН ЮРТИМИЗНИНГ ТОҒЛАРИ ҲАМ ФУСУНКОР!

Ой Ерга энг яқин осмон жисми бўлиб, сайёрамизнинг йўлдошидир. Ойнинг Ер атрофида айланиш йўли барча сайёраларнинг Қуёш атрофида айланиш орбитаси каби эллипс /чўзинчоқ айлана/ шаклидалиги боис, Ойнинг Ердан узоқлиги бир оз ўзгариб туради. Ой Ерга жуда яқин келганда улар орасидаги масофа 363400 километрга, энг узоқлашганда эса, 405400 километрга тенг бўлади. Ойнинг диаметри 3476 километр. Ой массаси Ер массасидан 80 баробар кам. Ой осмонда ғарбдан шарққа силжиб, 27 сутка-ю 8 соатда Ер атрофини бир марта тўла айланиб чиқади. Ой ўз ўқи атрофида ҳам худди шунча вақтда бир марта айланиб чиқади. Ой ўзидан нур таратмайди, у Қуёшдан тушаётган нурларни акс эттиради, яъни Ойни Қуёш ёритади. Бироқ Ойнинг Қуёш ёритиб турган қисми бизга ҳар доим тўла кўринавермайди. Агар Ой Қуёш томонга ўтса, биз уни "янгиой" фазасида, Қуёшга қарама-қарши /Ерга нисбатан/ томонга ўтса, "тўлиной" фазасида кўрамиз. Ойда атмосфера деярли йўқ.

Ойга тушган космонавт ўзини жуда енгил ҳис этади. Агар космонавт скафандри билан Ерда 90 килограмм бўлса, Ойда атиги 15 килограмм келади. Ойда кўп "ажойиботлар"нинг гувоҳи бўлиш мумкин. Масалан, Ерда Қуёш чиқишидан олдин кузатиладиган чиройли алвонранг шафақ Ойда кузатилмайди. Чунки Қуёш уфқдан бирданига кўтарила бошлайди ва бу жараён қарийб бир соатча давом этади. Қизиғи шундаки, Ойдан туриб қараганда Қуёш кўтарила бошлагач, осмонда юлдузлар Ердаги каби йўқолмайди, аксинча, порлаб туради. Қуёш тевараги қизил рангли чети тишли доира шаклида кўринади. Бу унинг атмосфера қатламидир.

Ойда Қуёш чиққан пайтдан туш пайтигача 7 сутка-ю 9 соат (Ер суткаси ҳисобида) вақт ўтади. Ойда иссиқни "ташув-

чи" ҳаво молекулалари йўқлиги сабабли сояда етарлича совуқ бўлади. Шунга кўра, Қуёш нурлари бевосита тушиб турмайдиган жойларда тунги совуқ узоқ вақт ҳукм суради. Ойда ёнма-ён турган кишилар бир-бирининг овозларини эшитишмайди. Маълумки, товуш тўлқинлари ташувчи муҳит ҳаво молекулаларидир.

Ойдан қараганда Ер, биз осмонда кўриб одатланган Ойдан, қарийб тўрт баравар катта, чиройли, кўкимтир шар шаклида кўринади. Бироқ сайёрамизнинг ярмидан кўпи ок булутлардан ташкил топган "дор"лар билан қопланган. Елдаги қуруқликлар — қитъалар бир оз ёришиб океанлардан фарқ қилиб туради. Қалин Ер атмосфераси уларни алоҳида алоҳида кўришга имкон бермайди.

Ой сиртида Ергадаги ўхшаш объектлар, паст текисликлар, кўллаб иратералар, тепаликлар ва тоғлар бор. Бу объектларни биринчи бўлиб 1610 йили италян олими Г. Галилей ўзи ясаган телескопда ва Ойдаги паст текисликларга "денгизлар" деб ном берган. "Денгиз" деган ном ҳозиргача шартли равишда қўлланиб келинмоқда, бироқ Ой "денгизлари"да сувдан асар ҳам йўқ.

Ой сиртида Ергагидек вулқон отилишлари бўлиб туришини профессор Н.А. Козирев 1958 йили аниқлаган. Уша йили олим Альфонс кратеридан, 1961 йили эса Аристарх кратери худудидан газ отилишини телескопларда кузатган. Ойдаги тоғларнинг энг йириклари Альп, Апенинни ва Кавказ тоғлари деб аталади. Уларнинг айримларининг баландлиги 9 километргача этади. Ойда ҳалқа тоғлар, цирклар кўллаб учрайди. Бундай йирик

ҳалқа тоғлардан Клавий ва Шипарднинг диаметри 200 километрга боради. Ойдаги тоғлар Ергадаги тоғлардан фарқли ўлароқ, кўпроқ тик бўлади.

1959 йили Ойга "Луна-1" автомат станцияси учирилганидан кейин шу типдаги автомат станциялардан 24 таси, "Зонд" типидасидан 9 таси Ойга йўл олди. Ойга учирилган "Зонд-7" ва "Зонд-8" космик станциялар эса Ерга талай фотосуратлар ва материаллар билан қайтди.

АҚШнинг "Аполлон" типидаси космик аппаратлари ёрдамида Ойга 12 та астронавт кўнди. Бу лабораториялар ва астронавтлар Ойда бир неча ўн километрлик масофани босиб ўтиб, Ойнинг тупроғи таркибини, унда кечадиган табиий ҳодисаларни, космик нурларни ҳамда кўллаб бошқа ҳодисаларни узоқ вақт давомида ўрганиб, Ойнинг миллионлаб йиллар давомида сақланиб келган сирини кашф қилдилар.

Келтирилган тупроқ намуналари таҳлили шуни кўрсатдики, Ой тупроғи асосан тўрт хил жинсдан, чунончи: майда донадор тузлишдаги говак жинслар, йирик донадор тузлишдаги жинслар, брекчия деб аталадиган минерал синиқлари ва реголитдан (майда заррачалар ва чанг) ташкил топган экан. Булардан биринчи уч тур жинснинг химиявий таркиби бир хил, реголит эса метеор моддалар аралашмасидан иборат. "Осойишталик денгизидан" олинган намунанинг таркибида 40-45 процент алюминий, 4-6 процент титан ва магний бор экан.

Fazoni o'rganamiz

"Бўронлар океани"дан олинган намунанинг таркибида эса титан, камроқ магний, кобальт, ванадий ва скандий кўпроқ экан.

Ой чангининг (Ойнинг сиртки қатлами) табиати диққатга сазовордир. У кристалл синиқлардан, темир-никель аралаш шиша доначалардан, бир жинсли титан-шар парчаларидан таркиб топган бўлиб, юксак вакуум шароитда жойлашганлигидан ўта ёпишқоқдир.

Ойда қазилма бойликлар, қимматбаҳо минерал ва рудалар кони мавжудлиги ҳам Ойнинг тупроқ намуналарини ўрганиш натижасида аниқланди.

Яқин йилларга қадар Ойнинг келиб чиқиши ҳақида фақат битта тахмин — машҳур биолог Чарльз Дарвиннинг тахмини ҳукмрон эди. Бу тахминга кўра, Ой Ердан унинг эволюциясининг дастлабки даврида ажралиб чиққан. Ҳисоб-китоблар сайёраларнинг Қуёшдан ажралиб чиққанлиги ҳақидаги космогоник тахминни тасдиқлагач, Дарвиннинг мазкур тахминига ҳам путур етди.

Ҳозир Ойнинг келиб чиқиши ҳақида асосан икки хил тахмин мавжуд: булардан бирига кўра, Ой бир вақтлар Қуёш атрофида айланувчи сайёралар ичида Ерга энг яқин кичик бир сайёра бўлган, вақт ўтиши билан бу сайёра Ерга яқинлашган ва Ер уни "ушлаб" қолган. Натижада Ой Ернинг табиий йўлдошига айланган.

Иккинчи тахминга кўра, Ернинг массаси ҳозирги массасининг қарийб 0,3-0,5 қисминигина ташкил қилган даврларда Ой Ер атрофида тўпланган чанг заррачаларидан ҳосил бўлган.

Бу икки тахминдан қайси бири ҳақиқатга кўпроқ яқинлигини ҳозирча узи-кесил айтиш қийин. Лекин Ойнинг ички структурасини ва ёшини аниқ ўрганиш йўли билан яқин келажакда бу космогоник муаммони тўла ҳал қилиш мумкин.

М. МАМАДАЗИМОВ,
физика-математика
фанлари номзоди,
астроном

КАЛЬЦИЙ ВА ТУХУМ

Американинг "Карджилл Ньютрен" фирмаси тадқиқотчилари ўтказган тажриба шуни кўрсатдики, товуқларга бериладиган озиқ таркибида кальций оз бўлса, товуқ кам тухум қиладиган бўлиб қоларкан.

Икки гуруҳ товуқ олиниб, бир гуруҳдаги товуқларга 0,8 фоиз кальцийли озиқ берилди. Иккинчи гуруҳдаги товуқлар эса одатдаги фоизли кальцийли дон билан озиқлантирилди. Орадан икки кун ўтгач, биринчи гуруҳ товуқларининг тухуми аста камая бошлади. Беш кундан сўнг эса тухум кескин камайиб кетди ва 12 кун деганда меъеридидаги кальцийли озиқ берилган бошлагандан сўнг товуқлар кўп тухум қилди.

Бир меъерда кальцийли озиқ билан боқилган товуқларнинг тухум қилиш даражаси 71,26 фоиз, биринчи гуруҳдаги товуқларнинг тухум қилиш даражаси эса 43,83 фоизни ташкил этди.

Т. АЛИЕВ тайёрлади.

Фаргона вилояти Ўзбекистон туманидаги Форобий номидаги № 29-умумий ўрта мактаб томонидан Пайғамов Аҳаджон Саидовичга 1994 йил 20 июнда берилган АН 371630 рақамли ўрта маълумот ҳақидаги аттестат йўқолгани туфайли

БЕКОР ҚИЛИНАДИ

Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ўрта махсус, касб-хунар маркази Сурхондарё вилоят академик лицейлар қурилиши дирекцияси директори Собир Холимуловга укаси

Комил

ХОЛИМУЛОВНИНГ

бевакт вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университети қошидаги академик лицей директори Ж.Х.Ҳасановга онаси

Онабиби ҲАСАНОВАНИНГ вафоти муносабати билан академик лицейнинг педагогик жамоаси чуқур таъзия билдиради.

Ma'rifat

ТАЪСИС
ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Таълим ва фан ходимлари касаб уюшмаси Марказий Кўмитаси.

Бош муҳаррир:
Ҳалим САИДОВ

Таҳрир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ, Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром БҮРИБОЕВ, Шукур ЖОНБОВ, Фахриддин КАРИМОВ(масъул котиб), Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ, Нўмонжон РАҲИМЖОНОВ, Йўлдош САИДЖОНОВ, Абдусамат РАҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Хулқар ТҲИМАНОВА, Саъдулла ҲАКИМОВ, Ўткир ҲОШИМОВ

«Шарқ» нашриёт матбаа концерни босмахонаси.
Қорхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси 41-уй

Рақам ва далиллар ҳаққонийлиги учун мақолалар муаллифлари масъулдирлар. Фойдаланилмаган мақолаларга жавоб қайтарилмайди. «Маърифат»дан материалларни кўчириб босиш тахририят рухсати билан амалга оширилиши шарт.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар кўчаси, 32.
ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб—136-56-42, хатлар ва оммавий ишлар бўлими—136-54-23.

Газетани IBM компьютерида
Лилия БИНАШЕВА ва Малаҳат ТОШОВА
саҳифалади.

Навбатчилар: Хулқар ТҲИМАНОВА,
Беҳбуд БОТИРОВ.

Рўйхатдан ўтиш
тартиби № 20.
ИНДЕКС: 149, 150.
Г-817.

Тиражи 19.037.
Г. 1 2 3 4 5 6
Ҳажми 4 босма табоқ.
Офсет усулида
босилган, қоғоз бичими
А-3.

Босишга топшириш
вақти — 20.00.
Топширилди — 18.30